T.C
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOĞUK SAVAŞ SONRASI ARNAVUTLUK'UN AVRUPA BİRLİĞİ UYUM SÜRECİNİN ANALİZİ

TUBA TOPÇU

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ GÖKHAN ZENGİN

EDİRNE, 2019

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Uluslararası İlişkiler ANABİLİM DALI

Uluslararası İlişkiler PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ebe Topuz tarafından hazırlanan Soğuk Savaş Sonrası Avrupa Birliği Uyum Sürecinin Analizi Kon ulu **Yüksek Lisans** tezininSınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 9.-10.maddeleri uyarınca 30.08.2019 günü saat 15.30 'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin * Kabul Edilmesine **OYBİRLİĞİ/~~OYÇOKLUĞU~~** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Dr. Öğr. Üyesi Gökhan Zengin	Kabul edilmesine	
Prof Dr. Sibel Turan	Kabul Edilmesine	
Dr. Öğr. Üyesi Ali Gökhan TOPRAK	Kabul Edilmesine	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
DOĞRULUK BEYANI

Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında, tüm verilerin bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini, kullanılan verilerde tahrifat yapılmadığını, tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını, kullanılan tüm literatür bilgilerinin bilimsel normlara uygun bir şekilde kaynak gösterilerek ilgili tezde yer aldığını ve bu tezin tamamı ya da herhangi bir bölümünün daha önceden Trakya Üniversitesi ya da farklı bir üniversitede tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

24 / 10 / 2019

Tuba TOPÇU

Tezin Adı: Soğuk Savaş Sonrası Arnavutluk'un Avrupa Birliği Uyum Sürecinin Analizi

Hazırlayan: Tuba TOPÇU

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Soğuk Savaş sonrası dönemde Arnavutluk'un Avrupa Birliği'ne uyum sürecini realizm ve entegrasyon teorileri bağlamında analizini yapmaktır. İlk olarak Soğuk Savaş'ın teorik olarak incelemesi yapıldıktan sonra Balkanlar coğrafyasına etkisi incelenmiştir. Değişen uluslararası sistemin ardından bölgedeki Avrupa Birliği politikalarına değinilmiş ve bu çalışmanın odak noktasını oluşturan Arnavutluk örneği için Avrupa Birliği'ne uyum sürecini; resimler, tablolar ve çıkarımlar ile dış politika analizi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Soğuk Savaş, Avrupa Birliği, Uyum Süreci, Arnavutluk.

Name of Thesis: Analysis of Albania European Union Association Process After The Cold War

Prepared by: Tuba TOPÇU

ABSTRACT

The purpose of this study is to analyse the adaptation process on the context of realism and entegration theories of Albania after the Cold War. Firstly, after the theory of examination of the Cold War they studied the effects of the geography of the Balkans. The Change of the international system has been discussed by the European Union and in the focus of the Albaian adaptation process are used pictures, tables and the external policy analysis.

Key Words: Cold War, European Union, Adaptation process, Albania.

ÖNSÖZ

Bu çalışma, Soğuk Savaş sonrası dönemde Arnavutluk'un Avrupa Birliği'ne uyum sürecinin tahlilini içermektedir. Çalışmanın başlangıcında konunun daha iyi anlaşılabilmesi için kavramlar tanımlanmıştır. Birinci bölümde Soğuk Savaş kavramı ve tarihsel süreçlerinin ardından, Balkan coğrafyası üzerindeki etkisine dikkat çekilmiştir.

İkinci bölümde Avrupa Birliği'nin yapısı, gelişimi ve genişleme süreçleri açıklanmış ve temellendirilmiştir. Avrupa Birliği'ne uyum süreçlerine dair bilgiler verilmiştir. Balkan coğrafyasındaki etkisine dikkat çekilmiş, örneklerle desteklenmiştir. Son bölümde ise, bu çalışmanın odak noktasını oluşturan Arnavutluk örneğinde verilen bilgilerin tahlili sunulmuştur. Soğuk Savaş sonrasındaki süreçlere dikkat çekilmiş, değişen dünya düzeni karşısında Arnavutluk'un dış politikasının değişimi ve yeni ortak arayışı içerisinde Avrupa Birliğine uyum süreci konu alınmıştır.

Avrupa Birliği'nin genişleme dalgalarında, Balkan ülkeleriyle olan bütünleşme süreçleri açısından Arnavutluk örneğinin konu alınması bu çalışmayı ilgi çekici kılmaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **I**
ABSTRACT ..... **I**
ÖNSÖZ ..... **II**
TABLOLAR VE RESİMLER ..... **V**
KISALTMALAR ..... **VI**
GİRİŞ **1**
KURAMSAL ÇERÇEVE **2**

I.BÖLÜM
SOĞUK SAVAŞ VE BALKANLAR **6**
1.1. Soğuk Savaş 6
1.2 Soğuk Savaş Dönemi Özellikleri 8
1.3 Soğuk Savaşın Gelişimi 9
1.4 Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Değişen Düzen 12
1.5. Balkanlar Kavramı 13
1.6 Balkanlara Tarihi Genel Bakış. 16
1.7.Soğuk Savaş'ın Balkanlara etkisi 22

II. BÖLÜM
AB YAPISI VE BALKANLARA ETKİSİ **25**
2.1. AB 26
2.2 AB Yapısı ve Özellikleri 31
2.3. AB Uyum Kriterleri 35
2.4. AB'nin Balkanlar Üzerinde Etkisi 40

III. BÖLÜM
AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM SÜRECİNDE ARNAVUTLUK **54**
3.1. Arnavutluk Hakkında Genel Bilgilendirme 54
3.2. Arnavutluk Tarihçesi 62

3.3. Arnavutluk Etnik ve Sosyoekonomik Yapısı.....66
3.4. Arnavutluk'un Dış İlişkilerinde AB.....69
3.5. Uyum Sürecinde Arnavutluk AB çalışmaları 75

SONUÇ.....85
KAYNAKÇA 88

TABLOLAR VE RESİMLER

Tablo 1: Soğuk Savaş Blok Cetveli. 7
Tablo 2: Avrupa Birliği Üye Devletler Cetveli. 29
Tablo 3: Arnavutluk'un AB Uyum Süreci Aşamaları.....82

Resim 1: 7. Ve 8. Yy da Balkanlar Haritası. 16
Resim 2: Arnavutluk, Tiran, 1918.....19
Resim 3: Balkanlarda siyasal sınırlar, 1923. 20

KISALTMALAR

AB Avrupa Birliği

ABD Amerika Birleşik Devletleri

AET Avrupa Ekonomik Topluluğu

AGİK Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı

AGSP Avrupa Güvenlik Savunma Politikası

AKÇT Avrupa Kömür Çelik Topluluğu

AKP Arnavutluk Komünist Partisi

AT Avrupa Topluluğu

BDT Bağımsız Devletler Topluluğu

BM Birleşmiş Milletler

ECJ Avrupa Birliği Adalet Divanı

ECM Uluslararası Ceza Mahkemesi

EPB Ekonomik ve Parasal Birlik

EULEX Avrupa Birliği Hukukun Üstünlüğü Misyonu

EUSR Avrupa Birliği Özel Temsilciliği

GSMH Gayri Safi Milli Hasıla

GSYİH Gayri Safi Yurt içi Hasıla

IPA Katılım Öncesi Yardımlar

KFOR Kosovo Force

NATO Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü

OECD Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilatı

SP Sosyalist Parti

SSCB Sovyet Sosyalist Cumhuryetler Birliği

UNMİK Birleşmiş Milletler Kosova Geçici Yönetim Misyonu

WTO Dünya Ticaret Organizasyonu

YKP Yugoslavya Komünist Partisi

GİRİŞ

Uluslararası sistemi iki kutuplu yapıya çeviren Soğuk Savaş; 1990'ların başından itibaren etkinliğini kaybetmiş, Sovyetler Birliği'nin dağılması ve dünyada önderliğini yaptığı doğu bloğunun etkinliğini kaybetmesiyle uluslararası sistemdeki iki kutupluluk son bulmuştur. Bir diğer kutup olan batı bloğunun önderi Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ise etkinliğini ve nüfuzunu daha fazla arttırarak dünya siyasetinin değişmesini ve tek kutuplu bir yapı haline gelmesini sağlamıştır. Bu amaçla, doğu bloğunun etkisi altındaki coğrafyalarda sosyalist görüşün izlerini silmek için, bazı hedefler belirleyip bu hedefler doğrultusunda çalışmalar yapmıştır. Özellikle Avrupa Birliği (AB) ve Kuey Atlantik Anlaşması Örgütü (NATO) ile bu hedeflerinde uygulama alanı bulmuştur.

Sosyalist rejimin dağılmasıyla balkanlarda yeni ulus devletlerin doğması ve bu ulus devletlerde demokrasi ve liberal ekonomiyi geliştirmek amacıyla birçok müdahalede bulunulmuştur. Böylece bu devletler kendi ekonomik siyasal ve sosyal düzenlerinde değişiklik içerisine girmişlerdir. Balkanlarda bulunan Arnavutluk devleti de bu çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır.

Üç ana bölümden ve bölümlerin alt başlıklarından oluşan bu çalışmanın birinci bölümünü; Soğuk Savaş ve Balkanlar başlığı oluşturmaktadır. Bu bölümde Soğuk Savaş kavramına yer verilmiştir. Literatürdeki gelişme aşamalarından ve değişen düzenden bahsedilmiştir. Soğuk Savaş'ın Balkanlara etkisi ve değişen düzen karşısında coğrafyanın genel durumuna değinilmiştir. AB yapısının balkanlara etkisini oluşturan ikinci bölümde; AB hakkında bilgilendirme, birliğe uyum süreci ve AB'nin balkanlar üzerindeki genel etkisinden bahsedilmiştir. Üçüncü bölüm ve son bölüm olan AB'ye uyum sürecinde Arnavutluk'ta ise, Arnavutluk hakkında genel bilgilendirmenin ardından ülkenin Avrupa Birliği'ne uyum sürecindeki aşamalarına yer verilmiştir.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Entegrasyon, siyasal aktörlerin beklentilerini ve siyasal eylemlerini ulus devletler üzerinde yetki sahibi olacak yeni bir merkeze yöneltmeleri olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede, bütünleşmenin doğal bir sonucu, yetkilere sahip yeni bir siyasal topluluk oluşumudur. 2. Dünya Savaş'ından sonra savaşın etkilerinden kurtulmak için Avrupa entegrasyon hareketine girmiştir. Bu amaçla da AB kurulmuştur. Entegrasyon teorileri genişleme üzerinde yoğunlaşmıştır. AB'nin artık devletlerarası müzakere alanından bir "iç siyaset alanına" dönüştüğünü ve karşılaştırmalı politika analizlerinin entegrasyonu siyasi bir sistem olarak daha iyi açıklayabileceğini öne sürmektedir.[1] Entegrasyon teorileri gücü devlet ya da uluslarüstü kurumların siyasi otoritesine bağlamıştır. Bu da çalışmanın konusunu realizm ile birlikte açıklamayı mümkün kılmaktadır.

Klasik Realizm teorisine göre, ulusal çıkarlar her daim ön plandadır. İnsanlar arasındaki düzensizlik ve kaos, devlet ve hukuk oluşumu tarafından kontrol altına alınır. Öte yandan bu durum devletlerin içerisinde bulunduğu uluslararası ortamda mümkün değildir. Devletlerarası ilişkileri kontrol edecek bir otorite ve hukuk sistemi bulunmadığından uluslararası sistem anarşik yapıya sahiptir. Bu nedenle anarşik uluslararası ortamda devletler, birbirlerine güvenemeyeceğinden, güvenlik endişesi taşımakta ve sürekli olarak güç artırımına gitmektedirler. Çalışmanın odağı olan Arnavutluk da AB ortaklık arayışı için güç arttırımına gitmiştir. Devletlerin güçleri genel olarak askeri ve ekonomik kapasitelerinden meydana gelmektedir. İnsan davranışları, önemli istisnalar dışında, rasyonel akılcı nedenlere dayanır. Bu rasyonellik de genellikle ''çıkar'' kavramında somutlaşır. Her zaman mutlaka böyle olmamakla birlikte, çıkar kavramının çoğu zaman ''ekonomik çıkar'' anlamına geldiği açıktır.[2]

---

1 Simon Hix, "The Study of the European Community: The Challenge to Comparative Politics", *West European Politics*, Cilt 17, No 1, 1994, ss. 22-23.

2 Baskın Oran, *Türk Dış Politikası*, Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, İletişim yay, s.13.

Güç dengesi, uluslararası sistemin devamlılığı ve devletlerin güvenlikleri açısından önem taşımaktadır. Öte yandan devletlerin sürekli olarak güç artırımı ve güç rekabeti içerisine girdikleri güvenlik ikileminin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

1. ve 2. Dünya Savaşı'nın uluslararası sistemde yarattığı güvensizlik ortamı ve yeni bir savaş çıkacağı endişesi, gerçekleşmesi muhtemel bir savaşın patlak vermeden önüne geçilmesi ve yeni bir dünya düzeninin hangi şartlar altında oluşturulması gerektiği konularının ön plana çıkmasına neden olmuştur.

Bu durum, devletlerin davranışlarının altında yatan sebeplerin araştırılması, bilginin bilimsel ve pozitivist yöntemle açıklanması gerekliliğini doğurmuş, Klasik Realizm akımının 1940'larda uluslararası ilişkilerin temel teorisi olarak doğmasına zemin hazırlamıştır. Bu dönemde devletlerarası ilişkilerin anarşik uluslararası sistem içerisinde ve güç merkezli sürdürüldüğü görüşü giderek yaygınlaşmıştır. Özellikle 20. yüzyılda uluslararası ilişkiler ve Klasik Realizm arasında güçlü bir bağ oluşmuştur.

Klasik Realizm teorisinin en önemli temsilcileri olarak Edward Hallet Carr, Reinhod Niebuhr, Hans Joachim Morgenthau ve Henry Kissinger isimleri ön plana çıkmasına rağmen, Realist paradigmanın savunucuları aslında bu ideolojinin uzun bir tarihsel geçmişi olduğunu kabul etmektedirler. Yaklaşık iki bin yıl önce yaşamış olan Çinli stratejist Sun Tzu savaşın sistematik bir güç aracı olarak ortaya çıktığı bir dönemde devlet yöneticilerine devletin hayatta kalmasını sağlayacak öğütler vermiştir.

Realizm teorisi 1940'larda ortaya çıkmasına rağmen bu dönemin teorisyenleri Realizmin daha eskiye dayandığını savunmaktadırlar. Teorinin geçmişi bazı kaynaklarda yaklaşık iki bin yıl önce yaşamış olan Sun Tzu'nun öğretilerine dayandırılmaktadır. Diğer yandan düşünsel temellerini Avrupa'dan alan ve daha sonra Morgenthau, Kissinger, Waltz gibi ABD'li bilim insanları Realizm düşüncesini genel olarak Avrupa kaynaklı filozofların eserlerini kendisine referans almıştır. Bu hususta Thucydides, Machiavelli ve Hobbes'un eserleri;

Realist akımın özellikle devlet, anarşi, güç, güvenlik ekseninde tanımlanarak temellendirilmesinde öncül kaynaklar olmuşlardır. Morgenthau'nun yaklaşımında barışın korunabilmesi için ayrıca diplomasiye önem verilmektedir. Realizm altında Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşlar, bağımsız aktör statüsüne girebilir, ancak gerçekçi bakış açısına göre bu gerçekçi olmamıştır.[3] Arnavutluk'un komünist yönetiminden sonraki değişen dış politikası çalışmada bu sava göre işlenmiştir.

Realist düşünürler de kendilerinden öncekiler gibi devleti temel aktör olarak kabul etmiş, uluslararası sistemin anarşik olduğu hususunda hemfikir olmuşlardır. Uluslararası sistemin anarşi durumunda olduğunu savunan Realistlere göre; uluslararası toplumun olmaması ve onu idare edebilecek bir otorite bulunmaması nedeniyle uluslararası sistem anarşik yapıya sahiptir. Güç ve güvenlik kavramlarını inceleyerek yeni alt başlıklar altında bu kavramları çeşitlendirmişler, bu yolla devlet davranışlarını anlamlandırma çabası içerisine girmişlerdir.

Uluslararası sistemin ana aktörü olan devletlerin amacı ulusal çıkarları her zaman ön planda tutmak ve buna göre hareket etmektir. Devlet adamları ülke çıkarlarını en üst düzeye çıkarmayı amaçlamalı ve bu hususta rasyonel tutum takınmalıdır. Bu konuda devlet adamları ulusal çıkarlarını her daim ön planda tutacak ve ülkesini geliştirip güçlendirecek kararlar almaktan ve stratejiler kurmaktan çekinmemelidir. Eğer bir ülke revizyonist politikalar güdüyorsa diğer devletler güç dengesi ilkeleri gereğince bunun farkına önceden varmalı onu engelleyecek politikalar izlemelidirler. Güç dengesi mekanizması kuruluş amacına uygun çalıştığı sürece uluslararası ortamda güvenliği sağlar, çalışmamaya başladığında ise kaos ortaya çıkmaktadır. Güç dengesi, birçok ulusun göreceli olarak gücünün ölçülüp karşılaştırılabilmesi için, mekanik olarak tasarlanmış, kolayca anlaşılabilir, nicel kritere gereksinim duymaktadır.

3 Martin Sishekanu, Klasik Realizm, https://www.academia.edu/38213418/Klasik_Realizm.docx. Erişim Tarihi 10.10.2019.

Fakat güvensiz anarşik uluslararası sistemde hiçbir devlet rakibinin kim olduğunu, elinde ne bulundurduğunu tam olarak bilemediğinden bu durum ulusların bulunduğu şartlar altında elde edinebileceği maksimum gücü elde etme çabaları içerisine girmesine, dolayısıyla güvenlik ikilemine neden olmaktadır. Soğuk Savaş'ın bittikten sonra dünya bir değişim yaşamış ve alışılmış iki kutuplu sistem bitmiştir. Günümüzde barış ve güvenliğin sadece askeri ve politik konularla açıklanması mümkün değildir. Ekonomik karşılıklı bağımlılık ve nüfus, çevre kirliliği ve global ısınma gibi ekolojik etkenler artık askeri ve politik konular kadar önemlidir.

Devletler entegrasyon süreciyle önceden sahip oldukları kabiliyetleri ve bu kabiliyetlerle başarabilecekleri işleri tek başlarına yapmak yerine, yeni oluşturdukları kurumlar sayesinde yapmaktadırlar. Entegrasyonu açıklarken Realist yaklaşım entegrasyonu daha çok dışsal unsurlarla açıklar. Bu unsurlar güvenlik kaygısı, bölgesel güçler içerisine dâhil olma, güç dengeleri içerisinde konum belirleme kaygıları olmaktadır. Entegrasyon süreçlerinde ilk olarak ticari entegrasyon sonrasında ise gümrük birliği gibi aşamalar gelmektedir. Bu da AB'nin tarihi gelişimini açıklama ve oluşumun genişleme evrelerinde devletlerle ilişkilerini açıklama konusunda faydalı olmaktadır.

Bu çalışmada Balkan ülkeri içerisinde yer alan Arnavutluk üzerinde, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra değişen dünya düzenine uyum sağlamasında AB'ye uyum süreçleri konu edinilen kuramsal çerçeve ile incelenmiştir.

I. BÖLÜM

1. SOĞUK SAVAŞ VE BALKANLAR

Çalışmanın ilk bölümü olan bu kısımda, öncelikle Soğuk Savaş kavramına değinilmiştir. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra oluşan güç boşluklarından faydalanmak isteyen iki devlet ön plana çıkmıştır. ABD ve SSCB (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği). Bu iki devlet, kendi ideolojileri çerçevesinde başka devletleri de etkilemek istemişlerdir. Dünya Savaşlarında görülen sıcak çatışmalar yerini, yüksek teknoloji ve tahribatı da buna orantılı bir güç gösterisine bırakmıştır. Bu kapsamda dönemin özelliklerine değinilmiştir. Soğuk Savaş sonrası döneme dikkat çekilmiştir. Bölümün diğer kısmında ise Balkanlar kavramına ve tarihine değinilmiş, bölgesel sorunlara dikkat çekip Soğuk Savaş'ın etkileri üzerine inceleme yapılmıştır.

1. 1. Soğuk Savaş

Soğuk Savaş dönemi; 2. Dünya Savaş'ı sonrası Orta Avrupa devletleri ve Avrupa'nın doğusunda kalan büyük bir bölümde, SSCB örneği devletlerin kurulması süreciyle başlayan ve 1991 yılında SSCB'nin dağılmasıyla son bulan ABD ve SSCB arasında süren siyasi, ekonomik ve askeri bakımdan iki süper gücün karşı karşıya geldiği dönemdir. Soğuk savaş kelimesi ilk ABD'li Bernard Baruch tarafından dile getirilmiştir.[4] 2. Dünya Savaşı sonrasında çıkan güç boşluğu nedeniyle ülkeler, kendi egemenlik alanlarını genişleterek, karşıt tarafın ise egemenlik ve etki alanını daraltmak istemişlerdir. Bu nedenle taraflar arasındaki mücadeleden dolayı hem taraflar hem de etkisi altındaki ülkeler birçok alanda zarar görmüştür. Soğuk Savaşı dünyada ekonomik ve toplumsal yapıları derinden etkilemiştir. İlk yıllarda iki kutuplu bir yapı olarak kendini gösteren savaş, sonrasında belirtilen liderlerin ideolojilerini ve etkilerini yaymak amacıyla güç mücadelesine dönüşmüştür.

---

4 Mustafa Aydın, *"Uluslararası İlişkilerde Yaklaşım, Teori ve Analiz*", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 51, Sayı 1, 1996, S.95.

Soğuk Savaş 2. Dünya Savaşı'ndan sonra, iki büyük devlet (ABD ve SSCB) ve bu devletlerin çevresinde kümelenmiş küçük devletler arasında devam eden, çatışmanın karşılıklı askeri güç ve silah kullanmadan sürdürüldüğü dönemin adıdır.

Bu dönemde iki ayrı blok meydana gelmiştir.

Tanım	BATI BLOĞU	DOĞU BLOĞU
Siyasi	Truman Doktrini	COMECON
Ekonomik	Marshall Planı	Molotoy Planı
Askeri	Nato	Varşova Paktı
Birlik	Batı Avrupa Birliği	Demir Perde Ülkeleri
	SEATO – Manila Paktı	

Tablo 1: Soğuk Savaş Blok Cetveli

Soğuk Savaş genel olarak, ABD'nin tarafı olduğu Batı Bloğu ile Sovyetler Birliği'nin tarafı olduğu Doğu Bloğu arasında ortaya çıkan ve 1947 ile 1991 arasında devam eden, sıcak çatışmaların sık yaşanmadığı, çatışmaların ekonomik, siyasi yönden yıpratıcı olduğu bir savaştır.

Bu iki blok, Batı Bloğu ve Doğu Bloğu olarak adlandırılmıştır. Batı bloğu ABD yanlısı, komünizm karşıtı ülkelerden oluşurken doğu bloğu ise komünist ve SSCB yanlısı Varşova Paktına üye ülkelerden oluşmuştur. Her ne kadar iki kutup oluşmuşsa da Bağlantısızlar Hareketi adı altında üçüncü bir hareket Yugoslavya' yı kapsamıştır.

Soğuk Savaş'ın çıkmasına başlıca etkenler arasında 2. Dünya Savaşı sonrası küresel ekonomik dağılımın değişmesi Avrupa ülkelerinin zayıflaması silah teknolojisindeki gelişmeler ve kapasitesi yüksek devletler ile kapasitesi düşük devletler arasındaki ilişkiler sayılmaktadır. Bunun yanı sıra, gelişmemiş ülkelerin bağımsızlık hareketleri ve iki süper gücün askeri alandaki gelişmeleri Soğuk Savaş'ın nedenleri arasındadır.

Bu dönem aynı zamanda devletler arasında düzenli bir ilişki sağlayan diplomasinin neredeyse tamamen ortadan kalktığı bir dönem olmuştur. Devletler arası ilişkileri düzenleyen kurallar bütünü olan diplomasi, yerini gücün kullanılmasına bırakmıştır.

1.2 Soğuk Savaş Dönemi Özellikleri

Soğuk Savaş dönemi 2. Dünya Savaşı'ndan sonra SSCB'nin başında olduğu Doğu Blok ve ABD'nin başında olduğu NATO üyesi ülkeler ve diğerleri arasındaki jeopolitik savaş durumudur. Bu dönemin 1947 yılında Truman Doktrini ile başlamış ve 1989 yılında komünizm rejiminin ve 1991 yılında SSCB'nin dağılması ile sona ermiştir.

Bu döneme Soğuk Savaş denmesinin ana nedeni, tarafların birbirlerine karşı coğrafi ve bölgeler olarak psikolojik savaş yürütmeleridir. Uzay çalışmaları dahi bu psikolojik savaşın bir parçasıdır.

ABD ve SSCB ellerinde bulundurdukları nükleer silahları kullanmakla tehdit etmelerine rağmen bunları kullanmıyor ancak bir yaptırım aracı olarak bulunduruyorlardı. Gerek nükleer silahlar ve gerekse diğer askeri güç ile birlikte sahip oldukları teknolojiler uzay çalışmaları psikolojik savaşın bir parçası oluyordu.

Bu dönem 2. Dünya Savaşı'nın bitiminden iki yıl sonra başlamıştır. SSCB doğu Avrupadaki ülkeleri ekonomik olarak desteklerken ABD Batı Avrupa ülkelerinde ekonomik ve askeri destek politikası sürdüyordu. Öyle ki Yunanistan' da darbe sırasında komünistleri desteklememiş ve buna karşın NATO' yu kurdurmuştur.

SSCB ve ABD, Latin Amerika üzerindeki etkilerini artırmak ve Afrika ile Asya ülkelerini sömürge durumundan kurtarmak için karşılıklı mücadele etmiştir. 1956 yılında Macaristan Devrimi, SSCB tarafından etkisiz kılınmıştır. 1956'daki Süveyş Krizi, 1961'deki Berlin Krizi ve 1962'deki Küba Krizi bu dönemdeki gerginliği daha da arttırmıştır.

1960 yılına gelindiğinde Çin-SSCB ayrılığı beraberinde komünist bloktaki ülkelerde arasında görüş farklılıklarının oluşmasına neden olmuştur. SSCB Çekoslovakya'daki 1968 yılında Prag Baharı liberalleşme hareketinin önünü kesmiştir.

2. Dünya Savaşı'nda ABD'nin Nagazaki ve Hiroşima'da nükleer silah kullanmasıyla birlikte pek çok ülke nükleer silahlanma yarışına dahil olmuştur. Soğuk Savaş denilen bu dönem nükleer silahların gövde gösteri olarak kullanılmasının yanı sıra konvansiyonel silahlarında yarışın bir parçası olduğunu göstermiştir. İşte bu nedenler o dönemde şimdi olduğu gibi devletler silahlanmaya büyük bütçeler ve kaynaklar ayırmıştır. Silah sanayinin kalkınmasının temelinde yatan etkenlerden biri budur. Bu dönemi diğer dönemlerden ayıran önemli özellik ABD ve SSCB' nin doğrudan sıcak bir savaş yaşamadan üçüncü taraf ülkeler üzerinden mücadele etmeleridir. Bu dönemde devletlerin güvenlik kaygıları onları realizm tezine yaklaştırmış ve bu tez ülke ilişkilerinde ana rol oynamıştır. Ayrıca bu dönem iki süper güç arasında sadece askeri ve ekonomik alanda değil diğer tüm alanlarda bir rekabetin başlamasına neden olmuştur. Spordan kültürel faaliyetlere, uzay çalışmalarından teknolojik gelişmelere kadar her alana yansıyan bu rekabet Soğuk Savaş döneminin bir diğer özelliğidir.[5]

1.3 Soğuk Savaşın Gelişimi

Soğuk Savaş döneminde ABD ve SSCB arasında sayısız olay meydana gelmiştir. Bunların başında Vietnam savaşsı Kore savaşı Berlin sorunu ve Küba krizi sayılmaktadır. Ayrıca Ortadoğuda meydana gelen bölgesel savaşları bu olaylara dahil edilmektedir. Bunların içinde en dikkat çekeni ve en önemlisi Küba krizidir. 1962 yılında yaşanan bu krizde iki ülke nükleer savaşın eşiğinden dönmüş ve tüm dünya olası bir nükleer savaşın ne kadar yakın olduğunu gözlemlemiştir.

---

5 George Kennnan, (1947), "The Sources of Soviet Conduct", *Foreign Affairs*, Temmuz 1947, http://www.asdk12.org/staff/miller_roger/pages/US_History/Cold%20War/Sources%20of%20Soviet%20Conduct%20by%20X%20(excerpts).pdf. Erişim Tarihi 08.09.2019.

Ancak bu krizin en önemli faydası tarafların bir nükleer savaşta olabilecekleri düşünmelerini ve böylece karşılıklı geri adım atarak yumuşamalarını sağlamak olmuştur. Bu olaydan bir yıl sonra imzalanan ve nükleer silahların sınırlandırılması şartını getiren Moskova Antlaşması bu yumuşamanın en belirgin kanıtıdır. Soğuk Savaş'ın en önemli dönemlerinden biri olan bu olaya yumuşama yani Detant dönemi denir.

Moskova Antlaşmasından sonra 1975'te imzalanan Helsinki Antlaşması bu Detant döneminin devam ettiğinin bir diğer göstergesidir. Buna rağmen Asya ve Afrika' da meydana gelen karışıklıklar bu yumuşa dönemini sona erdirmiş 1980'li yıllarda Soğuk Savaş daha sert söylem ve politikalarla varlığını sürdürmüştür.

Kore Savaşı toprakların Kuzey Kore ve Güney Kore olmak üzere ikiye bölünmesiyle sonuçlanmıştır. Kuzey Kore SSCB, Güney Kore ise ABD işgali altında kalmıştır. ABD Başkanı Truman bunu, Sovyet-Çin saldırısının ilk adımı olarak tanımlamıştır. Yaklaşık üç yıl süren savaşta kazanan olmamış, en önemli sonucu Çin' in mali yönden SSCB' ye bir süre daha bağlı kalmasını sağlamıştır.

Bu savaşın bir diğer önemli sonu ise SSCB'nin ABD'nin nükleer gücünden çekinmeksizin bu savaşa girmesidir. Bunun sonucunda Batılı devletler SSCB' nin bu hareketi karşısında güvenliklerinin tehlikeye düşeceğini görüp daha sıkı işbirliği yapmıştır.

U2 casus olayında ise ABD ye ait bir casus uçağının SSCB toprakları üzerinde uçuş yaptığı esnada düşürülmesi önemli rol oynamaktadır. ABD bunun bir meteoroloji uçağı olduğunu iddia etse de Sovyetlerce yakalanan pilot her şeyi itiraf etmiştir. Bunun üzerine Paris zirvesinde konuşan SSCB lideri Kruşçev bunun açıkça SSCB'ye karşı yürütülen düşmanca bir faaliyetin parçası olduğunu ABD başkanının Sovyet halkından özür dilemesi gerektiğini söylemiştir. ABD Başkanı Eisenhower'ın özür dilememesi üzerine toplantıyı terk etmiştir. Bu olay sadece Doğu ve Batı Bloğu ülkeleri açısından değil Türkiye açısından da önemlidir. Zira

U2 uçağı Adana İncirlik üssünden kalkmıştır. Bunun sonucunda SSCB Türkiye'yi uyararak düşmanca tavır sergilememesini istemiştir.

SSCB'nin Kıtalararası Güdümlü Füze Projesine ağırlık vermesi ve bu konuda epey yol alması ABD'ninde uzun menzilli nükleer füzeler geliştirmesine yol açmıştır. Bir savaş durumunda SSCB'ye en ağır hasarı vermek için bu füzelerin yakın bir yerden fırlatılması gerekliydi ve bu iş için en uygun ülke Türkiye idi. Bu amaçla 1962 yılında Türkiye' ye Jüpiter füzeleri yerleştirildi. Bu esnada Küba Lideri Castro bir ABD saldırısını püskürtmek için SSCB' den askeri yardım almıştır.

SSCB lideri Kruşçev komşu ülke Türkiye' ye füzelerin yerleştirilmesine karşılık Küba'ya füze yerleştirmiştir. Böylece Soğuk Savaş'ın en kızgın dönemi başlamıştıtr. ABD Küba'ya füze yerleştirilmesine önlem olarak Küba'yı abluka altına almıştır ve denizden gelen nükleer füze taşıyan Rus gemilerine geçiş izni vermemiştir. Kruşcev Küba'daki füze ramplarını söktürdükten sonra Türkiye'deki Jüpiter Füzeleri de sökülmüştür ve bu durum yumuşama dönemini başlatmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nda Nazilere karşı başlayan ABD SSCB ittifakı, Soğuk Savaş döneminde kırılmış ve dağılmıştır. Nükleer silah alanındaki güvensizlik bu rekabetin en önemli nedenlerinden biri olmuştur. Soğuk Savaş'ın bitmesi tarafların birbirine güvenmesinden geçmektedir ve karşılıklı bu güven yeni bir dünya düzeni oluşturmuştur.[6]

---

6 Soğuk Savaş dönemi özellikleri ile ilgili bilgi almak için; https://www.neoldu.com/soguk-savas-donemi-tarihi-733h.htm. Erişim Tarihi 10.02.2019.

1.4 Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Değişen Düzen

Soğuk Savaş'ın son döneminlerinde uluslararası ilişkilerin en temel özelliği olan iki kutuplu dünyanın yok olması ile birlikte uluslararası ilişkilerin konumunu belirleyen siyasi, ekonomik ve güvenlikle ilgili dış parametreler önemli ölçüde değişmiştir.[7]

Soğuk Savaş sonrası küreselleşme olgusu oluşmaya başlamıştır. Dünya düzeni açısından batılı devletlerin beklentileri dünyanın bundan sonra; demokrasi, insan hakları, serbest piyasa ekonomisi, uluslararası hukuka uyma hususunda ortak bir uzlaşmaya gitmesidir.

Soğuk Savaş Sonrası 1990 ve 2006 yılına kadar dünya siyasetinin dönüm noktası olan on önemli gelişme şunlardır;

1-Sosyalist yönetimlerin Doğu Avrupa'daki sonları ve birliğin parçalanması.

2- Birinci Körfez Savaşı'ndaki Amerikan zaferi politik açıdan ziyan edilmiştir ve bölge barışı peşine düşülmemiştir. Bölgede ABD karşıtı birçok radikal grup ortaya çıkmaya başlamıştır.

3- NATO ve Avrupa Birliği, Doğu Avrupa'yı içine alarak genişlemiştir ve de genişlemeye devam etmektedir.

4- Dünya Ticaret Organizasyonunun (WTO) kurulması ile küreselleşme olgusu kurumsallaşmıştır.

5- Asya finansal krizi, yeni ortaya çıkan Orta ve Doğu Asya bölgesel topluluğunun kuruluşunu hazırlamıştır ve bu Çin egemenliği olarak yorumlanacaktır.

---

7 Ahmet Davutoğlu, *Stratejik Derinlik*, 120.baskı, s. 74.

6- Çeçen Savaşı'nın vuku bulması, Kosova'daki NATO çatışması, Rus milliyetçiliğinde ve devletçiliğinde öne çıkan Vladimir Putin'in başkan olması. Rusya'daki Batı yanlısı olduğu iddia edilen birçok özel enerji şirketinin kamulaştırılmasıdır.

7- Hindistan ve Pakistan nükleer güç olma fikirleri ile küresel güçlere kafa tutmuştur. Kuzey Kore ve İran örtülü nükleer kapasite elde etme çabalarını yoğunlaştırmıştır.

8- 11 Eylül, İkiz Kuleler Saldırısı Amerika'yı sarsmış ve ABD teröre savaş ilan etmiştir.

9- Atlantik topluluğu, ABD'nin Irak'taki savaşı ve konumu üzerinde uzlaşmazlığa düşmüştür.

10- Orta Doğu'nun Amerikan hegemonyası için yap-boz haline dönüşmesi. ABD'nin Irak'taki zaferi sonrası başarısızlığıyla Amerikan gücünün kapsamı yerle bir olmuştur.

Avrupa'ya bakıldığında ise, Gorbaçov hem Almanya'nın birleşmesini hem de NATO üyeliğinin sürmesini kabul etmektedir. Bush, Bunun karşılığında, Soğuk Savaş'ın bölünmüşlüğünün yerine dayanışmaya dayalı küresel sistemi şekillendirmede SSCB için yapıcı bir rolü vurgulayan bir dizi iyi niyet önerilerini kabul etmiştir. Ayrıca Sovyet ekonomisine finansal destek de sunulmuştur.

1989 yılına gelindiğinde SSCB deki komünist parti dahil Doğu Avrupada' ki bir çok komünist rejim çökmüştür. Bu olaydan sonra Soğuk Savaş bitmiş ve ABD tek süper güç olarak kalmıştır.

1.5. Balkanlar Kavramı

Balkanlar olarak bilinen coğrafya dünya üzerinde uzunca bir süredir merkezde yer almış, Avrupa ve Asya'nın arasında kalan bu bölgede; ticaretle uğraşanlar, ordular, savaştan veya kıtlıktan dolayı vatanlarını terk etmiş olan

göçmenler yerleşecek bir alan bulmak amacıyla bu coğrafyayı dolaşmışlardır. Türkler, Slavlar, Çingeneler gibi birçok farklı etnik kökene ev sahipliği yapmıştır. Bu nedenle bu küçük coğrafyada birbirinden farklı birçok dil kullanılmakta ve farklı kültürlerle zengin bir bölge olarak öne çıkmaktadır.

19. yüzyılda aydın siyasetçiler ulus devlet düşüncesini kendi topraklarında yaymaya başladılar. Böylece toplum büyük güçlerin etkisi altına girmeye başlamışlardır. Büyük güçlerin bu bölgeyle ilgilenme sebebi kendilerine sağlayacakları çıkarlardır. 1914 yılında milliyetçilik rüzgarlarının estiği bir dönemde Gavrilo Princip adlı bir genç Balkan topraklarının bir veliahtını öldürerek 1. Dünya Savaş'ının başlamasına yol açmıştır. 1. Dünya Savaşı'ndan Soğuk Savaş'ın bitimine dek bu bölge birçok etnisite sorunuyla uğraşmak zorunda kalmıştır. [8]

Balkanlar coğrafya olarak pek karmaşık ve göz korkutucu olarak görünmesinin arkasında, coğrafyada iz bırakan farklı etnik kökenli devletlerin olmasından kaynaklanmaktadır. Bu çeşitlilik Balkan yaşamının dikkat çekici bir özelliğidir. Bu çeşitlilik, ticarette de, sanatta da kültürde de kendini göstermiştir. Bölgede uzun süre etkisini hissettiren Osmanlı'dan kalma cami, han gibi gösterişli yapılar bulunurken öte yandan Avrupa'nın yüzünü de görmek mümkündür. Bugün Makedonya'nın başkenti Üsküp bu tezi en iyi destekleyen örneklerden biri olacaktır. Şehrin ortasından geçen nehri birbirine bağlayan köprü üzerinde birçok Batı tarzı heykeller ile yakanın diğer yanındaki Osmanlı mirası kahvehaneler ve yapılar ziyaretçilerine bölgenin zengin ve çeşitli tarihi hakkında somut veriler sunmaktadır.

---

8 Andrew Baruch Wachtel, Bonnie G. Smith, Anand Yang, *Dünya Tarihinde Balkanlar*, s. 10.

Balkan ülkelerini oluşturan devletler Türkiye, Kuzey Makedonya, Arnavutluk, Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan Bosna Hersek ve Hırvatistan'ın bir bölümüdür. Sınırları ise Yunanistan ile Türkiye ve Adriyatik denizi kıyıları belirler.[9]

Balkan Coğrafyasının en belirgin özelliklerinden bir tanesi dağlık alanlarıdır. Özellikle bir Balkan ülkesi ve bu çalışmanın odak noktası olan Arnavutluk için '' Dağlar Ülkesi'' benzetmesi yapılmaktadır.

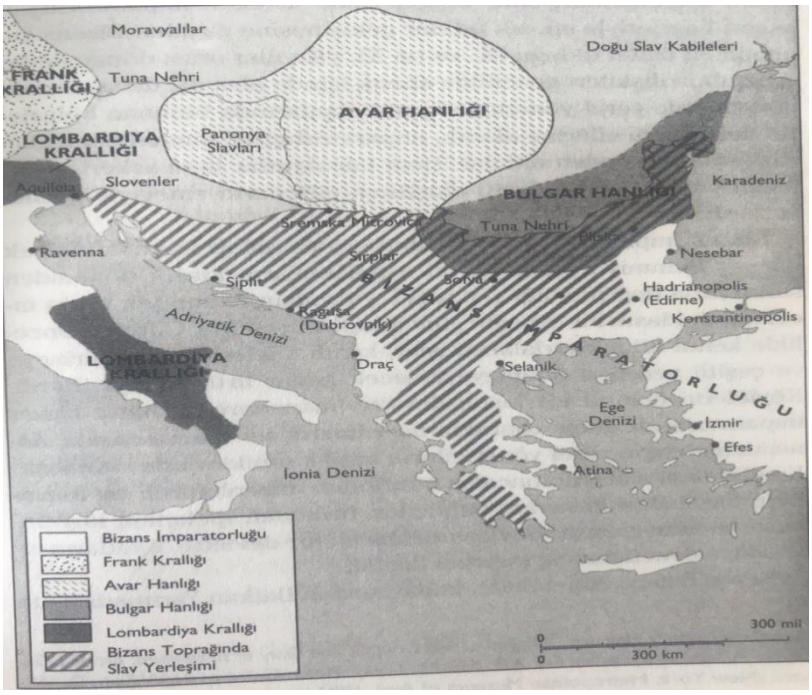
Modern dönemin büyük bir bölümünde bölge devletleri arasındaki etkileşimleri belirleyen çatışmalar, özellikle ulusal bütünlük adına heterojenliği yok ederek ulusun sınırları ile devletin sınırlarını örtüştürme çabaları olarak gelişmiştir. Fakat bölgede küçük devletlerin hiçbiri bu amacı kendi başına gerçekleştiremeyeceğinden dış güçlerin yardımına açık olduklarını çekinmeden belirtmişlerdir ve bu yardımları kullanmışlardır. Katliamların yaşandığı bu acılı coğrafya, birçok etkiye maruz kaldığı için kendi mirasını muhafaza etmek konusunda zayıf kalmıştır. Özellikle 2. Dünya Savaşından sonra ve ardından tekrar komünizmin çöküşünden sonra dünya jeopolitiğindeki değişikliklerle, sınır etkinlikleri önemini yitirmiştir. Batı kapitalizmi ve Sovyet sosyalizminin arasında kalan Yugoslavya Balkan kimliğini korumaya çalışmıştır.

Balkan sözcüğü hala bölgenin kalıplaşmış şeklini ifade etmeye yönelik kullanılsa da, özellikle Yugoslavya'nın dağılmasından sonra bünyesinden oluşan küçük devletler bu etkinliklerini yardım aldıkları dış güçlerden de etkilenerek gün geçtikçe kaybetmektedirler.

---

9 Andrew Baruch Wachtel, *Dünya Tarihinde Balkanlar*, 2009, s. 18.

1.6. Balkanlara Tarihi Genel Bakış

Resim 1: 7. Ve 8. Yy da Balkanlar Haritası

Günümüzde Balkan ülkelerinin çoğunluğu soylarını ortaçağda yaşayan atalara kadar götürse de, 9. Yüzyılın başında kurulan devletler, daha sonraki ulus devletlerden farklıdır. ortaçağ Balkan devleti; ortak bir dili konuşan, aynı dini ve gelenekleri paylaşan ve kendilerine bağlı gören bir halkın çıkarlarını korumaya çalışmak yerine, temel olarak alabildiğince geniş bir bölgeye egemen olmak isteyen hırslı hükümdarın eseridir. Modern bir bakış açısından bütün devletler çok ulusluydu, çünkü farklı diller konuşan ve farklı kültürlerden gelen insanları kapsıyorlardı. Verili bir Orta çağ devletinde yönetici seçkinler aynı dili konuşurdu, ama ortaçağda hiçbir Balkan hükümdarı kendi dilini ve geleneklerini başkalarına dayatmazdı. Sırp Prensi Lazar ile Dubrovnik Cumhuriyeti arasında imzalanan 1387 anlaşması bölgede mevcut uygulamayı açıkça kanıtlar.[10]

---

10 Andrew Baruch Wachtel, *Dünya Tarihinde Balkanlar*, 2009, s. 47.

‘’Hükümetin onlara daha önce sahip oldukları ayrıcalık daha bağışladı. Dubrovnik ile Sırbistan vatandaşları arasında bir anlaşmazlık çıkarsa, atanan yargıçlardan yarısı Dubrovnik’ten, öteki yarısı da Sırbistan’dan olsun ve dava onların önünde görüşülsün ve bir Dubrovnik’linin jürisi kendi aralarından seçilsin, oranın ya da en yakın yerin Dubrovnik’lilerinden oluşsun; eğer taraflardan her ikisi de tanıklara başvurmak isterlerse, tanıkların yarısı Dubrovnik’ten, diğer yarısı da Sırbistan’dan olsun; ve bu tanıkların hiçbirinin kaçmasına izin verilmesin. Eğer Saksonlar Dubrovniklilerle bir anlaşmazlığa düşerlerse, onlar da Sırpların yargılandığı gibi yargılansınlar.’’[11]

Bizans Balkanlarda birçok devlete rol model olmuştur. Bölge hükümdarları zaman zaman Bizans imparatoruna öykünerek güçlerini artırma yoluna gitmişlerdir. Balkanlar, Avrupa kıtasının güneydoğu kesiminde, İtalya Yarımadası’nın doğusu, Anadolu’nun batısı ve kuzeybatısında yer alan coğrafi ve kültürel bölgedir. Bölge, çalkantılı bir tarihe sahiptir.

Balkan toprakları Avrupa tarihinde en çok saldırıya uğrayan topraklar olmuştur. Bu saldırılar sonucu irili ufaklı birçok ulusun yer aldığı bir bölge olmuştur. Bu coğrafya tarihi boyunca Türkler Hunlar, Persler Romalılar tarafından yönetildi. Böylece yerli halk tarih boyunca hep başka devletlerin boyunduruğu altında yaşamıştır. 12. yüzyılda Peçenek ve Kuman Türkleri bölgeyi istila etmiş 15. Yüzyıla kadar hüküm sürmüşlerdir. Avruplalılarla olan ilişkilerinden dolayı 2500-3000 kelimelik bir Kuman sözlüğü bile hazırlanmıştır.[12]

---

11 Thomas Butler, *MonumentaSerbocroatica: A Bilingual Anthology of Serbian and from Croatian Text the 12 th to 19 th Century*, (Ann Arbor: Michigan Slavic Publications), 1980, s. 110.

12 Nasuh Uslu, *Türk Dış Politikası Yol Ayrımında*,1. Baskı, İstanbul, Anka yay, 2006, ss. 295- 336.

Balkanlardaki Osmanlı varlığı, yarımadanın bütün halkları için büyük öneme sahipti. Osmanlı, bölgenin büyük bölümünde (Yunanistan, Sırbistan, Bosna ve Bulgaristan) daha önceki yönetici aristokrasileri ya yok etmişlerdir ya da sistemin bir parçası haline getirmişlerdir. Bununla beraber bu aristokratların yönettiği toplulukları ortadan kaldırmamışlardır.

Osmanlılar Balkan yarımadasına geçtiklerinde karşılarında güçlü bir devlet bulunmamaktaydı. En güçlü orduya sahip Sırplar bile Osmanlıya direnememişlerdir. Ancak Osmanlılın hakimiyeti 19. Yüzyılda çıkan milliyetçilik akımlarının etkisiyle başlayan ayaklanma ve isyanlarla sarsılmaya başlamıştır. Bu isyanları bastırmak birçok cephede savaşmak anlamına geldiği için Osmanlı ordusu neredeyse girdiği tüm savaşları kaybetmiştir.

Bu savaşlarla şimdiki Türkiye sınırlarının gerisine kadar toprak kaybeden Osmanlı nihayet 2.Balkan Savaşı'nda Edirne' yi geri almıştır. Balkan Savaşları Avrupa'nın bir paylaşım savaşı olduğunu gözler önüne sermiştir. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra sorunlar ancak çözülebilmiştir.

Balkan uluslarının inşasında dil ve edebiyatın önemi büyüktür. Arnavutlarda iki farklı lehçe ve üç farklı din benimsenirken Arnavut ulusunu oluşturabilmişlerdir. 1912 Balkan Savaşları sonrasında Balkanlar'da yeni devletler kurulmaya başlanmıştır. Tam bu dönemde, 1914'te, Avusturya Arşidükü Franz Ferdinand'ın öldürülmesi 1. Dünya Savaşı'nın çıkmasına neden olmuştur. Savaş sonrasında Balkanlar'da, Yunanistan, Türkiye ve Bulgaristan devletleri ile Sırp ve Sloven Krallıkları mevcuttur. Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı, bir zaman sonra Yugoslavya Krallığı hâlini almıştır.

Ayrıca İtalya II. Dünya Savaşında Büyük İtalya topraklarını oluşturmak için faaliyetler yürütmüştür. Bu amaçla 1940 yılında Yunanistan'a saldırmadan önce 1939 yılında Arnavutluk' u ele geçirmiştir. Günümüzde de hala Arnavutluk içerisinde İtalyan etkisi, dil konusunda ülke içerisindeki yayınlanan diziler sayesinde ve ülke dışına özellikle İtalya'ya iş bulma maksadıyla göçler konusunda göze çarpmaktadır. Şehirler de diğer Balkan şehirleri gibi kentleşmemiştir. Alttaki

resim, 1918 yılında Arnavutluk'un başkenti Tiran'a aittir. Görüldüğü gibi pazarda büyükbaş hayvanlarla gelen dağ köylüleri bulunmaktadır.

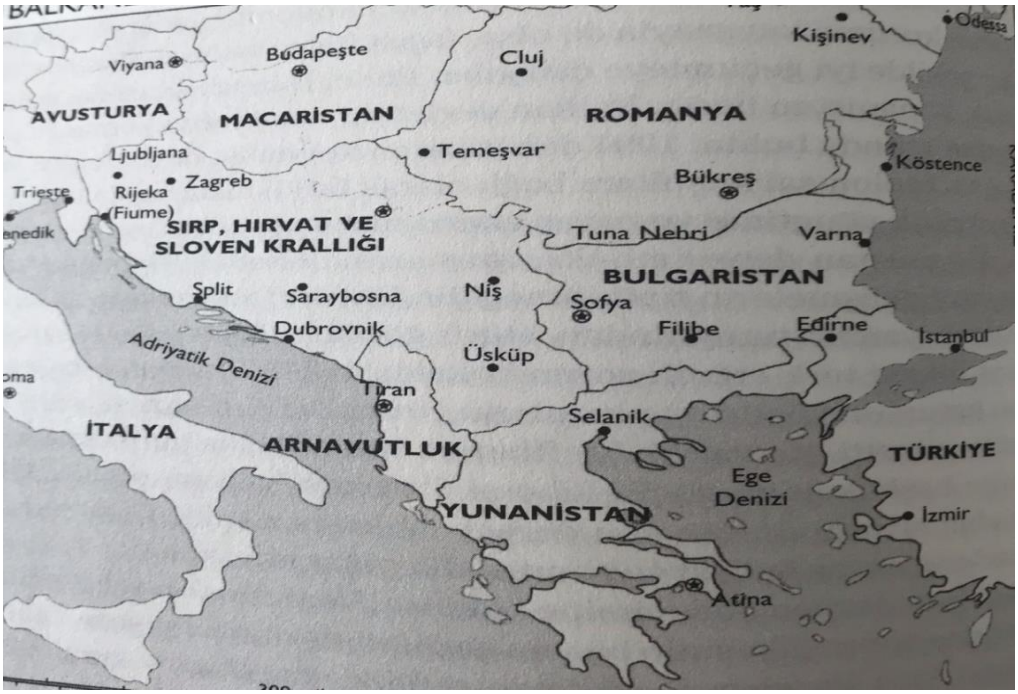
Resim 2: Arnavutluk, Tiran, 1918.

Daha sonra İtalya Yunanistan savaşı sonrasında 1941 yılında Almanya orduları, Yugoslavya topraklarına girmiştir.[13] 1950'lere gelindiğinde Yugoslavya hariç diğer Balkan devletleri Balkanlı kimliğini kaybeder hale gelmiştir. Batıya açılmış ve kültüre de bu durum yansımıştır. 1990'larda Yugoslavya'nın çökmesiyle bölgede NATO ve Avrupa Birliği etkisi daha da hissedilir olmuştur. Bölgenin bu oluşumlara entegrasyon süreçleri de oldukça hızlı seyretmiştir.

---

13 Balkan Tarihi ile ilgili bilgi için, http://www.balturk.org.tr/balkan-tarihi/ , Erişim Tarihi 18.03.2019.

Toplumsal ve ekonomik modernleşme süreçleri bütün 20. yüzyıl boyunca devam etmesine rağmen, siyasal açıdan 20. yüzyıl her biri önemli bir Avrupa ideolojisinin egemenliğinde iki ayrı parçaya ayrılır: 1920'ler ve 1930'lar faşizmin gölgesinde kaldı; 1945'ten 1991'e kadar olan dönemi komünizm damgaladı ve 1991 yılını izleyen gelişmeler Avrupa entegrasyonu çerçevesinde ilerlemektedir.[14]

Resim 3 : Balkanlarda siyasal sınırlar, 1923.

Savaş sonrasında en karışık ülke Yugoslavya'dır. Komünist partizanlar Sovyetlerden çok az yardım alarak ülkeyi kurtarmayı başarabilmişlerdir. Sloganları olan ‘’kardeşlik ve birlik’’ coğrafyada oldukça popülerdir. Öyle ki Tito da Sovyetler Birliğinde eğitim görmüştür. Fakat savaş sonunda Sovyetler ile Yugoslavya'nın arasının bozulmasına rağmen 1980'lere kadar komünistler Yugoslavya'da baskın olmaya devam edeceklerdir.

---

14 Andrew Baruch Wachtel, *Dünya Tarihinde Balkanlar*, 2009, s. 110.

1980’lerin ortasında ise, birçok Balkan ülkesinde komünizm hakimdir. Okur yazar oranları oldukça yüksek, sağlık hizmetleri ve iş olanakları ferah bir izlenim çizmektedir. Fakat sosyalizm altındaki gündelik yaşam oldukça sıkıcı ve kasvetli, toplumda oldukça yaygın olan yolsuzluk baş göstermektedir.

‘’1990’larda şiddetli bir biçimde kurucu parçalarına ayrılıp bölünen Yugoslavya’dan geriye kalan topraklar (Sırbistan ve Karadağ) ile yeni bağımsız Hırvatistan Devleti arasında (1991-1993), Bosna Hersek’te (1992-1995) ve Kosova eyaletinde (1999) patlak veren kanlı savaşların, Yugoslavya ve Slovenya Arasında (1991) ve Makedonya’ da Slavlar ve Arnavutlar arasında (2001) çıkan daha sınırlı çatışmaların suçu,eski etnik nefretlerden ilkesiz modern siyasetçilerin eylemlerine kadar her şeye yüklenmiştir. Yorumcular neden olarak, dini, kültürü, demografik değişiklikleri ve ekonomiyi ileri sürdüler.’’ [15]

Savaştan en kötü etkilenen Bosnalılar olmuştur. Sırp Bölgeler yaratmak amacıyla ‘’etnik temizlik’’olarak algılanan kıyımda Srebrenica’da binlerce Müslüman’ın katledilmesiyle sonuçlanmıştır.

Sırbistan’da Milosevic rejimininin baskısı altında yaşayan Arnavutlar, nüfusun yaklaşık yüzde 90’nını oluşturdukları bugünün Kosova’sında, Kosova lideri İbrahim Rugova’nın izlediği pasif siyasetten vazgeçerek UÇK (Kosova Kurtuluş Örgütü) ile silahlı bir direniş başlatmışlardır. UÇK‘nın amacı; Batının dikkatini çekerek soruna müdahele edilmesini sağlamaktır. Milosevic’in de katı tavrı karşısında, 1990’larda NATO‘nun Sırbistan’ı bombalamasıyla ve Kosova’nın *de facto* bağımsızlığıyla (BM himayesinde) son bulmuştur. UÇK; 1990'ların sonunda Kosova'nın Sırbistan'dan ayrılması için savaşan etnik Arnavut hareketidir. 1993'te kurulan örgüt, 1997'den sonra Sırplara karşı savaşmaya başlamıştır. UÇK Yugoslavya tarafından terör örgütü kabul edildiğinde dönemin başkanı Miloseviç’tir.[16]

---

15 Andrew Baruch Wachtel, *Dünya Tarihinde Balkanlar*, 2009, s. 134.

16 https://tr.wikipedia.org/wiki/Kosova_Kurtulu%C5%9F_Ordusu. Erişim Tarihi 03.08.2019.

UÇK bir Arnavut milli hareketidir. Haklarını savunan Anavutlar çıkan çatışmalarda acı can kayıpları vermişlerdir. Günümüzde de Arnavutluk ve Kosova'da yer yer UÇK anıtları ve şehitlikleri bulunmaktadır.

Balkan devletleri Avrupalı devletler gibi etnik kökenli parlamenter demokrasi rejimini benimsemişlerdir. Ekonomileri genelde piyasalara göre dalgalanma yaşarken, kentleşme oranları yüksek ve okuma yazma oranı da neredeyse yüzde yüze yakındır. 2003 yılında NATO'ya kabul edilen Bulgaristan ve Romanya 2007'de Avrupa Birliğine girmiştir.

Avrupa Birliği Hırvatistan'ı 6. Genişleme dalgasına dahil ederek müzakerelere başlatmıştır. 2011 yılında müzakere süreci bitmiş ve 2013 yılında ise Avrupa Birliğinin 28. Üyesi olmuştur. Bir Balkan ülkesi olan Hırvatistan'ın üyelik sürecini, AB'ye üye olmak isteyen diğer Balkan ülkeleri, kabul görülen kısımları üyelik süreçlerini yürüten ofislerce incelemelidir. Diğer Balkan ülkeleri de bu süreci kendi devletlerinde yaşamak maksadıyla gerekli adımları atmak hususunda oldukça azimli çalışmalar sergilemektedirler.

1.7. Soğuk Savaş'ın Balkanlara Etkisi

Balkanlar Avrupa' da yer alan önemli ve en büyük beş yarımadadan biridir. Bu özelliği Balkanları tarihi boyunca büyük devletlerin mücadele ettiği bir coğrafyaya çevirmiştir.

Balkanların Soğuk Savaş dönemindeki en önemli özelliği Batı Bloku ile Sovyet Bloğu arasında bir sınır oluşturması ve Yugoslavya'nın Bağlantısızlar Hareketini başlatarak SSCB' nin dağılmasına giden yolda ilk adımların atılmış olmasıdır. Bu açıdan bakıldığında Yugoslavya Balkanların en güçlü devleti olmasının yanı sıra, Lider Joseph Tito'nun bu ülkedeki tüm etnik grupları birleştirecek bir Yugoslav kimliğini oluşturmasıdır. Ayrıca Tito'nun bir diğer hedefi ise Sovyet Bloku içinde yer alan ülkeler arasında en güçlü devlet olabilmektir.

Ancak Bağlantısızlar Hareketinden dolayı Stalin ile fikir ayrılığına düştüğü için Yugoslavya Doğu Bloku ülkelerini kapsayan ekonomik askeri ve kültürel kurumlardan çıkarılmıştır. Tito tamamen SSCB' ye bağlı bir devlet olmayı reddetmiş ve bunun karşılığı olarak 1948 yılında Cominform' dan çıkarılmıştır.

Soğuk Savaş iki blok arasında doktrinlerin, ittifakların ve iş birliklerinin oluşturulduğu bir dönemdir. Bu açıdan bakıldığında Batı blokunda Truman Doktrini, NATO ve Marshall yardımı gibi eylemler gözlenirken buna karşılık Doğu Blokunda Brejnev Doktrini, Varşova Paktı, ''Cominform'' ve ''Comecon'' göze çarpar.[17]

Avrupa ve dünyada bu gelişmeler olurken Balkanlarda Arnavutluk SSCB tarafında yer almış, Yunanistan'da ise monarşiye son vermek amacıyla yapılan devrim bastırılarak, 1967 yılında cumhuriyet ilan edilmiştir.

Daha sonra Yunanistan Avrupa Topluluğuna üye olmak istemiş 1959 yılında başlayan bu yolculuk 1981 yılında üye olmasıyla sonuçlanmıştır. Bu arada Kıbrıs Yunanistan' ın en önemli dış meselesi olmuştur. Balkan coğrafyasındaki bir diğer önemli sorun Makedonya sorunudur.

Pirin, Ege ve Vardar olmak üzere üç ana bölgeye ayrılan bu alan Makedonya, Yunanistan, Bulgaristan ve Yugoslavya tarafından paylaşılamayan bir alan olmuştur.

Bu paylaşma çabaları içerisinde 2. Dünya Savaşı sonrası bu alanların birleştirilmesi fikirleri doğmuş olsa da başarıya ulaşılamamıştır. Bu sorunun kökten çözümü 1991 yılında Makedonya'nın bağımsızlığını ilan etmesiyle bitmiştir.

---

17 Sina Akşin, Melek Fırat, *İki Savaş Arası dönemde Balkanla*r, İsmail Soysal(ed.), Balkanlar içinde, İstanbul, Ortadoğu ve Balkan İnceleme Vakfı yay, 1993. s.120.

Soğuk Savaş döneminin sona ermesinin ardından iki kutuplu dünya tek kutuplu bir hal almıştır. ABD'nin büyük tasarım adını verdiği projeye göre serbest piyasa ekonomisi ve parlamenter demokrasi ön plana çıkmaktadır. Bu noktadan hareketle yeni dünya düzeninin ana ilkeleri, uluslararası hukuka aykırı eylemlerin kabul edilmemesi ve hiçbir devletin kuvvet yoluyla toprak edinmesinin kabul edilmemesi şeklinde belirlenmiştir.

Ancak buna rağmen Balkanlar Churcill'in yaptığı benzetmede olduğu gibi tarih tüketen bir alan olmaya devam edecektir.[18] SSCB'nin dağılmasıyla birlikte Balkanlarda bir çözülme süreci başlamış ve 1991 yılında Hırvatistan'ın bağımsızlığını ilan etmesini 1992 yılında Bosna Herkes takip etmiştir. Ancak bu bağımsızlık ilanı üç yıl sürecek çok kanlı ve vahşi bir savaşın başlangıcı olmuştur. Bundan dolayı BM birtakım kararlar almak zorunda kalmıştır. Bu karaların başlıcaları 713 nolu kararla Yugslavya'nın silah ve mühimmat sevkiyatının önlemesi, 808 nolu kararla insan hakları ihlali için uluslararası mahkemelerin kurulması ve 721 nolu kararla barış koruma kuvvetinin oluşturulmasıdır. Bu kararlar göstermiştir ki güvenlik meselesi Avrupa' ya bırakılmıştır.[19]

Bir diğer önemli sorun olarak göze çarpan şey ise Kosova sorunudur. Miloseviç' in ayaklanma ihtimaline karşılık Kosovaya 400 bin Sırp askerinin yerleştirilmesini öngörmesi ve bu amaçla güvenlik önlemlerini artırması bu sorunun büyüklüğünü belirtir. [20]

BM' nin Kosova konusundaki kararlarına bakacak olursak toprak bütünlüğünün korunmasından yana bir tavır olduğu görülmektedir.

---

18 İhsan Gürkan, *İkinci Dünya Savaşı'ndan Günümüze Değin Balkanlar* 1945- 1989, İsmail Soysal (ed.), Balkanlar içinde, İstanbul, Ortadoğu ve Balkan İnceleme Vakfı yay, 1993. s. 168.

19 Hüseyin Emiroğlu, *Soğuk Savaş Sonrası Birleşmiş Milletler: İşlevi- Sorunları*, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 7, Sayı 2, 2006, ss. 59- 81.

20 Hüseyin Emiroğlu, *Soğuk Savaş Sonrası Kosova Sorunu*, 1. Baskı, Ankara, Orient yay. Sorunun BM gündemine alınması 1998 yılında gerçekleşmiştir. Artan insan hakları ihlalleri.s.559.

1160 nolu kararda Yugoslavya' nın toprak bütünlüğünün korunması hedeflenmiştir. Bu kararla birlikte Artırılmış Statü kavramı ortaya çıkmıştır. Bu kavrama göre özerkliğin genişletilmesi öngörülmüştür.[21] Bu politikanın asıl amacı Yugoslavya' yı bir barış antlaşması yapmaktan alıkoymaktır. BM Kosova'daki barışı korumak için başka bir silahlı güç olan KFOR u oluşturmuştur. Buna rağmen 17 Şubat 2008 de Kosova' nın bağımsızlık ilan etmesi sorunu farklı bir boyuta taşımıştır. Bu bağımsızlığı ilk tanıyan ülkeler Türkiye, Kosta Rika ve ABD olmuştur. Bunun yanı sıra Rusya, Yunanistan Sırbıstan ve Kıbrıs Rum Kesimi bu bağımsızlık ilanını tanımamıştır.

Soğuk Savaş'ın bitimiyle Balkanlarda yeni bir dönemin kapıları açılmıştır. Başta ABD olmak üzere emperyalist devletler ve bunların askeri gücü olan NATO yeni bir düzenin kurulması, kapitalizmin sıkışan pazar payının genişlemesi, silah sanayinin stoklarının tüketilmesi, SSCB'nin bu coğrafyadaki hakimiyetinin tamamen bitirilmesi amacıyla SSCB etkisinden kurtulan Balkan devletleri üzerinde siyasi, ekonomik, askeri ve kültürel argümanlar başta olmak üzereelindeki bütün yöntemlerin kullanarak yeni bir düzenin kurulması için harekete geçmiştir.

II. BÖLÜM

2. AB YAPISI VE BALKANLARA ETKİSİ

Çalışmanın bu bölümünde AB ile iligi genel olarak bilgi verilmiştir. Birliğin kurulmasındaki sebeplere değinilmiştir. Başlangıçta kömür çelik topluluğu olarak kurulan bu birlik zamanla genişleme politikaları ile içerisine başka devletler de almıştır. Birliğin gelişim süreçlerinin üzerinde durulmuş ve AB'nin gelişimindeki sırasıyla;

1997 yılında yapılan Amsterdam Anlaşması

---

21 Tülin Yakındağ, Uluslararası Sistemde Balkanlar, http://www.bilgesam.org/incele/837/-uluslararasi-sistemde-balkanlar/#.XNvXaE17mpo . Erişim Tarihi 23.03.2019.

1992 yılında yapılan Maastrich Anlaşması

2001 yılında yapılan Nice Anlaşması ve

2007 yılında yapılan Lizbon anlaşması ile gelişim aşamalarına yer verilmiştir.

Birliğin işleyiş mekanizmasına ve barındırdığı ana kurumlara dikkat çekilmiştir. Birliği oluşturan ülkelerin, birlik içindeki rolüne, temsil şekline ve karar alma mekanizmalarına değinilmiştir. Birliğin genişleme süreçleri ele alınmış, üye ülklerin AB'ye katılım tarihleri ve oy kullanımlarına etki eden nüfus oranları verilmiştir. Uyum krıterlerinin ve uygulanış biçimlerinin üzerinde durulmuş, daha iyi anlaşılması açısından ülkelerle örneklendirilmiştir.

AB'nin Balkanlar üzerindeki etkilerine değinilmiştir. Kopenhag krıterlerinin üzerinde durulmuştur. Balkan ülkerinden, adaylığı onaylanan son üye Hırvatistan üzerinden üyelik süreci incelenmiş ve diğer Balkan ülkeleri ile uyum süreci açıklanmıştır. Bu ülkelerin uyum süreçlerindeki krizlere değinilmiştir. Diğer uluslararası örgütlerin (NATO'nun Askeri gücü KFOR gibi) bölgedeki etkinliğine dikkat çekilmiştir. Balkanlardaki AB politikalarının Yugoslva'nın dağılmasından sonra ivme kazandığı tespit edilmiştir.

2.1. AB

Üye ülkelerden oluşan ve bu ülkelerde yaşayanların refahını ön planda tutan AB, üye ülkeler arasındaki bazı fikir ayrılıklarına rağmen başarıyla kurulmuş bir oluşumdur. Kuruluşundan kısa bir süre sonra Avrupa' da barış ve refahı sağlamıştır. Tek para birimine geçerek malların hizmetlerin ve dolayısıyla sermayenin sınırsız bir şekilde hareket etmesini sağlayan AB ticari anlamda da bir dünya devi olmuştur. Bu o kadar cazibeli bir durumdur ki ilk önce 6 olan ülke sayısı 28'e yükselmiş ve üye olmayı bekleyen birçok ülke sıraya girmiştir.[22]

---

22 AB ile ilgili özet bilgi için bkz: https://www.avrupa.info.tr/tr/ab-nedir-72. Erişim Tarihi 05.04.2019.

AB'nin başarısının altında yatan ana sebep üye ülkelerin bağımsız birer devlet olmasına karşın dış dünyaya karşı olan ve güçlerinin yetmeyeceği olaylarda tek bir devlet gibi davranmasında yatmaktadır. Bu amaçla kendi içlerinde demokratik bir sistem kurmuşlardır. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKTÇ) adıyla ve 6 ülkenin katılımıyla 1951 yılında ilk temelleri atılan AB, 1957 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu olmuştur. Bunun altında yatan en önemli etken ekonomidir. Bu topluluğun hedefi kendi yurttaşlarının refahını yükseltmek ve sürdürülebilir kılmaktır.[23] Tek para birimine geçilmesiyle birlikte Euro, ABD doları karşısında en büyük rakip olmuştur. Çünkü dünya ticaretinin hatrı sayılır bir bölümü AB üyesi ülkeler ile yapılmaktadır. Bu da dünya ekonomisinde büyük bir hak sahibi olduğunun göstergesi olmuştur. Ancak 28 üye ülkeden 8'i kendi para birimini kullanmaya devam etmektedir.

Euroyu ortak para birimi olarak kullanan ülkeler,

Almanya, Avusturya, Belçika, Estonya, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İtalya, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Malta, Portekiz, Slovakya, Slovenya ve son olarak Yunanistan'dır. Bunun yanı sıra Euro'yu kullanmayan ülkeler ise İsveç, Çekya, Macaristan, Bulgaristan, Polonya, Romanya, Hırvatistan İngiltere ve Danimarka'dır.

Bu ülkelerin Euro'yu kullanmamalarının bir nedeni de üyelik şartlarından biri olan ortak para birimi kullanmayı kabul etmemeleridir. AB 50 yıl gibi kısa bir sürede dünya üzerinde büyük bir güç halini almıştır. Yaklaşık 500 milyondan fazla nüfusu ile ticari anlamda dünya devi olmuştur. AB' nin Avrupa Parlamentosu, Avrupa Komisyonu, Avrupa Birliği Konseyi, Avrupa Adalet Divanı, ve Avrupa Merkez Bankası gibi birliğin tüm eylemlerini ayrı ayrı yöneten birimleri mevcuttur.

---

23 Avrup Birliği ile ilgili ayrıntılı bilgi için, https://www.a24.com.tr/avrupa-birligi-ab-nedir-hangi-ulkelerden-olusur-amaci-ne-haberi-40076497h.html?h=48 . Erişim Tarihi 05.04.2019.

Bu kadar kalabalık bir nüfusa sahip AB' de asıl amaç bu nüfusun refahını sağlamak olurken kültürel çeşitliliğin getirdiği uyum AB üyesi ülkelerin çeşitliliği ve farklılığı savunmasını sağlamıştır. Birliğin bünyesinde bulunan İnsan Hakları Mahkmesinin asıl amacı ayrımcılığa karşı olması ve her türlü özgürlüğü savunmasıdır.

Üye ülkeler ve üyelik tarihleri, kurucu ülkeler ve AB'için önemli olan nüfusları şu şekildedir;

DEVLET	**ÜYELİK TARİHİ**	**NÜFUSU**
FRANSA	Kurucu Üye	63 milyon 392 bin.
ALMANYA	Kurucu Üye	82 milyon 314 bin.
BELÇİKA	Kurucu Üye	10 milyon 584 bin.
HOLLANDA	Kurucu Üye	16 milyon 372 bin
İTALYA	Kurucu Üye	59 milyon 131 bin.
LÜKSEMBURG	Kurucu Üye	476 bin.
AVUSTURYA	1995	8 milyon 316 bin.
BİRLEŞİK KRALLIK	1970	60 milyon.
BULGARİSTAN	2007	7 milyon 680 bin.
ÇEK CUMHURİYETİ	2004	10 milyon 306 bin.
DANİMARKA	1973	5 milyon 457 bin.
ESTONYA	2004	1 milyon 342 bin.
FİNLANDİYA	1995	5 milyon 289 bin.

DEVLET	ÜYELİK TARİHİ	NÜFUSU
FRANSA	Kurucu Üye	63 milyon 392 bin.
ALMANYA	Kurucu Üye	82 milyon 314 bin.
BELÇİKA	Kurucu Üye	10 milyon 584 bin.
HOLLANDA	Kurucu Üye	16 milyon 372 bin
İTALYA	Kurucu Üye	59 milyon 131 bin.
LÜKSEMBURG	Kurucu Üye	476 bin.
AVUSTURYA	1995	8 milyon 316 bin.
BİRLEŞİK KRALLIK	1970	60 milyon.
BULGARİSTAN	2007	7 milyon 680 bin.
ÇEK CUMHURİYETİ	2004	10 milyon 306 bin.
DANİMARKA	1973	5 milyon 457 bin.
ESTONYA	2004	1 milyon 342 bin.
FİNLANDİYA	1995	5 milyon 289 bin.

Tablo 2: Avrupa Birliği Üye Devletler Cetveli.[24]

Avrupa kıtası tarihi boyunca çok kanlı ve yıkıcı savaşlara sahne olmuştur. Bu savaşlar sonunda bu coğrafyada ayakta kalan devletler ve bu devletleri oluşturan halklar daha sabırlı olmuş, birlikte hareket etmenin her açıdan daha faydalı olacağını anlamış ve bu amaçla AB'yi kurmuştur. AB'nin kurulmasına ilişkin ticari, siyasi ve askeri fikirler 20. yüzyılın başlarında ortaya atılmıştır.

---

24 Avrupa Birliği ile ilgili ayrıntılı bilgi için, https://www.a24.com.tr/avrupa-birligi-ab-nedir-hangi-ulkelerden-olusur-amaci-ne-haberi-40076497h.html?h=48. Erişim Tarihi 11.04.2019.

Dünya Savaşlarında yaşananlar bu birliğin tohumlarını oluşturur. Yaşanan ekonomik zorluklar sürekli mal üreten ABD' nin ürettiğini satamayacak bir Avrupa oluşmasına yol açmış ve ABD ekonomisi bu yüzden sıkıntılı dönemler yaşamıştır. Zira üretilen malın büyük bölümünün alıcı Avrupa devletleridir ve bu devletler iki büyük savaş sonrası yaşadıkları ekonomik yıkım işgücü kaybı vs gibi nedenlerle ABD' nin ürettiği malları alamaz durumdadır. Bu etki 1929 yılında ABD Borsası olan Wall Street' in iflas etmesine yol açmıştır. ''Büyük Buhran'' adı verilen ekonomik kriz tüm dünyada üretimin %42'ye düşmesine ve ticaretin neredeyse durma noktasına gelmesine neden olmuştur.

Bu buhran dönemi AB'nin elindeki malı satamayacağı bir dönemdi ve bu dönemi aşmak amacıyla ABD Avrupa ülkelerine; başta Almanya olmak üzere kredi ve hibe verilmesini dolayısıyla ürettiği malları satabileceği bir ekonomik düzenin kurulmasını kararlaştırdı. Bu amaçla 1947 yılında ABD Dışşişleri Bakanı George Marshall bir Avrupa İyileştirme Programı hazırladı. Bu plan bilinen adıyla Marshall Yardımıdır.

Bu yardımı almak isteyen ülkeler OEEC yani Avrupa Ekonomik İş birliği Örgütü altında toplanmıştır. Daha sonra 1961 yılına gelindiğinde bu örgüt OECD yani Avrupa Ekonomik İş birliği Örgütü adını almıştır. Bu yolla AB' nin temelleri atılmıştır. Bunula birlikte SSCB tehditlerine karşı 1949 yılında NATO kurulmuştur.

Avrupa'da bir birlik oluşturma fikrini somutlaştıran Robert Schuman'dır. ''Avrupa Kömür Çelik Topluluğu'' (AKTÇ) 1951 yılında imzalanan Paris anlaşması ile kurulmuştur. AKTÇ'nin kurucu üyeleri Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Hollandave Lüksemburgtur.[25]

---

25 Erhan Akdemir '' Avrupa Bütünleşmesinin Tarihçesi'', *Avrupa Birliği, Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar*, Ed. f Akçay, İlke Göçmen, Seçkin yay, s. 48.

Jean Monnet ve Robert Schumann; Kant'ın "Perpetual Peace" yani "Kalıcı Barış" adlı kuramına göre bahsi geçen kalıcı barışı oluşturacak ülkeler, her şeyden önce hukuk devleti olmalı ve demokrasi ile yönetilmelidir. İkinci olarak aralarında özgür iradeleriyle oluşturdukları eşitlikçi bir hukuk düzeni oluşmalı ve son olarak da aralarında, serbest dolaşım ve ekonomik birliktelik yaşanmalıdır. Günümüzün AB'si bu kalıcı barış kuramının ete kemiğe bürünmüş halidir. AB'nin en temel ve en önemli ortak politika alanları ise şunlardır: ticaret, tarım, ulaşım, balıkçılık, rekabet ile malların kişilerin ve sermayenin serbest dolaşımı. Bu alanlar temel alındığında AB kurumları üye ülkelerin bütçelerinden para politikalarına, vize standartlarından çevre düzenlemelerine, tüketici haklarından yerel yönetimlerine kadar pek çok ulusal hükümranlık alanında etkilidir.

2.1 AB Yapısı ve Özellikleri

Büyük yıkımlar yaratan savaşlardan alınan dersler sonucu kurulan AB' nin temel hedefleri arasında barşın ve değerlerin korunması, yurttaşların refahını temin etmek sürdürmek ve yükseltmek, güvenlik konularında zafiyet göztermemek, adaletin ve özgürlüğün dengeli bir şekilde tesis edilmesini sağlamak, ekonomik anlamda fiyat dengesini, istikrarlı bir büyümeyi oluşturmak, sosyal konularda kaynaşmayı sağlamak, çevrenin ve doğanın korunmasında gerekli adımları atmak, kültürel ve bilimsel çalışmlalrı desteklemek ve nihayetinde AB üyesi yurttaşlar arasında topyekün bir dayanışma ve kaynaşmayı sağlamıştır.

AB değerleri, içerme, hoşgörü, adalet, dayanışma ve ayrımcılık yasağı hüküm süren bir toplumda AB ülkeleri için ortaktır. Bu değerler, Avrupa yaşam tarzımızın ayrılmaz bir parçasıdır:

İnsanlık onuru dokunulmazdır. Saygı duyulmalı, korunmalı ve temel hakların gerçek temelini teşkil etmelidir.

Hareket özgürlüğü vatandaşlara Birlik içinde serbestçe hareket etme ve oturma hakkı verir. Özel hayata saygı, düşünce özgürlüğü, din, meclis, ifade ve bilgi gibi bireysel özgürlükler Avrupa İnsan Hakları ve Temel Hak ve Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesi ile korunmaktadır.

AB'nin işleyişi temsili demokrasi üzerine kuruludur. Bir Avrupa vatandaşı olmak aynı zamanda politik hakların tadını çıkarmak demektir. Her yetişkin AB vatandaşı, aday olarak durma ve Avrupa Parlamentosu seçimlerinde oy kullanma hakkına sahiptir. AB vatandaşları, aday olma ve ikamet ettikleri ülkede veya menşe ülkelerinde oy kullanma hakkına sahiptir.

Eşitlik, tüm vatandaşlar için eşit haklarla ilgilidir. Kadınlar ve erkekler arasındaki eşitlik ilkesi tüm Avrupa politikalarını desteklemektedir ve Avrupa entegrasyonunun temelini oluşturmaktadır. Tüm alanlarda geçerlidir. Eşit işe eşit ücret ilkesi 1957'de Roma Antlaşması'nın bir parçası olmuştur. Eşitsizlikler hala mevcut olmasına rağmen, AB önemli ilerleme kaydetmiştir.

AB, hukukun üstünlüğüne dayanmaktadır. AB'nin yaptığı her şey, AB ülkeleri tarafından gönüllü ve demokratik olarak kararlaştırılan anlaşmalar üzerine kuruludur. Hukuk ve adalet bağımsız bir yargı tarafından desteklenmektedir. AB ülkeleri, kararlara herkes tarafından saygı gösterilmesi gereken Avrupa Adalet Divanına kesin yetki vermişlerdir.[26]

AB ülkeleri arasındaki sınır kontrollerinin kaldırılması sayesinde insanlar kıtanın çoğu boyunca özgürce seyahat edebilmektedirler. Avrupa'da yurtdışında yaşamak, çalışmak ve seyahat etmek çok daha kolay hale gelmiştir. Tüm AB vatandaşları, hangi AB ülkesinde eğitim almak, çalışmak veya emekli olmak istediklerini seçme hakkına ve özgürlüğüne sahiptir. Her AB ülkesi, AB vatandaşlarına istihdam, sosyal güvenlik ve vergi amaçlı olarak kendi vatandaşlarıyla aynı şekilde davranmalıdır.

AB'nin ana ekonomik motoru tek pazardır. Çoğu mal, hizmet, para ve insanın serbestçe hareket etmesini sağlar. AB, Avrupalıların bundan en fazla faydayı alabilmelerini sağlamak için bu büyük kaynağı enerji, bilgi ve sermaye piyasaları gibi diğer alanlara geliştirmeyi amaçlamaktadır.

---

26 Koen Lenaerts, Van Nuffel, *European Union Law*, 2010, s. 524.

Üyeleri arasındaki serbest ticaret, AB'nin kuruluş ilkelerinden biri olmuştur. Bu tek pazar sayesinde mümkün. Sınırlarının ötesinde, AB dünya ticaretini serbestleştirmeye de kararlıdır.

İkinci olarak insani yardım AB'nin, dünya çapında insan yapımı ve doğal afet mağdurlarına yardım etmeye karar vermekte ve her yıl 120 milyondan fazla insanı desteklemektedir. Toplu olarak, AB ve kurucu ülkeleri dünyanın önde gelen insani yardım dönerleridir.

Son olarak diğer başlık ise diplomasi ve güvenliktir. AB diplomaside önemli bir rol oynamakta ve uluslararası düzeyde istikrar, güvenlik ve refah, demokrasi, temel özgürlükler ve hukukun üstünlüğünü güçlendirmek için çalışmaktadır.

Bir "yönerge", tüm AB ülkelerinin gerçekleştirmesi gereken bir hedef belirleyen yasama eylemidir. Bununla birlikte, bu hedeflere nasıl ulaşacaklarına dair kendi yasalarını tasarlamak için bireysel ülkelere kalmıştır. Bir örnek, AB'deki tüketicilerin haklarını güçlendiren, internetteki gizli ücretleri ve maliyetleri ortadan kaldırarak ve tüketicilerin bir satış sözleşmesinden çekilebilecekleri süreyi uzatan AB tüketici hakları yönergesidir.

Bir "karar", ele alındığı kişilere bağlayıcıdır (örneğin, bir AB ülkesi veya tek bir şirket) ve doğrudan uygulanabilir. Örneğin, Komisyon çeşitli terörle mücadele örgütlerinin çalışmalarına katılan AB hakkında bir karar vermiştir.

Bir "öneri" bağlayıcı değildir. Komisyon, AB ülkelerinin hukuk otoritelerinin yargı hizmetlerinin sınırlar boyunca daha iyi çalışmasına yardımcı olmak için video konferans kullanımlarını geliştirmeleri yönünde bir öneride bulunduğunda, bunun herhangi bir yasal sonucu yoktur. Bir öneri, kurumların görüşlerini duyurmalarını ve ele alındıkları kişilere herhangi bir yasal zorunluluk getirmeden bir eylem çizgisi önermelerini sağlamaktadır.

Bir "görüş", kurumların bağlayıcı olmayan bir şekilde, yani, ele alındıkları kişilere herhangi bir yasal zorunluluk getirmeden, açıklama yapmalarını sağlayan

bir araçtır. Bir fikir bağlayıcı değildir. Ana AB kurumları (Komisyon, Konsey, Parlamento), ‘’Bölgeler Komitesi ve Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi’’ tarafından verilebilir. Kanun yapılırken, komiteler kendi bölgesel veya ekonomik ve sosyal bakış açılarıyla görüş bildirir. Örneğin, Bölgeler Komitesi Avrupa için temiz hava politika paketi hakkında bir fikir vermiştir.

AB vatandaşlarını temsil eden ve doğrudan onlar tarafından seçilen Avrupa Parlamentosudur. Bireysel üye ülkelerin hükümetlerini temsil eden ise Avrupa Birliği Konseyidir. Konsey Başkanlığı üye devletler tarafından rotatif olarak paylaşılmaktadır. Birliğin bir bütün olarak çıkarlarını temsil eden ise Avrupa Komisyonudur. Birlikte, bu üç kurum AB’de uygulanan politikaları ve yasaları “olağan Yasama Prosedürü’’ ile üretmektedir. İlke olarak, Komisyon yeni yasalar önerir ve Parlamento ve Konsey bunları kabul etmektedir. Komisyon ve üye ülkeler daha sonra bunları uygular ve Komisyon yasaların uygun şekilde uygulanmasını sağlamaktadır.

Diğer iki kurum hayati bir rol oynamaktadır: AB Adalet Divanı, Avrupa hukukunun üstünlüğünü onaylamaktadır. Sayıştay ise, AB faaliyetlerinin finansmanını kontrol etmektedir. Bu kurumların tümünün yetki ve sorumlulukları, AB'nin yaptığı her şeyin temeli olan antlaşmalarda belirtilmiştir. Ayrıca, AB kurumlarının uyması gereken kural ve prosedürleri ortaya koymaktadırlar. Antlaşmalar, tüm AB ülkelerinin başkanları ve / veya başbakanları tarafından kabul edilir ve parlamentoları tarafından onaylanır. AB'nin özel roller oynayan kurumlar ve kurumlar arası organları vardır: Avrupa Merkez Bankası ki tüzel kişiliği bulunmamaktadır[27], Avrupa para politikasının belirlenmesinden ve sürdürülmesinde sorumludur. Çalışan ve işverenlerin temsil edildiği kurum Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesidir. Bunun yanı sıra bölgesel ve yerel makamlar Avrupa Bölgesel Komitisende temsil edilmektedir.

---

27 Aslı Bilgin, ‘’Avrupa Komisyonu’’, *Avrupa Birliği Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar*, Ed. Belgin Akçay, İlke Göçmen, Avrupa Merkez Bankası, Seçkin yay, 2014, s. 239.

AB' nin yatırım projeleri Avrupa Yatırım Bankacı tarafından yapılırken, küçük işletmelere yapılan ekonomik yardımlar Avrupa Yatırım Fonu aracalığı ile yürütülür. AB kurumları tarafından araştırılan kötü muamele ve şikayetler ise Avrupa Ombudsamınca ele alınmaktadır.

Avrupa Veri Koruma Denetmeni, insanların kişisel bilgilerin[28] gizliliğini korur. Yayınlar Ofisi AB hakkında bilgi yayınlar. Avrupa Personel Seçme Ofisi, AB kurumları ve diğer organlar için personel istihdam eder. Avrupa İdare Okulu, AB personeli için belirli alanlarda eğitim vermektedir. Bir dizi uzman kurum ve merkezsiz kuruluş çeşitli teknik, bilimsel ve yönetim görevlerini yerine getirmektedir.[29]

2.3. AB Uyum Kriterleri

AB Antlaşması olarak da geçen Maastricht Antlaşmasına göre üye devletlerin merkez bankaları özerk olmalıdır. İkinci bir şart ise makro ekonomik ktriterle uyumdur. Makro ekonomik krıterlere göre üye devletin enflasyon oranı en düşük üç üye devletin oranını en fazla 1,5 puan geçebilir ve kamu açıklarının oranı GSYİH oranı %3 ü geçemez. Ayrıca bir diğer şart ise fiili kamu borç stoklarının GSYH içindeki oranı %60'ı aşamaz. Fiyat istikrarının sağlanması açısından ise üye devletlerdeki uzun vadeli faiz oranı, en iyi sonucu almış üç üye devletin en fazla 2 puan üstünde olabilir.[30]

AB' ye üyelik üç temel kritere göre gerçekleşmektedir. Bu üç temel kriter 1993 yılında Kopenhag' taki Avrupa Birliği Zirvesinde alınmıştır ve siyasi kriterler, ekonomik kriterler ve müktesebat uyumu olarak ana başlıkta toplanır.

---

28 Hürrem Cansevdi, *Avrupa Birliği'nin Adalet ve İçişleri Alanındaki Müktesebatı ve Türkiye'nin Uyumu,* İktisadi Kalkınma Vakfı yay, 2002 s. 20.

29 www.europa.eu. Erişim Tarihi 20.04.2019.

30 Maasricht Kriterleri, Avrupa Birliği Başkanlığı, https://www.ab.gov.tr/_301.html makalesinden yararlanılmıştır. Erişim Tarihi 20.04.2019.

Bu bağlamda ‘’ekonomik ve parasal birlik’’ ile ‘’ siyasal birlik’’ ana başlıklarında hazırlanan antlaşma taslağı imzaya açılarak topluluk için federal bir model oluşturmuştur. Maastricht Antlaşması, egemenlik yetkilerinin kullanımı aşamasında üye ülke karar organlarına ciddi kısıtlamalar getirmiş ve bütünleşme sürecini, Ekonomik ve Parasal Birlik, Ortak Dış Güvenlik Politikası ve Adalet ve İçişleri alanında iş birliği olmak üzere üç sütuna ayırmıştır.’’ [31] Ayrıca bu anlaşma aynı zamanda EPB aşamalarına geçişini de ayrıntılı olarak işlemiş, ve tüm tarihsel süreci içinde barındırmıştır.

Siyasi Kriterler;

İnsan haklarının korunması, azınlıkların korunması, demokrasinin yerleşmesi ve üstünlüğü bağımsız yargı ve hukukun tesis edilmesi ve üstün kılınması ve bunlara her kurum tarafından saygı gösterilmesini içeir. Bu özelliği ile siyasi kriterler Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin belirlediği kuralların somut halidir. 1993 yılında yapılan Konsey Zirvesinde Doğu Avrupa ülkelerinin durumu ele alınmış ve bu ülkelerin AB’ üyeliğinin önü açılmıştır.

Siyasi, ekonomik ve müktesebat uyumu ile mevzuatının benimsenip uygulanması olmak üzere üç ana grupta belirtilen kriterler üye olmak isteyen ülkelerin yerine getirmekle zorunluluğu olduğu kurallar bütünüdür.

Siyasi kriterler demokrasi ve insan haklarını ön planda tutarken ekonomik kriterler serbest piyasa gücüne dayanabilecek kırılgan olmayan bir ekonomik uyapının oluşturulmasını istemektedir. AB üyeliği üye olmaya aday ülkenin siyasal, ekonomik ve birliğin hedeflerine katılıp bu konuda katkı sağlayacak kadar güçlü olmasını öngörür. Aslında demokrasi hukuk ve ekonomi alanlarında üye ülke seviyesini yakalamamış ve/veya yaklaşamamış ülkelerin üyeliği mümkün değildir.

---

31 Erhan Akdemir, ‘’Avrupa Bütünleşmesinin Tarihi’’, *Avrupa Birliği, Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar*, Ed. Belgin Akçay, İlke Göçmen, Seçkin yay, s. 53.

AB üyesi on beş ülkenin devlet başkanlarının 1997 yılında Hollanda'nın Amsterdam şehrinde bir araya gelerek oluşturdukları Amsterdam Anlaşmasında, ekonomik ve parasal birlik hedefleri ve sosyal sorunlar, güvenlik, istihdam meselelerine değinilmiştir.[32]

''AB'nin genişlemesine hazırlık mahiyetinde olan Amsterdam Anlaşması, adalet ve içişlerini topluluğun etki alanına sokarak, ortak dış ve güvenlik politikasını güçlendirerek ve özellikle istihdam ve sosyal korumayla ilgili olmak üzere yeni ortak politikalar başlatarak Avrupa bütünleşmesini derinleştirmesi yönünde adımlar atmıştır. Aynı zamanda Amsterdam Anlaşması ile Maastricht Anlaşması'nın şekli ve maddi hukuk zayıflıklarını gidermiştir.''[33] Bu gelişmelerden sonra değişen dünya koşullarıyla 7-9 Aralık 2000'de Fransa'nın Nice kentinde toplanan AB üyeleri Nice Anlaşmasını imzalamışlardır.

Bu anlaşmada, diğer yapılan anlaşmalara ek olarak; genişleme koşulları, Temel Haklar Şartı, gelecekte üye olacak devletlerin topluluk içindeki sandalye dağılımlarına yönelik bilgiler yer almaktadır.

Nice Anlaşması ile AB'nin kurumsal yapısında değişiklikler meydana getirilmiştir. Bunlar;

-Komisyonun büyüklüğü ve gelişimi

-Bakanlar konseyinde oyların ağırlığı

-Karar alma prosedürlerinde oybirliğinin yerine nitelikli çoğunluğun benimsenmesi

-Güçlendirilmiş iş birliği

---

32 Kopenhag Kriterleri ile ilgili bkz: http://www.abchukuk.com/arsiv/kriter.html. Erişim Tarihi 21.04.2019.

33 Füsun Arsava, *Amsterdam Anlaşmasının Avrupa Birliği Hukukuna Katkıları*, Ankara, A. Ü. SBF yay, No: 589, 2000, s. 121.

Nice Zirvesi'nde AB'nin genişlemesine ilişkin olarak gerekli hukuki zemin oluşturulmuş, bir yandan nitelikli çoğunluk ile karar alınan alan sayısı genişletilirken, üye devletlerin oy ağırlıkları da değiştirilmiş ve halihazırda aday ülke statüsündeki ülkelerin tam üye olmaları durumunda sahip olacakları oy ağırlıkları da tespit edilmiştir.[34]

Zamanla genişleyen Avrupa Birliğinde büyümenin getirmiş olduğu bazı aksaklıklar oluşmaya başlamıştır. Bu durumu 2004 yılında Roma'da imzalanan Avrupa Anlaşması ile giderilmiştir. Fransa ve Hollanda da bu anayasaya yönelik tepkiler olsa da Hollanda hükümeti referandumdan çıkacak sonucu kabul edeceklerini açıklamıştır. Fransa ve Hollanda'nın anayasaya hayır oyu çıkması, bazı çevrelerde AB'nin siyasi etkinliğine küresel düzeyde darbe vurulması olarak algılanmış ve AB'nin özellikle Rusya Çin ve ABD karşısındaki etkinliğini büyük oranda sekteye uğratacağı, dışa karşı tek yumruk olmak isteyen AB'nin çok sert bir darbe alması anlamına geleceği ifade edilmiştir.[35] Bu belirsizlik genel olarak huzursuz bir atmosfer yaratmıştır. Bu durum topluluğa üye olan diğer devletlerde domino etkisi yaratacağından, endişe konusu olmuştur.

Öte yandan başta sosyal politika, dış politika ve genişleme politikası olmak üzere bazı AB politikaları da yeniden tartışılmaya başlanmıştır. Bu tutumun altında yatan sebepler, Hollanda ve Fransa'nın ekonomik sorunlarını çözmede başarılı bir tutum sergilememesi yatmaktadır. Ekonomik olarak Avrupa Bölgesinde birliğin sağlanamaması da bu tutumun altında yatan sebepler arasında gösterilmektedir.

AB üyesi ülkeler arasında süregelen farklı AB algılamalarının net olarak ortaya çıktığı ve Avrupa Anayasası'nın yeni bir boyuta ele alındığı 21-22 Haziran 2007'de

---

34 Erhan Akdemir, ''Avrupa Bütünleşmesinin Tarihçesi'', *Avrupa Birliği, Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar*, Ed. Belgin Akçay, İlke Göçmen, Seçkin yay, s.54.

35 Boyka Stefanova, '' *The ''No'' Vote in the French and Dutch Referanda on the EU Constitution: A Spillover Of Consequences fort he Wider Europe''*, Political Science and Politics, Cilt: 39, Sayı.2, 2006, ss. 251-255.

Brüksel'de yapılan AB Liderler Zirvesi, AB'nin geleceğinin nasıl şekilleneceğinin açık bir biçimde sorgulanmasına neden olabilecek tartışmalara sahne olmuştur.[36]

Hollanda, bu zirveye ek olarak Kopenhag kriterlerinin de eklenmesi isteğinde ısrarcı olmuştur. Böylece bir ülkenin adaylığında başka bir birliğe dahil olması halinde AB'nin yargı organı olan Uluslararası Adalet Divanı'nda yargılama yapılabilecekti. Böylece Kopenhag kriterleri ilk defa bir uluslararası metnin içinde yer almıştır. Bu sistemde üye ülkelerin karar alma sürecindeki ağırlıkları nüfuslarıyla doğru orantılı olarak değişmiştir. Bu anlaşma Avrupa Anayasa anlaşması gibi bir anayasal nitelik taşımamıştır. Anlaşmada devlet çağrışımlı bayrak, marş gibi semboller yer almamıştır. Euro, Avrupa Anayasasında yer alan ama Lizbon Anlaşmasına konulmayan birlik sembollerinden kalan son semboldür. Alınan kararlardan biri de, 2014'ten itibaren AB komisyonu küçülmesi ve üyeleri rotasyon ile seçilmesi olmuştur.

1 Aralık 2009 yılında imzalanan Lizbon anlaşması ile AB'nin sahip olduğu değerler; insan onuru, demokrasi, özgürlük, eşitlik, insan haklarının korunması, sosyal dayanışma, ayrımcılıkla mücadele, kültürel mirasın korunması, zengin dil ve kültür çeşitliliğine saygı ve geliştirilmesi için çaba gösterilmesi olarak belirlenmiştir. Lizbon Anlaşması ile AB, üç temel ilkeyi garanti altına almayı hedeflemiştir. Bunlardan ilki, AB kurumlarının tüm AB vatandaşlarına eşit davranmasını öngören demokratik eşitlik ilkesidir. İkinci temel ilke, Avrupa Parlamentosu ve ulusal parlamentolara daha fazla söz hakkı tanıyan temsili demokrasi ilkesidir. Üçüncü temel ilke, AB kurumları ve vatandaşları arasında yeni etkileşim yollarının geliştirilerek daha katılımcı bir demokrasinin benimsenmesidir.[37]

---

36 Richard Whitman, '' No and After: Options for Europe'', *İnternational Affairs*, Cilt. 81, Sayı 4, 2005, ss. 673-697.

37 Rıdvan Karluk, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, İstanbul, Beta yay, 2007, s. 266.

AB'ye yeni ülkelerin katılımı ile genişleme süreci ifade edilmektedir. AB günümüze kadar altı genişleme süreci yaşamıştır. Birinci genişlemeyi, İngiltere, İrlanda ve Danimarka ile, İkinci genişlemeyi; Yunanistan ile, Üçüncü genişlemeyi; İspanya ve Portekiz ile, Dördüncü genişlemeyi; İsveç, Finlandiya ve Avusturya ile, Beşinci genişlemeyi; Estonya, Letonya, Litvanya, Malta, Macaristan, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Slovenya, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile, Altıncı genişlemeyi Bulgaristan ve Romanya ile ve son olarak 2013 yılında Hırvatistan'ın birliğe dahil olması ile devam etmiştir.

Üye olmak isteyen ülkelerin müzakere süreçlerinin başlatılabilmesi için Kopenhag krıterlerinin yerine getirilmesi beklenmektedir. Bunlar, çalışmanın önceki sayfalarında detaylıca bahsedilen, siyasi, ekonomik ve uyum krıterleridir.

2.4. AB'nin Balkanlar Üzerinde Etkisi

Bir önceki kısımda da belirtildiği gibi AB'nin üyelik süreçlerinde şart koştuğu kriterlerin hepsinin yerine getirilmemesine rağmen on tane ülkenin genişleme politikası dahilinde topluluğun içine kabulü şaşırtıcı bir hal almıştır. Romanya ve Bulgaristan'ın adaylık süreçleri de, kritelerin yerine getirilmesinin reformlara bağlı tutularak devam edildiği ve kabul edildiğinin birer örneğidir. Üyelik süreci tamamlandıktan sonra AB'nin denetim mekanizması sayesinde bu reformların gelişim süreçleri takip edilmektedir. Son olarak genişleme süreçlerinin devamı niteliğinde 2013 Hırvatistan'ın topluluğa dahiliyeti olarak görülmektedir. İngiltere 2017 yılında birlikten ayrılma kararı verse de geçtiğimiz aylarda parlamentoda bu kararın ertelendiği duyurulmuştur.

AB dünya üzerinde oldukça kuvvetli bir güce sahiptir. Öyle ki Soğuk Savaş'ın bitimiyle tek kutuplu sisteme evrilen ve bu tek kutuplu sistemin şöforu konumunda olan ABD ile eş değer ekonomik güce sahip olmasına rağmen, askeri ve siyasi güce sahip değildir. Dolayısıyla dünyada çıkan krizler karşısında müdahale etme ve etkinlikte bulunma durumu ABD'ye kıyasla çok daha düşüktür.

Böyle bir durumun oluşmasında AB'nin karar mekanizmalarının çeşitli olmasından kaynaklanmaktadır.[38] Avrupa komisyonu ve parlamentosuna bağlıyken aynı zamanda topluluğu oluşturan devletler de uyum içerisinde karar alması beklenmektedir.

AB, karar mekanizmalarının çalışmasında konu ayrımı yapmaktadır. Öyle ki, ekonomik meselelerin çözüme kavuşturulması için karar alırken hızlı bir şekilde hareket etmiş fakat siyasal alanda karar alırken aynı performansı gösterememesi ülkelerin şaşkınlığına neden olmuştur.[39]

Avrupa'nın Balkan coğrafyasında güvenlik tehdidi olarak gördüğü Batı Balkanlarda bulunan bazı ülkeler AB üyeliklerinin tamamlanmaması halinde diğer balkan ülkelerinin kışkırtılarak dengesiz bir yapı oluşturulacağına dair tehdit etmektedir. Bu tepki, AB'nin vermiş olduğu sözlerin yerine getirilemeyeceğine dair korkularından kaynaklanmaktadır. Bu tepkilere zıt olarak Batı Balkan ülkelerinin neredeyse hepsi AB'ye üye olmak istemektedir. Üyelik süreçlerinin süratle tamamlanması için çalışmalar yapmaya hazır olduklarını belirtmişlerdir. Fakat, topluluk içinde olmayan bu ülkelerin kendi aralarında iş birliğinin bulunmaması ve sınırdaşlarının hassasiyetlerine dikkat edilmeyerek hoyratça davranılması ise tezat bir portre çizmektedir. Batı Balkan ülkelerinin AB topluluğuna girmek için reformlarına hız vermesi ve çalışmalarını ivediklikle sürdürmesi üyelik süreçlerini lehlerine çevirmektedir.

Bu çerçevede bölgede bulunan Hırvatistan 2013 yılında resmi olarak aday olmuştur. AB uzmanları ise bir sonraki hedefin diğer Balkan ülkelerine sıçramasını beklemektedir. AB uyum süreçlerinde olumlu bir yol izleyen Arnavutluk, Kosova ve Karadağ hedef olarak belirlenmiştir. Bunların birleşmesi ise süreci hızlandıracak bir unsur olarak görülmektedir.

---

38 Fehmi Ağca, *Batı Balkanların Geleceğinde Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Rolü, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi,* 2010 Journal of Entrepreneurship and Development, s. 47.

39 Kund Erik Jorgensen, *Making the Common Foreign*, 2002, ss. 210-232.

Diğer Balkan ülkelerinde olan Bosna ve Sırbistan da AB üyeliğine dahil edildiği takdirde Avrupa Birliğinin bütünleşme süreci Balkan coğrafyasında tamamlanmış olacaktır. Bu da AB'nin iç yapısında artık genişleme politikası yerine derinleşme politikasına ağırlık verip bunu uygulayacağı anlamını taşımaktadır. AB'nin bölgeye yönelik temel hedefleri arasında, etnik çatışmaların tekrar başlamaması için tedbir alınması, yoksulluk ve savaştan kaynaklanan göçün azaltılması, demokrasinin geliştirilmesi, insan hakları ve azınlık haklarının korunması, bölge ülkeleri ile Batı Avrupa arasındaki refah farkının kapatılması için pazar ekonomisinin kurulması ve istikrarlı[40] ekonomik büyüme politikalarının geliştirilmesi gibi hedefler yer almaktadır.[41] Balkanlarda tekrar bir kanlı savaş yaşanılmaması adına üyelik sözünün verildiği karşımıza çıkmaktadır.

''İstikrar ve Ortaklık Paketi'' 1999 yılında başlatılmıştır. Bu paketin amacı Balkanların Avrupa yapısına uyum sağlayabilmesini desteklemek ve kolaylaştırmak olarak yorumlanabilmektedir. Bu paketin içeriğini, yerel bir iş birliği ve bölgenin içinde dahil olan ülkelerin devlet kurumlarının kurulması gibi konular oluşturmaktadır.[42] Bu küçük devletleri desteklemek ve gelişmesi amacıyla yapılan reformlara sponsor olmak maksadıyla krediler verilmiştir. Bu krediler '' CARDS'' olarak özel bir ad almıştır. Sözü edilen desteğin ülkelere sağlanabilmesi için bazı şartlar konulmuştur. Bunlar, hukukun üstünlüğünün benimsenmesi, insan haklarının korunması ve gözetilmesi, azınlıkların haklarının korunması gibi şartlardan oluşmaktadır. AB, 2000'li yıllarda ise Balkanlarda siyasi ve ekonomik anlamda üstlenmeye çalıştığı hegamon rolü çerçevesinde bölgeye yönelik genişleme politikaları

---

40 Fehmi Ağca, Batı Balkanların Geleceğinde Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Rolü, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergis*i ,2010, Journal of Entrepreneurship and Development, s. 48.

41 Avrupa Birliği genişleme süreçleri ile ilgili bkz: www.ec.eropa.eu/enlargement. Erişim Tarihi 27.04.2019.

42 İstikrar ve Ortaklık özet bilgi için bkz: http://www.euractive.com/en. Erişim Tarihi 01.05.2019.

vasıtasıyla işbirliğini arttırmaya başlamıştır.[43]

Bu yardımlar çerçevesinde milyar dolarları bulan destekler tarihsel olarak yazılmıştır. 2007 yılına gelindiğinde ise, '' Katılım Öncesi Yardımlar'' (IPA) olarak adlandırılmıştır. Bu yardım fonu ülkeler adına beş ayrı konu üzerinden verilmesi kararlaştırılmıştır.[44] Bu beş ana başlık ise, öncelikle bölgesel olarak işbirliğinden oluşmaktadır. İkincisi ise bölgesel kalkınma, sonrasında ise kırsal kalkınma izlemektedir. Diğer maddeler ise insan haklarının korunması, sınır meseleleri ve ülke içerisinde kurumların oluşturulmasına dair maddeler olarak sıralanmaktadır. Fakat AB'nin yayınladığı belgelere göre Batı Balkanlar hala bir güvenlik sorunun olarak karşılanmaktadır. Buradaki azınlık sorunları ve sınır sorunları için reformların yapılması gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

Avrupa'nın güvenlik sorunu olarak gördüğü Batı Balkanlar coğrafyasında ise, '' Salzburg Deklarasyonu'' çerçevesinde AB üyeliklerinin değerlendirilmesini istemişlerdir. [45]

Birlik, AB üyeliği çerveçesinde Balkanlar coğrafyasında bulunan devletlere üyelik şartı olarak sunduğu kriterlerin hayata geçirilmesini beklemektedir.

Kopenhag Kriterlerinin önemi, öncelikle kriterleri iyi analiz edebilmekten geçmektedir. Öncelikle hukukun üstünlüğü, ortak pazar, insan haklarının korunması ve ihlalin önlenmesi, azınlık haklarına saygı ve uygulamaların pratik olması ve genel birlik olarak özetlenmektedir. Balkanlar coğrafyasındaki her devlet UCM 'nin temeli olan anlaşmayı imzalamıştır.

---

43 Arif Bağbaşlıoğlu, '' Öteki İle Bütünleşme Çabaları: Avrupa Birliği'nin Batı Balkanlara Yönelik İşbirliği Faaliyetleri'', *Yeni Türkiye*, Rumeli-Balkanlar Özel Sayısı-V, Sayı 70, 2015, s. 5753.

44 Katılım Öncesi Yardımlar kararları Brüksel'de 2008 yılında gerçekleşmiştir.

45 Fehmi Ağca, Batı Balkanların Geleceğinde Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Rolü, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi* ,2010, Journal of Entrepreneurship and Development, s. 49.

Sırbistan haricindeki tüm Balkan devletleri ABD ile anlaşma yapmışlardır. Sadece Sırbistan yapmamıştır. Bu durum anlaşma yapan diğer Balkan devletlerinin AB'nin tutumuna ters düştüğü sonucu oluşturmaktadır. Mülteci sorunu ise Balkanların genel bir sorunu olarak görülmektedir. Bu soruna dair ilk bölgesel iş birliği ise Balkanlı devletlerden, Bosna Hersek, Karadağ, Sırbistan ve Hırvatistan'ın bir araya gelerek 2005 yılında Saraybosna Deklorasyonu olarak tanınan metindir. Bu soruna bölgeler arasında samimi çözümler bulmak, süreci hızlandıracaktır. Fakat tüm bu girişimlere rağmen Bosna 'da da olduğu gibi mültecilerin dönüşlerine ilişkin bir çıkar yol bulunamamıştır.

Kopenhag Krıterlerine ek olarak aday ülkelerin ikili anlaşmazlıklarının üyelikten önce çözülmesi gerektiğine dair vurgu yapılmakta ve bölgesel iş birliği de aday ülkelerden beklentiler arasında yer almaktadır. [46]

Güney Doğu Avrupa için Enerji Topluluğu ise bir başka bölgesel iş birliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Buradaki amaç doğalgaz elektirk gibi enerji kaynaklarının güney doğu Avrupa ülkeleri arasındaki akışı sağlamak ve sorunsuz işlemesini mümkün kılmaktır. Burada tek bir Pazar halini alması Avrupa ekonomisi açısından oldukça önemli bir durumdur bunu da Balkan ülkeleri sayesinde gerçekleştirebilmiştir. Avrupa Ortak Havacılık alanı da 2006 yılında yürürlüğe girmiştir. Bunun amacı ise ortak bir hava sahasının birliğe dikkat çekmektir. Bu da yine Balkan ülkelerinin sayesinde gerçekleşmiştir. Bu da yine Balkan ülkelerinin sayesinde gerçekleşmiştir. Bu düzenleme havacılık hukukunun Batı Balkanlar üzerinde uygulanışı ve etkisine yönelik bir uygulama olmuştur.

Örneklerde de belirtildiği gibi bu gelişmelerde Balkan devletleri AB'ye üye olmasalar bile bu bölgede ticari olarak müdahil olabiliyorlardı. AB'nin bu dahiliyeti ise bütünleşme süreçlerini olumlu yönde etkilemişken, üyelik süreçleri ise arka planda kalmıştır.

---

46 Yeliz Şahin, *Batı Balkanlar AB Yolunda*, İktisadi Kalkınma Vakfı yay, Yayın No 267, 2013, s.11.

Hırvatistan'da ise durum diğer Balkan devletlerine kıyasla çok daha iç açıcıdır. AB ile üyelik aşamalarını ilerletmiş ve nihayetinde 2013 yılında ise genişleme dalgası ile AB organizasyonu içinde yerini almıştır. Önce Hırvatistan'ın üyelik şartı UCM ile iş birliği yapmasına bağlı kılınmıştır. Nitekim 2005 yılında savaş suçlusuna karşı tavrından dolayı Türkiye ile birlikte müzakerelere başlayan Hırvatistan Kopenhag kriterlerini gerçekleştirmede ve reformlarında başarılı olmuştur. Ayrıca ulusal stratejilerin belirlenmesini ve ardından belirlenen bu stratejilerin uygulanmasını irdeleyen bir metin olma özelliği taşımaktadır. Özellikle yolsuzlukla mücadele konusunda çalışmalara ağırlık verilmiştir.[47]

Bosna Hersek'te 1992 ve 1995 yılları arasında yaşanan kanlı savaşın ardından ortam durulmaya başlamıştır. Savaşın bitmesini sağlayan devlet ABD'dir. ABD'nin yardımları ve müdahalesi ile yaşanan savaş son bulmuştur. AB ise, Savaş bittikten sonra ülkede barışı sağlamak ve kurumları kurmak organize etmek gibi görevler üstlenmiştir. Bosna Hersek'in kuruluş aşamasında rol oynamıştır. Dayton Anlaşması bölgeye barışı getiren metindir. Bu anlaşmaya göre federe yapıya sahip olması gereken ülkede yönetici sınıfın yarısından fazlası Sırplardan oluşmuştur. Bu durum Bosna için oldukça tehlikeli bir hal almıştır. Hatta bir adım öteye gidilerek ''Sırp Cumhuriyeti'' adını almaya başlamıştır. Adriyatik Denizine kadar uzanan kıyısı ile Bosna her tarafından kuşatılmış durumda kalmıştır. Zira bu sistem merkezden yönetilen Sırp Cumhuriyeti ve kantonlara ayrılmış Bosna-Hırvat Federasyonundan meydana gelen zayıf bir devlet yapısı ortaya çıkarmaktadır.[48] AB'nin Batı Balkanlar ile ilgili çabalarında ise, Batı Balkanlar bölgesinde istikrar, barış, özgürlük ve refah getirmek amacıyla ticaret çok önemli bir rol oynamaktadır.

---

47 Fehmi Ağca, Batı Balkanların Geleceğinde Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Rolü, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi* ,2010, Journal of Entrepreneurship and Development, s. 52.

48 Hüsamettin İnaç, '' Bosna Hersek'in Avrupa Birliği'ne Entegrasyon Süreci: Eleştirel Bir Bakış'' *Yeni Türkiye*, Rumeli Balkanlar Özel Sayısı, Sayı 70, 2015, s. 5746.

Genel olarak son yıllarda Batı Balkanlar bölgesinde AB ticareti önemli olduğu için Batı Balkanlar'daki ihracatlar hızla artmıştır. Verilere göre Bosna'da %44 Müslüman, Sırplar ise %39 olarak gösterilmiştir. Oysa gerçek verilere göre Sırp nüfusunun oranı %31'dir. Bu istatistiki veriler oluşan kanlı savaşın öncesine ait verileri kapsamaktadır. Kendini ülke içinde Yugoslavyalı olarak tanımlayan Müslüman Boşnaklar ise %8 oranındadır. Dolayısıyla toplam Müslüman nüfusun oranı %50'yi geçmektedir. Bu azınlığın kendini bu şekilde nitelendirmesi ise, devlet kademelerinde ayrımcılık yüzünden iş bulamamak korkusundan kaynaklanmıştır. Bosna'da yaşanan bu portrede AB, BM ve ABD'nin tutumu var olan insanlık ayıbına karşı göstermiş oldukları tepkinin somut kanıtıdır. 1995 ''Dayton Anlaşması''ndan sonra ise bu lokasyonda NATO'nun askeri gücü yerleştirilmiştir. NATO SFOR operasyonunu bitirdikten sonra AB'nin askeri gücü olan Althea 2004 yılında göreve başlamıştır.

''Dayton Barış Anlaşması''ndan sonra ülkede barış huzurun gelmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Gerek hükümet, gerek bölgeye yardıma gelen uluslararası organizasyonların kuvvetleri gereken ehemmiyeti verme konusunda titiz davranmışlardır. Bu durum da devletin kapasitesinin yerel olarak eksikliğinden ve yetersizliğinden kaynaklandığının bir göstergesidir. Ancak, 2007 Avrupa Komisyonu'nun sunduğu rapora göre Bosna Hersek'in yaptığı gelişim programlarında siyasal açıdan yavaşlama olduğu gözlemlenmiştir. Bosna Hersek'in göstermiş olduğu gayret ve AB, BM gibi milletlerarası organizasyonlardan aldığı desteklere rağmen yetersiz bir gelişim gösterdiği aşikardır. Ekonomik olarak tam bir istikrar sağlanamaması Bosna Hersek açısından bir handikap olmuştur. Krıterleri yerine getirmiş olsa da tam üyelik başvurusundan olumlu yanıt alamamıştır.

AB'nin yaşanan savaşlardan sonra Balkanlarda tekrar bir etnik çatışma çıkmasının önlenmesi, insan haklarına ve hukuka saygılı bir yapıpı oluşumunu tesis etmek için bölge ülkelerini topluluğun içine dahil etmek için genişleme polirikalarına gitmiştir.

Hükümetin başındakilerin AB için gereken reformlarını yerine getirmesi gerekmektedir. Ancak yetkililer ülkedeki etnik gruplar arasında çatışma yaratacak tartışmalara girerek bu süreci uzatmaktadırlar.

Makedonya'da yaşayan Arnavutlar ile Makedonlar arasında anlaşmazlıklar ve buna bağlı çatışmalar meydana gelmiştir. 2001 yılında yaşanan çatışmalar ülkede önü alınamaz hale geldikten sonra Makedonya hükümeti bu duruma çare aramıştır. Çalışmaların sonucunda ise iki karar ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri silahlı çatışmaya girilerek ülkede kaosa neden olmak, diğeri ise ılımlı yaklaşarak barışı sağlamaya yönelik uyumlu bir politika izlemektir. Nitekim, hükümet barış yolunu seçmiştir. Bunu sağlamak amacıyla uluslararası organizasyonlardan destek almak istemiş ve neticede AB, AGİT ve NATO destek çıkmışlardır. Neticede ise ''Ohri Barış Anlaşması'' imzalanmıştır. 2004 yılında hayata geçen IOA'da, anlaşmada belirtildiği üzere ülkeler ülke içi etnik anlaşmazlıkları demokrasi çerçevesinde çözüme kavuşturmak durumunda sayılmaktadır.[49]

AGSP mekanizması ile görev alınan ilk Balkan devleti Makedonya'dır. AB, Makedonya örneğinde, öncelikle daha evvel NATO'nun organizasyonu olan ''Arcadia '' operasyonunu devralmıştır. Bu operasyondan önce ise güvenlik kuvvetleri ile organize olarak iş birliği yapılarak ülkede hukukun üstünlüğü, barışın sağlanması gibi konularda ''Ohri Barış Anlaşması'' gereğince çalışmalarda bulunulmuştur. Tüm bu görevlere ek olarak sınır güvenliği hususunda da etkinliğini göstermiş ve görev almıştır. AB'nin teşkilatı ise ''Proxima Polis Misyonu''dur. Bu danışma ekibi 2005 yılından başlayıp 2006 yılına kadar sınır güvenliği, yolsuzlukla mücadele gibi konularda görev almıştır. [50]

---

49 Sevda Keskin, '' Avrupa Birliği'ne Katılım Yolunda Makedonya'', *Avrupa Birliği'nin Doğu Avrupa ve Batı Balkanlar Genişlemesi AB36 Mümkün mü*?, Ed. Ercüment Tezcan, İlhan Aras ve Altuğ Günar, Sentez yay, 2015, ss. 582-600.

50 Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası hakkında detaylı bilgi için bkz: http://ue.eu.int/ Erişim Tarihi 07.05.2019.

Sözü edilen belgede, ülke içinde bulunan azınlıkların haklarının korunmadı ve yapılan çalışmaların devamlılığının sağlanmasına dikkat çekilmiştir. Yunanistan ve Makedonya arasındaki isim ve anayasal anlaşmazlıktan dolayı devamlı bir çekişme olmuştur. Bunun somut bir örneğini 2008'de yapılan NATO zirvesinde Yunanistan Makedonya'nın üyeliğine red oyu vermiştir.

2008 yılındaki Avrupa Birliği'nin Zirvesinde, Makedonya'nın anayasal ismi ile ilgili olarak Yunanistan'la arasındaki anlaşmazlığın sonunda birkaç yıl süren görüşmelerin ardından 2018 yılında Makedonya, ''Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'' olarak isim değiştirmiş ve bu sorun çözülmüştür.

Çamerya ise Arnavutluk ve Yunanistan arasında kalan bölgedir. Çamlık olarak geçmektedir. Bölgede hak iddia eden devletlerden Yunanistan, Çam Arnavutlarının bütünüyle ülkeden atılmasını istemiştir. Arnavutların ise bölgeden ayrılmaması ve bu uğurda yapılan mücadeleler Çamerya meselesi olarak geçmektedir. Epir; dilsel, dinsel, bölgesel ve ulusal bağlantıların kesişen kombinasyonlarından oluşmaktadır. Kendine özgü bakış özellikleri ve çevredeki komşuları farklılaştıran özellikleri bünyesinde barındıran nüfusa sahip bir coğrafya olan Güney Asya körfezi; Kuzey ve Plava Nehri'ne kadar, Ionian denizinin doğu kıyılarında uzanan Butrinti Gölü ve Balkan Yarımadası'nın Güney-Batı kısmında yer almaktadır. Bu bölge Arnavutlar tarafından Çamerya olarak bilinmektedir. Literatürde ise, bu bölge "Güney Epir" olarak bilinmektedir.[53]

Yunanistan hükmetinin Arnavutluk topraklarını parçalama amacından dolayı ortaya çıkmıştır. Londra Konferansı ile Çamerya bölgesi Yunanistan'a bırakılmıştır. Buradaki çoğunluğu oluşturan Arnavut halk ise Yunan vatandaşına dönüştürülmüştür. Yunanlılar böyle bir durumun var olmadığını ileri sürseler de Arnavutlar durumu Avrupa parlamentosuna götürmüşlerdir. Yapılan girişimlere rağmen bu sorunun çözülememesinin ardında iki ülkenin diplomatik ilişkilerinin dengede tutulmak istenmesi gelmektedir.

---

51 Hasan Minga, *Çameria: Veshtrim Historik*, Tirane, 2006, s. 39.

Karadağ'ın nüfusunun 700.000 nüfuslu küçük bir Balkan ülkesidir. Nüfusunun %20'si Müslüman'dır. 2008 yılında AB'ye tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. Üyelik sürecinin sorunsuz olarak ilerlediği Karadağ, nüfusunun azlığı ve lokasyon olarak Avrupa'ya konumu dolayısıyla AB'nin üyeliğini onaylamasında avantajlı bir ülkedir.[52]

AB ile ilişkilerini diğer Batı Balkan devletlerine göre daha geç başlatan Karadağ'da – demokratikleşme sürecini Avrupalılaşma aracılığıyla gerçekleştiren diğer post-komünist Avrupa ülkelerinin aksine- Avrupalılaşmanın demokratikleşmeden sonra geleceği vurgulanmaktadır.[53]

Kosova 17 Şubat 2008'de bağımsızlığını ilan etmiştir. Bu bağımsızlık kararı Sırbistan'ın hoşuna gitmemiş, ve tepkisine yol açmıştır. Çünkü, 2006 yılında çıkardığı Anayasa ile Sırbistan, Kosova'nın topraklarının kendisine ait olduğunu savunmuştur.

Kosova'nın bağımsızlığını tanıyan diğer ülkelerle arasına mesafe koymuş ve tepkisini dile getirmiştir. Bu tanımanın, Sırbistan'ı yok saydığını ve hukukun ihlal edildiğinin göstergesi olduğunu iddia etmiştir. Tanıyan devletlerle ilişkilerini askıya almıştır. Bu durum AB üyelik sürecine de yanmıştır. Süreç olumsuz yönde etkilenmiştir.

Avrupa Birliği Sırbistan ile 2007'de paraflanan ve 2008 yılında imzalanan IOA'yı yürürlüğe sokmuştur. Bunun amacı, Kosova'nın bağımsızlığının ardından Sırbistan'ın tepkili yaklaşımı ve AB'ye karşı kendini kapatmasında ülkedeki AB yanlıları ile imzalanmış ve süreç normalleştirilmeye çalışılmıştır.

---

52 Fehmi Ağca, Batı Balkanların Geleceğinde Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Rolü, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi* ,2010, Journal of Entrepreneurship and Development, s.56.

53 Ervina Durokovic,'' Karadağ Cumhuriyeti'', *Çağdaş Balkan Siyaseti Devletler, Halklar, Parçalanma ve Bütünleşme*, Ed. Murat Necip Arman ve Nazif Mandacı, 2. Baskı, Seçkin yay,2014, s. 174.

Çünkü, Sırbistan'ın kendini soyutlaması, Kosova'yı geri getirmeyecektir. Kosova'nın bağımsızlığına karşı çıkması dolayısıyla Kosova'yı tanıyan ülkelerden büyükelçiliklerini geri çağıran Sırbistan, AB'nin girişimleri sonucunda birlik üyesi ülkelerdeki üyelikleri yerine göndermiştir. Sırbistan bunun yanı sıra AB'nin Kosova'ya yerleştirmeyi planladığı AB Hukukun Üstünlüğü Misyonunada karşı çıkarak bunun yalnızca BM izni ile olabileceğini savunmuştur.'' [54]

AB, Kosova'yı İstikrar ve Ortaklık sürecine dahil ederek ülkeyi olası AB üyelik durumu için gerekli yasal dönüşümü açısından yönlendirmeyi amaçlamıştır. AB, bu çerçevede Kosova için 2005 yılında Sırbistan-Karadağ 'dan ayrı ilerleme raporları hazırlamaya başlamıştır.[55] Arnavutluk 12 Nisan 2009 yılından bu yana NATO üyesidir. Hırvatistan da aynı tarihte NATO üyeliğine kabul edilmesine rağmen 2013'te AB üyeliğini kesinleştirmiştir. Arnavutluk için ise bu süreç devam etmektedir. Dış politikasında en büyük müttefiki ABD ve AB'li Batılı devletlerdir.

Arnavutluk, Kosova'nın bağımsızlığa giden sürecinde uyumlu bir tavır sergilemiştir. Arnavutlar ve Sırplar arasında süregelen anlaşmazlığı dile getirmemiştir. Kosova'daki Arnavutlarla birleşerek '' Büyük Arnavutluk'' idealinde diretmemesi Sırbistan ile polemiğin açılmamasına sebep olmuştur. Böylece Kosova'nın bağımsızlık süreci sorunsuz şekilde ilerlemiştir. Arnavutluk diğer Balkan ülkeleriyle mukayese edildiğinde içerisinde etnik çeşitliliği en az bulunan ülkedir. Arnavutluk'un etnik yapısı bölümünde de değinildiği gibi, güney kısmındaki Yunanların varlığı siyasi olarak sorun teşkil edecek büyüklükte değildir.

---

54 Gül Pınar Erkem Gülboy, '' Türkiye ve Sırbistan'ın Avrupa Birliğine Giriş Süreçlerinn Karşılaştırılması'', *Türkiye Sırbistan İlişkleri*, Ed. Yeliz Okay- Tuncay Babablı, Doğu Kitabevi, İstanbul, Aralık 2012, ss. 108-109.

55 M. İnanç Özekmekçi, '' Avrupa Birliği'ne Katılım Yolunda Kosova''*, Avrupa Birliğinin Doğu Avrupa ve Batı Balkanlar Genişlemesi AB36 Mümkün mü?* Ed. Ercüment Tezcan, İlhan Aras ve Altuğ Günar, Sentez yay, 2015, s. 670.

28 Nisan 2009 tarihinde AB'ye başvurusunda Kopenhag kriterlerini karşılamak amacıyla birçok reform yapmıştır. Bu reformlara ağırlık vererek pratik hayata geçirdiği takdirde AB üyeliği çok uzak gözükmemektedir. Arnavutluk ile ilgili Soğuk Savaş sonrası AB uyum sürecine çalışmanın dördüncü bölümünde detaylı olarak yer verilmiştir.

Miloseviç'in 1989 yılında Sırbistan'ın başına gelmesiyle birlikte Sırbistan oldukça sert bir tavır içine girmiştir. Çünkü Miloseviç aşırı milliyetçi ve gaddar bir yapıya sahiptir. Öyle ki, Kosova'nın özellikle Mitrovitsa iline ve yan şehirlerinde hak iddia eden Sırbistan '' Büyük Sırbistan''ı kurmak amacıyla birçok saldırı düzenlemiştir. Bosna'da Srebrenitsa katliamı ise bunun en acı örneklerindendir. Binlerce Müslüman'ın katledilmesiyle sonuçlanmıştır. Kosova'ya da 1997-1998 tarihlerinde Kosova Kurtuluş Örgütüne saldırmak bahanesi ile ülkedeki birçok Arnavut'u öldürmüş, köyleri ve kentleri yakmış ve ağır tahribat vermiştir. Bosna katliamı gibi bir katliam yaşanmaması adına NATO kuvvetlerini Kosova'ya yerleştirmiştir. [56]Harekatta Türk Kuvvetleri Türklerin Kosova içinde yoğun oranda yaşadığı Prizren şehrinde görev almışlardır. Birleşmiş Milletler asayiş, güvenlik, yargı ve idari işleri, AGİT demokratikleşmeyi, AB ise yeniden kalkınma ve ekonomik dirilişi üstlenmiştir.

Kosova'nın statüsü olayı, Kosova'nın 2008 yılında Sırbistan'dan ayrılarak bağımsızlık ilanı ile sonuçlanmıştır. Kosova, bağımsızlık sürecinin ardından mali yönden zorluk yaşamasına karşın AB'den maddi olarak yardım almıştır. Buna rağmen ülkeyi tanımayan beş AB üyesi devlet (GKRY, Yunanistan, Slovakya, İspanya ve Romanya)[57] varlığı Kosova açısından sorun oluşturmaktadır.

---

56 Fehmi Ağca, Batı Balkanların Geleceğinde Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Rolü, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi* ,2010, Journal of Entrepreneurship and Development, s. 58.

57 Kosova'yı tanımayan beş AB ülkesinin bu tutumunun nedeni, '' kendi ülkerinde veya akraba ülkelerde benzer nitelikteki ulusal sorunlar için Kosova modelinin sıkıntı yaratacağı'' düşüncesidir. Ayrıntılı bilgi için İrfan Kaya Ülger, *Kosova'nın Bağımsızlığının Self Determinasyon Çerçevesinde Analizi*, Kocaeli Sosyal Bilimler Enstitüsüsü Dergisi, Sayı 31, 2016. s. 5721

Kosova'nın AB ile İOA imzalayan tek Batı Balkan ülkesi olması da bu duruma bağlanmaktadır.[58]

''Avrupa Konseyi'nin 16 Şubat 2008 tarihinde, Kosova'da istikrarı bizzat korumak maksadıyla, AGSP kapsamında en büyük sivil operasyon olan "AB Hukukun Üstünlüğü Misyonu''nu başlatmıştır.''. Oluşturulan misyonun amacı, öncelikle Kosova'nın içinde bulunan polis teşkilatı, yargı paketleri ve uygulamaları, hukukun üstünlüğünü korumak amacıyla kamusal alanda Kosovalı yetkililere yardımda bulunmaktır. Kosova, IMF ile yapılan görüşmeler sonucunda 2009 yılında oluşum içine alınmıştır. ''AB ülkede NATO müdahalesinden sonar finansal açıdan destek sağlamıştır ve bu destek Kosova'nın yüzünün değişimi açısından oldukça belirgindir. AB, bu çerçevede, Kosova için 2005 yılında Sırbistan- Karadağ'dan ayrı ilerleme raporları hazırlamaya başlamıştır.[59] Kosova parlamentosu'nun 2008'deki bağımsızlık ilanından sonra Avrupa Konseyi bu konuyla ilgili kendine özgü bir durum açıklaması yapmıştır; İngiltere, Fransa ve Almanya Kosova'nın bağımsızlığını tanıdıklarını belirtmişlerdir.''[60]

2011 yılında öteden beri anlaşmazlık olan, Arnavutlar ve Sırplar karşı karşıya gelmişlerdir. AB bu durumun üyelik sürecine zarar vereceğini belirterek, Sırbistan ile ilişkilerini normale getirme şartı koymuştur. 2013'te iki taraf arasında imzalanan Brüksel Anlaşması'ndan sonra AB'den Kosova ile İstikrar ve İş birliği görüşmelerine bağlanabileceği konusunda açıklamalar gelmiştir.[61] Kosova içerisinde bağımsızlık statüsü kazanmadan önce de Avrupa Birliğinin izi olarak, önce Avrupa Ajansı, sonra ise Avrupa Gözlem Komisyonu oluşturulmuştur.

---

58 Bülent Sarper Ağır, ''Kosova Cumhuriyeti'', *Çağdaş Balkan Siyaseti Devletler, Halklar, Parçalanma ve Bütünleşme*, Ed. Murat Necip Arman ve Nazif Mandacı, 2. Baskı, Seçkin yay, Ankara, 2014, s. 295.

59 M. İnanç Özekmekçi, ''Avrupa Birliği'ne Katılım Yolunda Kosova'', *Avrupa Birliğinin Doğu Avrupa ve Batı Balkanlar Genişlemesi AB36 Mümkün mü*?, Ed. Ercüment Tezcan, İlhan Aras ve Altuğ Günar,Sentez yay, 2015, s. 670.

60 Rıdvan Karluk, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, İstanbul, Beta yay, 2007, s. 7.

61 Özekmekçi, a.g.m., s. 672.

Aynı yıl Arnavutluk'ta ise, yerel seçim sonuçlarının hatalı olup yeniden sayılması gibi kararlar üzerine Arnavutluk'un demokratikleşme süreci sorgulanmıştır. Muhalefet ve hükümet arasında uzlaşma sağlanarak süreç normalleştirilmiştir.

''Bağımsızlık sonrası dönemde ise, AB'nin Kosova'daki iki kurumsal varlığından söz edilmektedir. İlki Avrupa Birliği Özel Temsilciliği (EUSR), diğeri ise EULEX misyonudur. EUSR, EULEX'e siyasal kılavuzluk yapmak ve yerel makamlara AB tavsiyelerini bildirmekle görevli iken, EULEX ise Kosovalı yetkililere AB'nin Ortak Güvenlik Savunma Politikası ile bağlantılı olarak ilgili konularda yardımcı olmayı amaçlamaktadır.'' [62] Yapılan reformların sonuç vermesi ile ülkeye duyulan güven artmaktadır. Dolayısıyla yabancı yatırımcılar için ülke cazip hale gelmektedir. Kosova'da 2002 yılından itibaren para birimi olarak Euro kullanılmaktadır. Çalışmalarına ivme kazandırdığı takdirde AB üyeliği uzakta görülmemektedir.

Kosova'nın Avrupa Birliği ile ilgili oluşturulan ilk bütünleşme ofisi ise, Avrupa Entegrasyon ofisidir. İçişlerinde de AB ulusal konseyi ve AB reformlarının gerçekleştirilmesi adına 2012 yılında oluşturulmuş Avrupa Entegrasyon Bakanlığı vardır.

Balkanlarda AB politikalarının göze çarpmaya başlamasındaki en önemli etken Yugoslavya'nın dağılma süreci olmuştur. AB siyasal ve ekonomik açıdan güçlü bir topluluk olması nedeniyle, Balkan coğrafyasına güven ve istikrar getireceği inancı vardır. Eski Yugoslav ülkeleri arasında AB üyeliği elde etmiş olan Slovenya ve Hırvatistan ise çalışmanın odak noktası olan Arnavutluk için birer örnek olmaktadır.

---

62 Özekmekçi, a.g.m., s. 676.

III. BÖLÜM

3. AB 'YE UYUM SÜRECİNDE ARNAVUTLUK ÖRNEĞİ

Arnavutluk 28 Kasım 1912 yılında bağımsızlığını ilam etmesinden sonra 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Yunanlıların ve İtalyanların işgali ile darbe almıştır. Enver Hoca hükümeti Sosyalist bir yapı oluşturmuş ve iktidarlık dönemi boyunca dışa kapalı bir yönetim anlayışı geliştirmiştir. Ülke, sosyalist rejimin yıkılması ve dünyadaki iki kutuplu sistemin ardından Batı ile uyumlu hale girmek için dış politikasnda değişikliğe gitmiştir. Bu değişikliklerden biri de AB'ye üye olma sürecini kapsamaktadır.

Arnavutluk konumu itibariyle oldukça stratejik konumdadır. Avrupa'ya yakınlığı AB'ye uyum süreçlerinin incelenmesi açısından oldukça önemlidir. AB uyum kriterleri göz önüne alındığında Arnavutluk'un gelişim aşamaları incelenmiştir.

3.1. Arnavutluk Hakkında Genel Bilgilendirme

Adriyatik kıyısına sahip olan Arnavutluk, yüzyıllardan beri konumu itibari ile diğer milletlerle mücadele içerisinde olmuştur. Arnavutluk, dünya haritasında oldukça stratejik bir konumdadır. Avrupa'ya yakınlığı dolayısıyla ve geçiş yollarının arasında kalması sebebiyle tarih boyunca, Romalılar, Alanlar, Vizigotlar, Hunlar, Avarlar, Islavlar, Bulgarlar, Bizanslılar, Sırplar ve Sicilyalı Normanların etkisinde ve bu milletlerle mücadele içinde olmuştur. Coğrafi konumunun önemi, Roma İmparatorluğunun ikiye bölünüp, Doğu Roma ve Batı Roma olmasıyla ve bu sınırın Arnavutluk'un tam ortasından geçmesiyle oldukça artmıştır. 1517 yılında Osmanlı hakimiyeti altına giren Arnavutluk ancak 1912 yılında bağımsızlığını kazanmıştır. 1913 yılında Londra Konferansı'nda sınır sorunlarının çözümü için başvuruda bulunan devletlerle Arnavutluk'un da sınırları belirlenmiştir.

28 Kasım 1912 Arnavutluk'un bağımsızlık günüdür. 2. Dünya savaşına kadar devam eden bağımsızlık güneyde Yunanlıların Epir bölgesini ilhakı ve İtalyanların işgali ile son bulmuştur. Savaşında ardından komünist lider Enver Hoca'nın iktidara gelişiyle yeni bir dönem başlamıştır. Kendi kaynaklarını kullanmayı dış politikasında çeşitliliğe gitmeyi tercih etmişlerdir.

Yugoslavya'nın da yardımıyla Enver Hoca yönetiminde komünist rejim kurulmuştur. Coğrafi olarak Sovyetler Birliğinden uzak olmasına rağmen, Stalinci bir yapı korunarak tamamen dışarıya kapalı bir ortam oluşturulmuştur. Enver Hoca diktatörlüğünün ortalarında yazılmış aşağıdaki yazıdan komünist devletin yapısı açıkça görülmektedir:

AKP'nin (Arnavutluk Komünist Partisi) kurucusudur ve partiyi devrimin bütün tarihsel aşamalarında yönetmiştir. Partinin Marksis-Lenist çizgisinin ve ölçütlerinin tutarlı bir şekilde uyarlanmasını sağlamış, çıkmazlara sapmasına asla izin vermemiş ve her türlü güç ve karmaşık durumdan zaferle çıkmasını mümkün kılmıştır. Enver Hoca bütün çalışmalarında AKP'nin devrimci deneyiminden Marksist-Lenist sonuçlar çıkararak, Marksizm ve Lenizmin hazinesine paha biçilemez bir katkıda bulunmuştur.

Enver Hoca partinin ve onun merkez komitesinin çevresinde çelik bir birlikle toplanan tüm Arnavut halkının en çok sevilen öğretmeni ve önderlerinden biridir.[62] Arnavutluk 1961 yılında yüzde 30'luk bir kentsel nüfus oranına ulaşmıştır. Okuryazar oranı genel olarak bir gelişme göstermiştir. Arnavutluk 2. Dünya Savaşı'ndan ve Sosyalist rejimin kurulmasından sonra Belgrad'ın etkisi altında kalmıştır.[63] Yugoslavya'nın 1948'de Kominform'dan ihracına kadar, Arnavutluk Yugoslavya'nın bir uydusu gibi hareket etmiştir. [64]

---

62 Stephine Schwander, Sievers ve Bernd J. Fischer, *Albanian İdentites. Myth and History*, Bloomington: İndiana University Press, 2002, sf 122.

63 Birgül Demirtaş Coşkun, '' Arnavutluk'un Dış Politikası ve Balkanlarda Arnavut Sorunu''*, Balkan Diplomasisi*, (der.) Ömer Eç Lütem, Birgül Demirtaş Coşkun, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi yay, Ankara, 2001, s 69.

64 Elona Rosi Karacarlı, '' Arnavutluk Cumhuriyeti'', *Çağdaş Balkan Siyaseti, Devletler, Halklar, Par.çalanma ve Bütünleşme*'', (Ed) Murat Edip Arman, Nazif Mandacı, 2. Baskı, Ankara, 2014, s 73.

Enver Hoca, ülke iktidarına geldikten sonra önceliğinin Arnavutluk Devletinin bağımsızlığı için mücadele edeceğini açıklamış, ve halk demokrasisine öncelik verip faşizmden kurtulunması gerektiği üzerine değinmiştir. Bu amaçla Arnavutluk Komünist Partisi ve Yugoslavya Komünist Partisi bir toplantı düzenlemişlerdir. Bu toplantıda Yugoslavya'nın Arnavutluk üzerindeki etkisi göze çarpmıştır. Hatta Yugoslavya'nın Arnavutluk'u Güney Slavları Federasyonu içinde yedinci cumhuriyeti ve uydusu olarak gördüğü ortaya çıkmıştır.[65] Bu durum göz önünde bulundurulduğunda iki ülkenin de komünist partilerinin siyaseten tutumu birbirine yakın politikalar izlemiştir.

2. Dünya Savaşı'nın sonlarına gelindiğinde 1943 yılında İtalya'da Mussolini'nin teslim olması üzerine, Arnavutluk üzerindeki İtalyan baskısı da kalkmıştır. Kasım 1944'te ise Arnavutluk topraklarındaki Alman varlığı son bulmuş, Tiran ve İşkodra komünizm karşıtı güçlerden temizlenmiştir. [66]

1950 yılında Arnavutluk Komünist Partisi diktatörlüğünü ilan etmiştir. Arnavutluk, Yugoslavya Federasyonu ile 1 Temmuz 1946 da Karşılıklı İş Birliği Anlaşması imzalamak zorunda kalmıştır.[67] Kısa bir süre sonra bu anlaşmayı tamamlanyıcı ekonomik konvasiyon, karma komisyonlar, gümrük duvarlarının kaldırılması ve parasal birlik gibi kararlar kabul edilmiştir. [68] Zaman geçtikçe de bu birliği tamamlayacak başka anlaşmalar da eklenmiştir.

---

65 Rafet Kuş, ''İkinci Dünya Savaşından sonra Arnavutluk- SSCB ilişkileri ve Sosyalist Arnavutluk'un Dış Politikası'', *Yeni Türkiye,* Rumeli Balkanlar özel sayısı- IV, y.21, s. 69, Mart Haziran 2015, s 4930.

66 Nazif Kuyucuklu, *Balkan Ülkeleri İktisadı 1*, Arnavutluk, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Gür Ay yay, İstanbul, 1983, s 34.

67 Ali Özkan, ''Arnavutluk'ta Komünizm ve Enver Hıoca'', *Yeni Türkiye,* Rumeli Balkanlar Özel Sayısı IV, Y. 21, S. 69, Mart Haziran 2015, s. 4949; Stamova, Albanskiyat Vıpros, s. 51.

68 Ali Özkan, ''Arnavutluk'ta Komünizm ve Enver Hıoca'', *Yeni Türkiye*, Rumeli Balkanlar Özel Sayısı IV, Y. 21, S. 69, Mart Haziran 2015, s. 4949; Stamova, Albanskiyat Vıpros, s. 52.

Böylece iki ülke arasındaki entegrasyon süreci ivme kazanmıştır. Enver Hoca bu durumdan rahatsız olunca, tekrar Moskova'ya gitmiş fakat Moskova yine görüşünü Tito'dan yana kullanmıştır. Hatta Arnavutluk'un da Yugoslavya'ya dahil edilmesinde ısrarcı olmuştur fakat tüm bunlara rağmen Arnavutluk Yugoslavya Federasyonuna dahil olmamıştır. Bu Yugoslavya açısından hayal kırıklığı yaratmıştır.'' [69]

Arnavutluk'un Yugoslavya'ya dahil olamamasının nedenlerinden biri, Arnavut halkının Yugoslavya karşıtlığıdır. Halk birleşmeye sıcak bakmamaktır. Öte yandan kapasitesi yüksek devletler de güçlü bir Yugoslavya'yı kıyı şeridinde görmek istememişlerdir. Güçlü bir Tito yönetiminin Adriyatik'te olmasındansa, Enver Hoca rejimini görmek devletleri rahatlatmıştır. Enver Hoca da devletlerin bu tutumundan yararlanmış ve iktidarını sağlamlaştırmıştır.

Arnavutluk Komünist Partisi 11 Ocak 1946'da Halk Cumhuriyeti olduklarını ilan etmişlerdir. Kasım 1948'de Arnavutluk Komünist Partisi adını değiştirmiş ve '' Arnavutluk Emek Partisi'' olmuştur.[70] 28 Aralık 1976'da yeni anayasa kabul edilince de '' Arnavutluk Halk Cumhuriyeti'', ''Arnavutluk Halk Sosyalist Cumhuriyeti'' adını almıştır.[71]Arnavutluk sanayisinin ve ekonomisinin güçlü olmaması nedeniyle, yardımı yine ideolojik olarak yakın olduğu Sovyetler Birliğinden kredi ve askeri yardım olarak almıştır. Arnavutluk'un Doğu Avrupa'dan kullandığı kredi miktarı 133 milyon doları bulmuştur. [72]

---

69 Nurcan Özgür Baklacıoğlu, *Dış Politika ve Göç, Yugoslavya'dan Türkiye'ye Göçlerde Arnavutlar (1920-1990),* Derin yay, İstanbul, 2010, s 207.

70 Rafet Kuş, ''İkinci Dünya Savaşından sonra Arnavutluk- SSCB ilişkileri ve Sosyalist Arnavutluk'un Dış Politikası''*, Yeni Türkiye*, Rumeli Balkanlar özel sayısı- IV, y.21, s. 69, Mart Haziran 2015, s 4931.

71 İbrahim Kamil, *Soğuk Savaş Sonrasında Balkanlar (1990-2015),* Nobel yay, 2017, s. 16.

72 Kristö Mançev, *İstoriya na Balkanskte Narodi* (1945 – 1990), T. 4, Paradigma, Sofya, 2006, 153.

1953 Stalin'in ölümüyle zayıflamaya başlayan Arnavutluk SSCB ilişkisi 1960lı yıllara geldiğinde kopma eşiğine gelmiştir. Stalinden sonra Kruşçev SSCB'nin iktidarına gelince Arnavutluk ile ilişkilerinin düzelmesini uman Enver Hoca, Kruşcev'in Belgrad ziyaretinden sonra hüsrana uğramıştır. Arnavultuk iç siyasetinde, Yugoslavya yakınlığı duyanlar partiden ihraç edilmişlerdir

İhraç edilen kişiler ülkede durmamış, Yugoslavya topraklarına göç etmek istemişlerdir. Kruşcev, Arnavutluk'un SSCB politikalarına bağlı olmasını istemiş fakat Enver Hoca kendi ideolojisinden vazgeçmemiş, Stalin'e bağlılığının devam edeceğini duyurmuştur. 1957 yılında Arnavut bir heyet SSCB topraklarına gittiğinde, Kruşcev Enver Hoca'ya uyarısını tekrarlamıştır, fakat Enver Hoca İdeolojisini esnetmeyeceğini dile getirince, buna karşılık Kruşcev Arnavutluk'un SSCB'ye olan tüm borçlarını talep etmiştir. Arnavutluk'un yaşadığı açlık ve kuraklık yüzünden uluslararası kuruluşlar yardım göndermeye başladıklarında Sovyetler Birliği 50 bin ton buğday sözü vermiş fakat sadece 10 bin ton göndererek tavrının devam ettiğini göstermiştir.'' [73]

Toplantılarda yaşanan restleşmeler sonucunda da Arnavutluk-SSCB ilişkileri askıya alınmıştır. İki ülkede okuyan öğrenciler yönelik yaptırımlar da (bursların kesilmesi, öğrencilerin ülkelerine gönderilmesi gibi) yıpratıcı olmuştur. Arnavutluk'un başvurusu üzerine, iki ülke arasındaki diplomatik ilişkileri bir süre Bulgaristan'ın Moskova Büyükelçiliği yürütmüş, SSCB'deki Arnavut vatandaşların sorunlarıyla ilgilenmiştir.[74] Arnavutluk 1980 den itibaren gerek dünyadaki komünist ülkeler ile gerek Türkiye, İtalya, Almanya gibi devletlerle diplomatik ilişkilerini geliştirmeye yönelik politikalar izlemiştir.

---

73 Rafet Kuş, ''İkinci Dünya Savaşından sonra Arnavutluk- SSCB ilişkileri ve Sosyalist Arnavutluk'un Dış Politikası'', *Yeni Türkiye,* Rumeli Balkanlar özel sayısı- IV, Mart Haziran 2015, s. 4934.

74 Mariya Mateeva, Hristo Tepavirarov*, Diplomatiçeskiv Otnoşeniya na Bılgariya (1878-1988),* İzdatelstvo na Bılgarskata Akademiya na Naukite, Sofya, 1989, s. 71.

Arnavutluk, 40 yılı aşkın süredir Enver Hoca'nın yönetimi ile rejim yaşamış ve sosyalist bir ülke olması açısından Enver Hoca devleti dünyaya yönetimi boyunca kapatmıştır.1985 yılında Enver Hoca'nın vefatı ile yerine geçen Ramiz Alia[75] aslında önceki liderden çok da farklı bir politika izlememiştir. Mevcut komünist sistemin iyileştirilerek hayata geçirilmesini amaçlayan Alia, 1990 yılında SSCB'nin dağılması ve dünya Doğu Bloğunun çökmesi ile ülkenin demokrtikleşme sürecine tanık olmuştur. Arnavutluk, 1990'dan sonra tek partili hayata geçmiş, demokratikleşme, reform ve iki kutuplu dünya düzeninin ardından Batı ile bütünleşme çabası siyasal değişimin sinyallerini vermiştir. Bu tarihten sonra, demokratikleşme sürecinde Arnavutluk, insan hak ve özgürlüklerinde epey yol kat etmiş, tarım ve ekonomide özelleştirilmeye gidilmiş, dış politikasını yeniden şekillendirmiş ve bölgesel güvenliği sağlamak için de NATO ve AB'ye katılım süreçlerinde ivme kazanmıştır.[76]

Alia ne kadar değişen düzen karşısında komünizmin yara aldığını reddedip ülkesini sosyalist düzende yönetmeye devam etmek istese de, gerek değişen dünya düzeni, gerek Arnavutluk'un dış politikasında meydana gelen değişimler bunun tersini kanıtlamıştır. Bu durum karşısında da, toplumun demokratikleşme yönünde artan isteği Alia ve partisini iç politikada yeni düzenlemeler yapmaya itmiştir.[77] Arnavutluk güncel politikası ise, çağdaş devletlerle benzer politikaları gütmek ve siyasal, ekonomik açıdan tam bir bütünleşme sağlamaktır.

Tarihsel olarak zihinlerde yatan ''Büyük Arnavutluk'' projesi dahilinde, Yunanistan'daki, Kosova'daki, Makedonya'daki ve Karadağ'daki Arnavutların birleşerek ideallerini gerçekleştirme arzusu hala devam etmektedir.

---

75 Ramiz Alia (18 Ekim 1925): Enver Hoca'nın ölümünün ardından Arnavutluk Emek Partisi genel sekreterliği ve Arnavutluk devlet başkanlığını yürüten son komünist liderdir.

76 Sokol Brahaj, *Arnavutluk'ta demokratikleşme Süreci ve Avrupa Birliğinin Yapıcı Etkileri*, İzmir, 2009, s.17.

77 Nuray Bozbora, '' Arnavutluk'ta Demokratikleşme Çabaları ve Sorunlar'', (Albania's Democratizion Efforts and İssues'') *Avrasya Dosyası*, Cilt: 8, Sayı: 3, 2002, s.158.

Balkan devletlerinin arasında Adriatik denizinin kıyısında bulunan Arnavutluk, konumu itibariyle hem komünist hem kapitalist devletlerin baskısı arasında kalmıştır. Siyasi tarihi boyunca da bunun etkisini görmüştür.

Değişen dengelerin etkisinde kalan ülke, devamlı olarak denge politikalarını izlemek durumunda kalmış. Böylece milletlerarası arenada varlığını sürdürebilmiştir. Arnavutluk Doğu Avrupa'da eski komünist devletlerden ekonomik olarak en zayıf olanıdır. Eski rejimde dünyadan izole olarak yaşamak ise, bölgede demokratikleşmenin en son yaşandığı ülkelerden biri olduğu sonucunu doğurmaktadır.

1919-1939 arasında İtalya'ya, 1945-1960 yılları arasında Sovyetler Birliğine ve 1960'dan Doğu Bloğunun çöküş yılı olan 1990 'a kadar Çin Halk Cumhuriyeti'ne yakınlaşmıştır.[78]

Bu süreçte Arnavutluk iç politikasında rol alan Arnavutluk Komünist Partisi bulunuyordu. Çalkantılı olan Yugoslavya içerisinde bulunan Yugoslavya Komünist Partisi (YKP) de faaliyetlerine devam ederken AKP, YKP nin ışığında çalışmalarına devam etmektedir.

28 Kasım 1998 Anayasası'na göre Arnavutluk seçim yöntemleri şöyle belirtilmiştir. 140 kişiden oluşan meclisin ilk 100 sandalyesi doğrudan seçim ile, kalan 40 sandalye ise siyasi parti gruplarının içerisinden nispi temsil sistemine göre pay edilmektedir. 2005 seçimlerinde hükümetin başına seçilen Berisha'dan sonra koltuğa Sosyalist Parti lideri başkanı Edi Rama 2013 yılında yapılan seçimler sonucunda hükümetin başına geçmiştir.

Komünist rejim ile dış ilişkilerden kendini soyutlayan Arnavutluk, geçen 50 yılın ardından değişen dünya düzenine ayak uydurmak amacıyla dış politikasında değişim içerisine girmiştir.

---

78 Alman ordularının Polonya'ya saldırmasında ve 2. Dünya Savaşı'nın ilan edilmesinden önce İtalya, 7 Nisan 1939'da Arnavutluk'u işgal etmeye başlamıştır. Hasan Berke Dilan, *Siyasi Tarih (1914-1939*), Alfa yay, İstanbul, 1998, s. 278.

Öyle ki, özellikle ABD, Avrupalı devletler ve uluslararası organizasyonların desteğini amaçlayan Arnavutluk bu doğrultuda reformlar planlamış ve çalışmalarına devam etmektedir. Ülke dışına göç eden vatandaşlarının haklarının savunulması ve bu doğrultuda yapılan çalışmaların devamlılığının sağlanmasını gözetmiştir.''[79] Bu durumun oluşmasında demokratikleşme sürcinde liderlik edecek bir kurumun olmayışı, demokratikleşme sürecinin yavaş yaşanmasına zemin hazırlamıştır. Ekonomik ve siyasi olarak huzurlu bir ortamın olmayışı ise, vatandaşlarda tepkiyi ve beraberinde şiddet gösterilerini getirmiştir. Bu olmsuz durumu düzeltmek için uluslararası topluluklar ve devletler arabuluculuk yapmışlardır.

Arnavutluk coğrafyası ise; Avrupa'nın güneydoğusunda, Balkan yarımadasının batısında yer alan Arnavutluk, kuzey ve kuzeydoğuda Karadağ, Kosova, doğuda Makedonya, güney ve güneybatıda Yunanistan ile sınırdaştır. 28.748 km2'lik yüzölçümü ile Avrupa'nın en küçük ülkelerinden biridir. Güney doğu Avrupa'da bulunan Arnavutluk Adriyatik Denizine kıyı şeridi oluşturmaktadır. Sınır komşuları ise, Yunanistan, Makedonya, Karadağ ve Kosova'dır. Başkenti Tiran'dır. Önemli kentleri arasında ise Başkent Tiran, Durres, Elbasan, Vlora ve İşkodra'dır. Kıyı şeridinde bulunan kentlerde deniz turzmi yapılmaktadır. Güneyinde ve Adriyatik kıyısında Akdeniz iklimi görülmektedir. Ancak ülkenin çoğunda dağlık arazi hakim olduğu için karasal iklim görülmektedir. Arnavutluk, Adriyatik denizi kıyısında bulunur ve güneyinde İyon Denizine de komşuluk yapmaktadır. Dağlar ülkesi olarak adlandırılan Arnavutluk'un %70'i dağlıktır. Arnavutluk'un genel olarak dağlarla çevrili olması ve coğrafyasının dağlık olması onun ''Dağlar Ülkesi''olarak bilinmesine neden olmuştur. Bu sebeple ülke coğrafyasına yakınlığından dolayı özellikle komünist rejim bittikten sonra komşu ülkelere çok sayıda göç olmuştur.

---

79 Hilal Taşcıoğlu, Arnavutluk Ülke Raporu, Ankara, 2011, http://www.nto.org.tr/editorupload/file/Arnavutluk_ulke_raporu_2011.pdf sf.3. Erişim Tarihi 16.05.2019.

Bazı kaynaklara göre ülke dışındaki göçmen Arnavut sayısı, ülke içindeki vatandaş sayısından çok daha fazladır. Göçün oldukça yüksek olması da ülke ekonomisi hakkında genel bir tablo çizmektedir.

3.2. Arnavutluk Tarihçesi

Arnavutluk, dünya litaratürunde Albania olarak geçse de Arnavutlar ülkelerinde kendi dillerinde ‘’ Shqiperia’’ olarak adlandırılmaktadır. Resmi olarak Arnavutluk Cumhuriyetidir. İtalya ile yaklaşık 75 km bir uzaklık bulunmaktadır. Deniz yoluyla Arnavutluk’un Durres ilinden İtalya’nın Bari iline seferler düzenlenmektedir. Arnavutların tarihi M.Ö. 600’lü yıllara kadar uzanmaktadır dolayısıyla Balkanların en eski milletlerinden biridir.[80]

Arnavutlar bulundukları coğrafyadaki en eski milletlerdendir. İliryalılar ile soy ilişkileri olan Arnavutlar’ın, Makedonlar ve Epirotlar ile de bazı dönemlerde bir araya geldiği Ari soyundan oldukları görülmektedir .[81]

Etnoloji bilimiyle ilgili olanların kanısına göre, Epirotlar, İliryalılar Helenistik dönem öncesinde Tyrrhenopelasgia’lıların çekirdeğini oluşturmaktadır. Bu halk, İtalya’dan Trakya’ya kadar uzanan bir coğrafyada yaşamlarını sürdürmüşlerdir.[82]

---

80 Oktay GÖKTAŞ, *Balkanlar’ın Anahtar Ülkesi Arnavutluk*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995, s.1.

81 İllirya, antik çağda İlirler adı verilen boyların Balkan Yarımadası'nın batısında, Adriyatik Denizi'nin genel olarak Dalmaçya Kıyıları'nda kurulmuştur. İlirlerin bilinen ilk hükümdarları Bardyllis olup M.Ö. 4. yüzyılda hüküm sürmüştür. En önemli kentleri Lissus (Bugünkü Arnavutluk kenti Lezhë ve Epidamnustır. (Bugünkü Arnavutluk kenti Durrës’tir.)

82 Epirot, denize kıyısı olmayan yerde, iç bölgede yaşayan insan anlamına gelmektedir

İliryalılar genel olarak, bir hakimiyetin altına girmekten kaçınan, zor, cesur, kendi doğrularından şaşmayan insanlar olarak bilinmektedir.[83] Tarih kitaplarında Pelasgialı olarak da geçmektedir.

Etnik kökenlerin derinlemesine incelenmesi sonucunda ise, İliryalıların aslında Kuzey Arnavut Geglerin atası olduğuna inanılmaktadır. Bu da, İlliryalılar ve Epirotlar arasında sınır oluşturduğunu belirttiği Via Egnatia[84] ya da Egitana'ya yani Shukumbini ırmağının iki yakasına denk düştüğü için buradan doğduğu bilinmektedir.

Arnavutluk'taki Osmanlı temasları 14. Yüzyıla tekabül etmekte ve zamanla gelişen olaylar sayesinde artarak 1517 yılında Osmanlı hakimiyetine girmesiyle yeni bir süreç başlamıştır. Osmanlı Devleti'nde Arnavutluk sorun çıkaran bir ülke durumunda olmamasına rağmen zaman geçtikçe Osmanlının da yönetim zayıflığının fırsat bilinmesiyle birlik oluşturulmaya başlanmıştır.[85] Nihayet 28 Kasım 1912 yılında Arnavutluk bağımsızlığını tüm dünyaya ilan etmiştir. Fakat sınır sorunlarının devamı ile kuzeyde Sırbistan tehdidi, Güneyde Yunan tehdidi olması dolayısıyla 1913 yılında Londra Konferansı'nda sınırları belirlenmiş ve tüm dünyaca kabul görülmüştür. İkinci Dünya Savaşı sırasında 1939'da İtalyanların işgaline uğrayan Arnavutluk tarafsızlığını korumuş ve en az hasarla savaştan çıkabilmeyi başarmıştır.[86] Yunanistan ise Güney Epir bölgesinde hak iddia edip bölgeyi ilhak etmiştir. Fakat Savaş sonunda Enver Hoca ile yeni bir hükümet kurulmuş ve bağımsızlık tekrar kazanılmıştır. Enver Hocanın sosyalist tavrı, önce Sovyetler Birliği ardından Çin ile yakın temasta olması sonucunu doğurmuştur.

---

83 Stefanos Yerasimos, *Milliyetler ve Sınırlar*, Balkanlar, Kafkasya ve Orta Doğu, İletişim Yayıncılık, İstanbul, 1995.

84 Via Egnatia, Romalıların, Adriyatik'i, İstanbul ve Çanakkale boğazlarına bağlama amacıyla inşa ettikleri yoldur. Yol daha ziyade Osmanlı İmparatorluğu'nun posta hizmetlerinin rahatça yapılabilmesi amacıyla kullanılmıştır.

85 Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (Cilt 1-2)*, İş Bankası yay, Ankara, 1991, s. 15.

86 Mehmet Gönlübol, *Olaylarla Türk Dış Politikası*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1996, s.148.

Birçok farklı din ve mezhep barındırmasına ve tarihsel süreçlerinde işgallere maruz kalmasına rağmen Balkan coğrafyasındaki varlığını günümüze kadar devam ettirmeyi başarmıştır.

Ülke dahilinde kendi bölgelerinde yönetici olan Balshalar, Thopialar, Dukagjinler, Coia Zacarialar, Musakiler, Zenebissiler, Aranaitiler ve Kastriotalar Osmanlı Devleti'ne bağlılığını beyan ettiklerinde 'vassal''[87]ünvanını almışlardır.

Uzun yıllar Osmanlı şemsiyesi altında yaşayan Arnavutlar devlet yönetiminde de önemli yerlerde bulunmuşlardır. Örneğin Osmanlı içerisinde sadrazamlık, vezirlik gibi ünvanları üstlenmişlerdir. Öyle ki, hala bölge halkında hala o günlere olan hasret dillendirilmektedir. Dini inanç ve ibadetleri hususunda Osmanlı'nın baskıcı olmayan tavrı, yönetimin daha kolay bennimsenmesini sağlamıştır. 1385 Voissa Savaşından sonra Arnavut paşalar Osmanlının adamları durumuna gelmişlerdir. Sonraki dönemde bu sıfatlarına kendileri son vermişlerdir. 1389 yılına yapılan Kosova Savaşı'nda tüm Balkan devletleriyle aynı safta yer alarak beraber savaşmışlardır. [88]

Osmanlı Devleti 1402 yılında Ankara savaşında yenilmiştir. Bu hezimeti kendi lehlerine kullanmak isteyen Arnavut paşaları Osmanlı vassalı olmaktan vazgeçmek için çeşitli girişimlerde bulunmuşlardır.[89] Fakat vasalların bu çabaları Osmanlı da geri tepmiş, bölgeye yerleşme fikri halini almıştır. Bu durumun sonucu olarak ise Osmanlı Devleti, Arnavutluk üzerinde ekonomik askeri ve siyasal olarak üstünlük kurmak istemiştir. Bunu da kendine özgü olan tımar sistemi ile bölgeye nüfuz ettirmek için girişimlerde bulunmuştur.

---

87 Feodalizme uygun olarak burada vasal kullanılmıştır. Vassal, feodalizmde suzerenin altında yer alan kişidir. Ayrıca; bir devlete bağlı olan, ona vergi ödemek zorunda olan ülke anlamında da kullanılır.

88 Kuruluş Dönemi Osmanlılar ve Arnavutluk, http://www.osmanlimedeniyeti.com. Erişim Tarihi 19.05.2019.

89 Nuray Bozbora, *Osmanlı Yönetiminde Arnavutluk ve Arnavut Milliyetçiliğinin Gelişimi*, Boyut yay, İstanbul, 1997, s.55.

Süreç devam ederken Osmanlı Devleti'nin egemenliği daha da hissedilir hale gelmiştir. Zamanla doğrudan doğruya bir kontrole dönüşmüş ve nihayetinde 1517 yılında Arnavutluk Osmanlı İmparatorluğu sınırlarının içinde yer almıştır. Bu hakimiyetin ardından birçok Arnavut başta İtalya'ya göç etmiştir. Ülke içerisinde bulunanlardan nüfuz sahibi olanlar İslamiyeti kabul etmişlerdir. Müslüman olup kamu içerisinde çalışanlara ise yüksek kadrolar verilmiştir. Tüm bunlara rağmen Arnavutlar zaman içinde milliyetçiliklerini kaybetmemişlerdir.[90] Arnavutlar Osmanlı İmparatorluğu'nun hakimiyeti altına girdikleri 1517 tarihinden itibaren kendi bağımsızlıkları için her fırsatı değerlendirmişlerdir. Zamanla Osmanlı mali açıdan zayıflamaya başlayınca merkeze uzak yerlerdeki hakimiyetinden ödünler vermek zorunda kalmıştır. Dolayısıyla bu coğrafyadaki hakimiyetinde azalmalar zamanla daha hissedilir duruma gelmiştir. 17. yüzyılda başlayan bu zayıflık Viyana yenilgisinin ardından artarak devam etmiştir.[91] 18.yüzyılda Arnavutluk'ta paşalık sistemi ortaya çıkmıştır. Bağlı oldukları eyalet sistemini reddeden paşalar, kendi bulundukları coğrafyada egemenlik kurmaya başlamışlardır. Çevre köylere ve kasabalara saldırarak o lokasyonları da kendi egemenlik alanlarına dahil etmek için çaba sarf etmişlerdir. Bu da uzun yıllar boyu sürecek olan iç çatışmaların temelini oluşturmaktadır.[92]

Osmanlı Devleti'nin bölgede hakimiyetini kaybetmesiyle başlayan güçsüzlüğü yeni ve büyük paşalıkların oluşmasını sağlamıştır. Öyle ki Kuzey Arnavutluk'ta Büyük İşkodra Paşalığı, Güney Arnavutlukta ise Büyük Yanya Paşalığı kurulmuştur. Bu iki büyük Paşalık bölgelerindeki küçük paşalıkları da kendi içlerine almışlardır.

---

90 Arnavutluk Tarihi ayrıntılı bilgi için bkz: <http//www.albanian.com/main/history>. Erişim Tarihi 19.05.2019.

91 Nuray Bozbora, *Osmanlı Yönetiminde Arnavutluk ve Arnavut Milliyetçiliğinin Gelişimi*, Boyut yay, İstanbul, 1997, s.115.

92 Orhan Koloğlu, "Osmanlı Döneminde Balkanlar (1391-1918)", *Balkanlar*, Eren yay, İstanbul, 1993, s. 46.

Arnavutluk'un sınır ihlallerinde öncelikle, Sırpların kuzey kısmında ilerlemek için çalışmalar yapması Avusturya Macaristan'ı oldukça rahatsız etmiştir. Aynı şekilde Güneyde Yunanlıların sınır ihlali yaparak ülke içine girmek ve bu bölgeleri kendi sınırlarına dahil etmek istemesi İtalyanların tepkisine yol açmıştır. Bu sebeple Balkan ülkeleri ve Batılı devletlerin katıldığı 1913 yılı Londra'da toplanan konferansta Arnavutluk'a bağımsız bir ülke statüsü verilmek zorunda kalınmıştır.

Osmanlı Devleti 30 Mayıs 1913 yılında yapılan Londra konferansında belirtilen şartlardan dolayı Arnavutluk üzerindeki haklarından bertaraf etmek durumunda kalmıştır.[93] Bu durumun ardından bağımsız bir devlet olan bu ülke, 1920 yılında Milletler Cemiyetine kabul edilmiştir. [94]

Türkiye ile Arnavutluk diplomatik düzeyde ilişkiler 1923 yılında başlamıştır. Enver Hoca'nın 1948'de iktidara gelmesiyle Arnavutluk'ta komünist rejim benimsenmiştir.

3.3. Arnavutluk Etnik ve Sosyo Ekonomik Yapısı

Arnavutluk sınırları içinde Arnavut nüfus 2.870.324'tür. Ülke yurt dışına çok sayıda göç vermiştir. Sınırlar içerisinde son verilere göre oturma izni etnik nüfus sayıları şu şekildedir: Yunanlılar 24.243, Makedonyalı 5.512, Karadağ 336, Armenler 8.266, Romanlar 8.301 sayıdadır. Nüfusun %70'i ise Müslümandır. %20 si Ortadoks ve %10'u Katoliktir. [95]

---

93 Ferhat Başdoğan, "Arnavutluk ve Türkiye-Arnavutluk İlişkileri", *Stratejik Etüdler Bülteni*, sayı 86, İstanbul, 1991, s.66.

94 Misha Glenny, *Balkanlar 1804-1999*, Milliyetçilik, Savaş ve Büyük Güçler, Sabah yay, İstanbul, 2001, s. 377.

95 Arnavutluk Ülke Bülteni için bkz: <http://www.deik.org.tr/bultenler>, (28.10.2006). Erişim Tarihi 20.05.2016.

2. Dünya Savaşı, Arnavutluk için olumlu sonuçlar doğurmuştur. Mussolinin'nin İtalya'sı savaştan sonra Arnavutluk'tan çekilince Arnavutluk üzerindeki İtalyan ablukası son bulmuştur. Hem İtalyanlar ile hem Almanlar ile mücadele halinde olmuşlardır. Fakat Savaş, oldukça küçük ve kısıtlı imkanlara sahip olan Arnavutluk'ta, insan kaybına ve fiziksel olarak yıkıma sebep olmuştur.

Enver Hoca, savaş sonrasında ülkeye egemen olmuştur. Özellikle 1944'ten itibaren üretimin ve dağıtımın işçilerce denetlenmesi ve uygulamasına başlanmıştır. Ayrıca 1945'te çıkarılan kanun sayesinde ülkedeki İtalyanların ve Almanların varlıkları iade edilmemek üzere millileştirilmiş, işgalcilerle iş birliğine gidenlerin malları da ellerinden alınmıştır.[96] Arnavutluk'ta bütün üretim araçları devletleştirilmiş ve kamu kesimli bir ekonomik yapı oluşturulmuştur.[97]

Arnavutluk'un Varşova Paktı'ndan çıkması olumlu karşılanmamıştır. Çünkü, küçük bir Balkan ülkesi olan bu devletin pakttan ayrıldıktan sonra güvenlik sorunu yaşayacağı ve yalnızlaşacağı düşünülmekteydi. Fakat, bir alternatif olarak Çin ile sınırlı olan ilişkilerini geliştirmeyi amaçlayan Enver Hoca, pakttan ayrıldıktan kısa bir süre sonra Pekin ile iletişime geçmiştir.

Enver Hoca, iki ülkenin komünist partilerini övdükten sonra Kruşcev'in değil, Stalin'in politikasını izlediğini belirtmiştir. Çin de, Arnavutluk'un bu ılımlı yaklaşımına olumlu cevap vererek, SSCB'den gelebilecek olan saldırılara karşı Enver Hoca'nın yanında olmuştur. Ayrıca Pekin, Arnavutluk'a 838 milyon dolar kredi açmış, Sovyet uzmanların bıraktıkları yerlere Çinli uzmanlar yerleşmiştir. Arnavutluk'un dış ticareti yön değiştirmiş, Çin'den %65'lere varan ithalat gerçekleşmeye başlamıştır. 1961'den 1967'ye kadar yaklaşık on beş yıl süren

---

96 Nurcan Özgür, '' Sosyalizm Döneminde Arnavutluk'', *Balkanlar El Kitabı*, 2. Cilt: Çağdaş Balkanlar, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, (Ed.) Bilgehan, a. Gökbağ, Osman Karatay, Akçağ yay, Ankara, 2013, s.377.

97 Kristö Mançev, *İstoriya na Balkanskte Narodi (1945 – 1990*), T. 4, Paradigma, Sofya, 2006, s. 161.

Arnavutluk- Çin yakınlaşması, Enver Hoca'nın alınan borçları ödemek istememesi üzerine bozulmuş ve Pekin, Tiran'a yaptığı ekonomik ve askeri yardımları durdurmuştur.[98]

Sovyetler Birliğinde olduğu gibi, Çin'de de lider Mao 1976 yılında ölünce ilişkiler kopmaya başlamıştır. Böylece Enver Hoca'nın da ideolojisi ile Arnavutluk uluslararası politikada yalnızlık içine düşmüştür. Arnavutluk'un izlediği yalnızlık politikası ekonomik açıdan ülkeyi zor durumda bırakmıştır. Öyle ki, Sovyetler ile yakınlaştığı 1950-1961 yılları arasında veya 1961-1975 yılları arasında Çin ile yakınlaştığı dönemde ekonomik kalkınma, yalnızlık politikası izlediği döneme kıyasla daha yüksektir. Arnavutluk yoksulluk yıllarında Yugoslavya ile ticari ilişkilerini geliştirmek istemiş ancak ürünlerinin kalitesiz ve yetersiz oluşu sebebiyle istenilen iş birliği gerçekleşmemiştir.[99]

Ekonomik zorluklar ve ülkenin uluslararası alanda geri kalmış olması iç siyasette ve kamuoyunda huzursuzluğa sebep olmuştur. Bu durumu göz ardı eden Enver Hoca yönetimine devam etmiştir. Ülkedeki bu çatlak zamanla büyüyecektir. Mehmet Şehu, Hoca'nın yanındaki adamıdır ve ülke siyasetinde ikinci adam olarak geçmiş ve başbakanlık yapmıştır. Şehu'nun ölümünün şüpheli olması ülke iç siyasetinde çalkantılara sebep olmuştur. Ölümü intihar olarak açıklanmışsa da inandırıcı olmamış ve bir yıl sonra 1982'de Enver Hoca tarafından '' süper ajan'' olduğu ABD, İngiltere, İtalya, Yugoslavya ve Sovyetler Birliği'ne çalıştığı iddia edilmiştir. Keza 1983 yılında Arnavutluk Komünist Partisi üst yönetiminde ''temizlik'' başlatılmış, Mehmet Şehu'nun yolundan gittiği düşünülenler uzaklaştırılmış, Enver Hoca ise 11 Nisan 1985'te 77 yaşında ölmüştür.[100]

---

98 Kristö Mançev, *İstoriya na Balkanskte Narodi (1945 – 1990*), T. 4, Paradigma, Sofya, 2006, s. 166.

99 İbrahim Kamil, *Soğuk Savaş Sonrası Balkanlar (1990-2015)*, Nobel yay, 2017, s. 20.

100 Kristö Mançev, *İstoriya na Balkanskte Narodi (1945 – 1990*), T. 4, Paradigma, Sofya, 2006 s. 361.

Enver Hoca'nın ölümünden sonra Arnavutluk'ta ikidara gelen Ramiz Aliya, aynı zamanda parlamento başkanlığı da yapmıştır. Ramiz Aliya, Hoca'nın yolunu izlemek istemiştir. Ancak Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla uluslararası sistem değişikliğe uğramış ve bu doğrultuda yeni politikalar izlemek durumunda kalmıştır.

3.4.Arnavutluk Dış İlişkileri AB ilişkileri

Soğuk Savaş'ın bitiminin ardından değişen uluslararası statükoya uyum sağlamak amacıyla Arnavutluk dış politikasında belirli hedefler doğrultusunda hareket etmiştir. Öncelikle, güvenliğini sağlama almak ve finansal açıdan destek almak amacıyla büyük devletlerle ve milletlerarası organizasyonlarla ilişki içerisinde bulunmuştur. Ülke dışına göç eden vatandaşlarının haklarını savunmak ve gelişimi için reformlar yapmak amacıyla uyumlu bir dış politika izlemiştir [101]

Enver Hoca iktidarından sonra yerine gelen Alia, değişen uluslararası alana uyum sağlamak amacıyla uzun süredir kapalı bulunan Arnavutluk Devleti'nin Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatına (AGİT) aday olmasını istemiştir. 1990'da BM Genel Sekreteri Javier de Cuellar Tiran'ı ziyaret etmiş, Cuellar, Çin'in Başbakanı Zou Enlai'nin 1967'deki ziyaretinden beri ilk yabancı üst düzey konuk olmuştur.[102] Bu durum kendi içine kapanık olarak gerilen yılların bir sonucu olmuştur.

Bu dönemde meydana gelen büyükelçilik olaylarından dolayı uluslararası ortamda iyi bir imaj sergilenmemiş ve bunun akabinde de birçok Batı ülkesi Arnavutluk ile ilişkilerini askıya almak için Tiran'da bulunan büyükelçiliklerini kapatmıştır.

---

101 Gürkan Akyol, *Balkan Politikasında Arnavutluk (1912 sonrası),* Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2007, s. 33.

102 Elez Biberaj, *Albania in Transition the Rocky Road to Democracy*, Westview Press, Colorado,1998, s. 36.

19-21 Ağustos'ta Helsinki komisyonundan bir delege Arnavutluk'u ziyaret etmiş, hükümetin reform çabalarını överken, insan hakları ihlali, siyasi mahkumlar, dini uygulamalardaki ciddi kısıtlamalar, medyanın üzerindeki komünist hakimiyet ve iktidardaki partinin bağımsız kuruluşlar oluşmasına izin vermemesi üzerine durmuştur. [103] Dış ilişkilerde Enver Hoca dönemi ile bazı paralellikler devam etse de Alia'nın ABD ziyareti keskin bir zıt tutumu göstermektedir. Ek olarak bu dönemde yeni bir politika olarak Arnavutluk AGİK toplantılarına da katılmıştır. BM ile ilişkilerin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Değişen düzene uyum sağlamak ve yardım almak için dış politikada değişikliğe gitmek oldukça faydalı olmuştur. 1991 yılında Arnavut temsilcilere IMF'ye girme olasılığı ve Tiran'daki ABD diplomatik temsilciliği hızlandırma görüşmeleri ile ilgili davetler gelmiştir. Türkiye ve İtalya yeni ekonomik yardım paketleri sunmuş, Batılı hükümetler Alia'ya ve reform porgramlarına destek vermeyi hızlandırmıştır.[104]

Tarihsel bir çekişmeyi barındıran Arnavut- Sırp anlaşmazlığı, Sırp Başkanı Miloseviç'in Yunanistan'da bulunan Arnavut azınlığın uğradığı kötü muameleye karşı Yunanistan yanında tavır sergilemesiyle gerilmiştir. 1991 yılında Bufi hükümeti döneminde ise AGİT'e tam üye olmuş ve Avrupa ile ilişkilerini geliştirmiştir. ABD, Arnavutluk'un demokrasi ve ekonomisini iyileştirici adımlar atması koşuluyla mali destekte bulunacağını beyan etmiştir. Yunanistan ve Türkiye de 20'şer milyon dolarlık yardım teminatı vermiştir.[106] Yugoslavya'nın dağılması ve Soğuk Savaş sonrası rejim değişikliği yaşayan Arnavutluk, sıkıntılı süreçler geçirmiştir. Soğuk Savaş'ın bitişi ve Yugoslavya'nın dağılmasıyla birçok ulus devlet ortaya çıkmıştır.

---

103 Nehir Ağırseven, '' Soğuk Savaş Sonrası Arnavutluk Cumhuriyeti'nin Siyasal Ekonomik Yapısı ve Dış Politikası'', *Soğuk Savaş Sonrası Balkanlar*, Ed. İbrahim Kamil, Nobel yay,2017, s. 378.

104 Miranda Vickers, James Pettifer, *Albania From Anarchy to a Balkan İdently*, New York University Press, New York, 1997, ss. 43-48.

105. Elez Biberaj, *Albania in Transition the Rocky Road to Democracy*, Westview Press, Colorado,1998 s. 116.

Bu devletlere komşu olan Arnavutluk ise önemli ölçüde etkilenmiştir.[106] Güvenlik ve ekonomik açıdan büyük devletlerin yardımına ihtiyaç duyan Arnavut yöneticiler, bu doğrultuda eskisi gibi çok da keskin olmayan bir dış politika izlemişlerdir.

Sosyalist rejimin dağılmasından sonra ülke içindeki ekonomi de zarar görmüş birçok şirket 1997'de ekonomik kriz yaşamıştır. Ülke içindeki büyük şirketler ekonomiyi canlandırmak ve para akışını sağlamak amacıyla halkın paralarını bünyelerinde bulundurmak adına, yüksek faizli oranlardan işlem yapmıştır. Fakat tüm bu olanlara rağmen, büyük şirketlerin de birer birer iflası üzerine Arnavutluk ekonomik bir buhrana girmiş ve bu da ülkeyi iç savaşa sürüklemeye başlamıştır. 1996 yılında iktidara gelen Berisha hükümeti istifaya zorlanmıştır. 19 Haziran 1997 erken seçimlerinde Sosyalist Parti hükümetin başına gelmiştir. 1992 seçimlerinde başa geçmiş olan Demokratik parti çok fazla oy kaybetmiştir. Bunun nedeni de 1997 yılında yaşanan ekonomik krizdir. Berisha yerine Recep Meidani gelmiştir. Başbakan ise Fatos Nano olmuştur. Fakat AB ile ilişkilerde ise, yetkililerin kişisel çıkarlarının ön planda olması, ilişkilerin hızlanmamasının sebeplerindendir.

Arnavutluk coğrafi olarak stratejik bir konumda bulunması nedeniyle Sırp tehdidi altında kalmıştır. Bu tehdidi önlemek amacıyla da uluslararası organizasyonlar ve bazı devletler ile yakın ilişkiler kurmuştur.

Arnavutluk değişen uluslararası düzeyde güvenliğini sağlayacak ve ekonomik olarak yardım alacağı bir müttefik arayışı içine girmiştir. Bu nedenle, komünizm bittikten sonra ülke yüzünü Batı'ya çevirmiştir. Uluslararası örgütlere üye olmak istemiştir. Bu amaçla Arnavutluk'un en büyük ideallerinden biri AB üyeliğidir.

---

106 Peter Moore, *The Albanian Question In The Former Yugoslavia*, Research Reports, 3 Nisan 1992.

Aynı zamanda ABD de güvenliğini sağlamak ve yardım almak hususunda stratejik bir partnerdir. Bu açıdan dış politikasında ılımlı bir yol izlemiş ve gereken reformları yapmak için çaba sarf etmiştir. 2007 yılında eski başkan George W. Bush'un Arnavutluk'u ziyareti sırasında oldukça yoğun bir ilgi ile karşılaşmıştır.

Arnavutluk'un en büyük sorunu yolsuzluktur. Yolsuzlukla mücadelede yetersiz kalması ise eleştiri alan bir husustur. Kamusal ve yasal olarak daha etkili reformların yapılması gerektiği aşikar durumdadır.[107] 2003'te potansiyel adan ülke olan Arnavutluk, 2009'da adaylık için resmen AB'ye başvuruda bulunmuştur. 2009'da NATO'ya üye olan Arnavutluk'un AB üyelik süreci ise devam etmektedir. Kriterleri yerine getirmeye çalışan Arnavutluk'a 2010 yılında AB ile vize muafiyeti anlaşması imzalanmıştır. [108] Böylece ülke vatandaşları Avrupa devletlerine olan seyahatlerinde vize almak mecburiyetinden kurtulmuştur. Bu da AB üyelik sürecinin olumlu gelişmelerinden biri olarak görülmektedir.

Arnavutların dış politikadaki en önemli sorunlarından biri ise tarihsel olarak da süregelen Yunan sorunudur. Özellikle bağımsızlığını kazandığından sonra daha da yükselen sınır anlaşmazlıkları sebebiyle ilişkiler tırmanmıştır. Yunanistan içerisindeki azınlık Arnavutların yaşadıkları sorunlar iki ülke arasında sorun olmaya devam etmektedir. Arnavutluk'un iç siyasetini meşgul eden noktalardan biri de azınlık sorunlarıdır. Bu durum çalışmanın ilerisinde konu olunan AB Genişleme belgelerinde de geçmektedir. Arnavutluk'un güneyinde yaşayan Yunan azınlıkları bu durumu dış politika unsuru haline getirmişlerdir. Öyle ki, Yunanistan bölgede yaşayan Yunan vatandaşları için Uluslararası Af Örgüt'üne başvurmuş ve hak talep etmiştir. 1984 yılında yapılan inceleme sonucunda ise güneyde ikamet eden Yunanlılar için güvenlikten yoksun bir yaşam sürdükleri raporda dünyaya duyurulmuştur.

---

107 http://file.setav.org/Files/Pdf/20141117133103_39-arnavutluk-web-2.pdf. Erişim Tarihi 23.05.2019.

108 Avrupa Komisyonu resmi sitesindeki özet bilgi için bkz: http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/albania/index_en.htm. Erişim Tarihi 23.05.2019.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle ve Sovyetler Birliği'nin yıkılması sürecinden sonra yeni statükoya uyum sağlamak için Arnavutluk birçok denge siyaseti izlemiştir. Çünkü Batı dünyasında stratejik bir konumda olan Arnavutluk için güvenlik meselesi ön plandadır. Uluslararası örgütler ve büyük devletlerin yardımını amaçlayan Arnavutluk'un en büyük müttefiki ABD olmuştur. Çünkü Arnavutluk, güvenlik ve ekonomik açıdan kendine yardım sağlayacak bir ortak bulma arayışı içerindedir. Soğuk Savaş sonrasında ve Yugoslavya'nın dağılmasıyla dış politikasını yeniden şekillendiren Arnavutluk için ABD önemli bir stratejik ortak olmuştur.[109]

Özellikle Berisha döneminde ülkeye demokratik süreçte en büyük destekçilerinden biri olmuştur. Berisha da ilk yurt dışı seyehatini Wahsington'a yapmış ve stratejik ortaklıklarını gözler önüne sermiştir. ABD de yaptığı insani yardımlarla ülkenin gelişimine destek vermiştir. 1993 yılında ABD ve Tiran arasında askeri protokol imzalanmıştır. Bir sonraki adım ise NATO ile ilişkiler kurmak olacaktır. Nitekim, tam üyeliğin hedeflendiği dönemde NATO kullanımı için bölgesel durumunu kullanmış ve hava liman tesislerini servis etmiştir. 1994 yılında ABD ile ilişkiler Yunan krizinden dolayı sekteye uğramış olsa da Arnavutluk Avrupa'ya entegrasyon süreçlerinde yine ilişkilerini iyileştirmek için çaba göstermiş ve çalışmalar yapmıştır.

Yapılan çalışmalar koordineli olmadığı ve devamlılığı olmadığı için, ülkenin amacı Avrupalılaşma eksenine çok da yakın seyretmemiştir. Yukarıda da değinildiği gibi, Arnavutluk'un en büyük sorunu olan yolsuzluk nedeniyle belirlenen bu amaç olması gerektiği gibi seyretmemiştir.

---

109 Abdurrahim F. Aydın, Erjada Progonati, '' *Albanian Foreign Policy in the Post Communist Era''*, UNİSCİ Discussion Papers, Sayı 26, 2011, s. 274.

Arnavutluk, dış politikada müttefik arayışı içinde olmuştur. Özellikle güvenlik alanındaki açığını kapatmak için uluslararası ortamda ülkeler ve organizasyonlar en büyük destekçisi olmuştur. Özellikle ABD'nin desteğini önemsemişlerdir. Bu açıdan çalışmalarına ağırlık verip ilişkilerini sıcak tutmayı amaçlamışlardır. [110] ABD'nin amacı ise bölge enerji kaynaklarını ve bunların yollarını etkisi ve güvenliği altında tutmaktır. Bu amaçla Soğuk Savaş'ın bitiminin ardından galip gelmesiyle direkt olarak nüfuzunu ülkede hissettirmiştir. Yaptığı destekler ve yardımlar sayesinde ABD Arnavutluk'un en önemli destekçisi konumuna gelmiştir. Arnavutluk'ta yaşanan sorunlar gerek iç siyasette gerekse dış siyasette kendini belli etmiştir. Bu sorunlar ülke dışına göç olgusunu beraberinde getirmiştir. Arnavutluk Avrupa'nın en yoksul ülkelerinden biri olmasına rağmen istikrarlı ekonomi politikalarıyla pozitif bir ivme kazanmıştır.

Arnavutluk, 2005 yılından beri AB ile geliştirdiği stratejiler sayesinde siyasal, ekonomik ve sosyal alanda güven kazanmaya başlamıştır. Sivil toplum örgütleri pozitif hale gelerek insan hakları ve hukuk sistemi de AB standartlarına çıkarılmak için çaba sarf edilmektedir. Durgun olan Arnavutluk ekonomisi AB süreciyle rekabetçi bir piyasa ekonomisine dönüşerek, yabancı yatırımcıların güvenini sağlamaya başlamıştır. Bu süreçte birçok özelleştirme sağlanmıştır.[111]

Soğuk Savaş bitimine değin NATO'yu imzalayan devlet sayısı 16 olmuştur. NATO'nun imza tarihinden sonra sırasıyla 1952 yılında Türkiye, Yunanistan, Almanya ve İspanya ile bu sayı olmuştur.

2003 yılında Selanik'teki zirvede Batı Balkan devletleri ile birlikte potansiyel aday ülke olarak gösterilen Arnavutluk'un genişleme dalgalarında üyeliğinin henüz gerçekleşmediği görülmektedir.

---

110 Gürkan Akyol, *Balkan Politikasında Arnavutluk (1912 sonrası),* Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2007, s. 64.

111 Nikolin Agallija, *AB ile Değişen Arnavutluk*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2009, s.56.

1994 yılındaki zirvede üye devletlerin ortak kararıyla Washington anlaşmasının hükümlerini genişletecek ve ilerletecek yapının oluşturulması için, anlaşmanın Batılı devletlerin katılımına açık hale getirilmesi kararlaştırılmıştır. Bu yapıdaki amaç, Kuzey Atlatik coğrafyasının güvenliğini sağlamaktır.

Yakın dönem iç siyasette; Sosyalist Parti ve yandaş partisi Sosyalist Entegrasyon Hareketi (LSİ) iktidarı 2017 yılında yapılan seçimlerde devralmıştır. Bu koalisyonun meclis başkanı ve LSİ'nin de başkanı olan İlir Meta Cumhurbaşkanlığına seçilmiştir. 24 Temmuz 2017'de göreve başlamıştır. 25 Haziran 2017 yılında yapılan Genel Seçimlerin sonuçlarında Arnavutluk için yeni bir lider ortaya çıkmıştır. Oyların %48'ini alan Edi Rama başbakanlık koltuğuna oturmuştur. 2019 yılı seçimlerinde de Edi Rama hükümeti seçimi kazanarak yönetime devam etmektedir.

Dış politikada ise 2018 yazından itibaren protestolarla dünya basının ilgisini çekmektedir. Komünizm sonrasında dış politikasını değiştirerek perspektifini Batı'ya çeviren Arnavutluk, yaptığı reformlar ve aldığı desteklerle birlikte NATO'ya üye oluşu ile dış politikasının önemli gelişmelerinden biri olarak görülmektedir.

3.5. Uyum Sürecinde Arnavutluk AB Çalışmaları

‘’1998 sonrasında Arnavutluk AB ilişkilerinin hız kazanması ile birlikte, AB politikalarına uyum yönünde kamu yönetimi ve ekonomi alanında önemli kurumsal adımlar atılmıştır. AB'nin öncelikli eylem planları doğrultusunda; asgari bütçeleme, finansal yönetim performansı, mali kontrol, kamu alımları, kamu harcamalarının yönetimi ve dış denetim gibi mali reformlar, öncelikli hükümet programı olarak belirlenmiştir.’’[112] 2000'li yıllar Arnavutluk'un, AB'ye aday adaylığını gündeme getirdiği ve bu amaçla reformların hız kazandığı yıllar olarak geçmiştir.

---

112 Riccardo Mussari, Denita Cepiku, *Public Management Review*,2007, s.365.

2005 yılından itibaren Sali Berisha ile birlikte Arnavutluk'ta dış politika, ekonomi, siyasal ve sosyal alanda önemli reformlar yapılarak demokratikleşme yolunda önemli adımlar atılmıştır.[113] AB aday adaylığının hedeflendiği 1998-2006 dönemi ve aday adaylığı statüsünün kazanılmasından sonra kamu yönetimi alanında gerçekleştirilen reformlardan öne çıkanları şu şekilde sıralamak mümkündür.[114]

1999 yılında yasalaştırılan 8503 Sayılı Kanun ile Arnavutluk vatandaşlarına, kamu faaliyetlerine ilişkin bilgi edinme hakkı tanınmış, yine aynı yıl içinde kamuda bağımsızlık, tarafsızlık, şeffaflık ve profesyonellik etik ilkeleri çerçevesinde, bağımsız ve Anayasal statüye sahip "Ombudsmanlık Kurumu" oluşturulmuştur. Devletin etkinleştirilmesi ve kamu hizmetlerinin sunumunda bilişim teknolojilerine ağırlık verilerek, 2002 yılından itibaren e-devlet uygulaması hayata geçirilmiştir.

Kamu ihalelerinin açık ve şeffaf yapılabilmesi, kamu fonlarının etkili ve verimli kullanılması ve piyasayı teşvik amacıyla, 2003 yılında 7971 Sayılı Kanun ile 'Kamu İhale Kurumu'nun yapısı yeniden düzenlenmiştir. Bölgesel etkinliğin ve verimliliğin arttırılması amacıyla 2009 yılında Bölgesel Planlama Kanunu kabul edilmiştir. Yine 2012 yılında kamu yönetimi reformunun işlerliği ve etkinliği amacıyla Kamu Hizmeti Yasa Tasarısı hazırlanmış ve Genel İdari Usul Yasa Tasarısı üzerinde çalışmalar hızlandırılmıştır.

2012 yılında özellikle idari kararların yargı tarafından denetlenebilmesine yönelik yasal düzenleme yapılmıştır. 2012 yılında komisyonun aldığı karar ile, belirtilen reformların düzenlenip, gerçekleştirildiği takdirde AB adaylık statüsü verilmesi önerilmiştir.

---

113 Fadil Bojaj UCK şehididir.

114 AB İlerleme Raporu, 2011-2012 ayrıntılı bilgi için bkz: https://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/aday_ve_potansiyel_adaylar_2011_ilerleme_raporu_degerlendirme_notu_damla__ekim_2011_(1).pdf. Erişim Tarihi 15.06.2019.

Nitekim, 2014 yılına gelindiğinde Arnavutluk'a aday ülke statüsü verilmiştir. Arnavutluk, hem iç hem dış siyasetinde denge arayışına girmiş ve dış politikada bunu gerçekleştirmek amacıyla 2009 yılında NATO'ya üye olmuştur. Bu sürecin ardından uluslararası organizasyonlara adaylıkta en büyük hedefi AB üyeliği olmuştur. Üyelik sürecinde verilen kriterlere uyum aşamasında reformlar gerçekleştirmiş, komünizmin bitiminden itibaren geçen süreçte AB'ye uyum kriterlerine bilhassa önem vermiştir.[115]

2009 yılında AB'ye adaylık başvurusu kabul edilen Arnavutluk'un 2010 yılında adaylık resmen kabul edilmiştir. Kopenhag kriterlerine başlamadan önce birtakım şartların sağlanması gerektiği şart koşulmuştur.[116] Ülke, göstermiş olduğu gelişmeler sayesinde 2010 yılında Schengen Bölgesine vizesiz dolaşım hakkı kazanmıştır. Bu durum ülke vatandaşları ve dış politika açısından oldukça olumlu bir gelişmedir. Avrupa Komisyonu sonraki yıllarda Arnavutluk'a üye statüsünün verilmesini istemiştir. 2012 yılında yapılan bu istek kabul edilmemiştir. Çünkü başkentte yapılan yolsuzluklara karşı mücadelede etkili olunamamış bu nedenle ancak 26 Haziran 2014'te Arnavutluk'a aday üye statüsü verilmiştir. [117] Bu da bazı kurumların eksikliklerinin iyileştirilmesi şartıyla statü uygun görülmüştür. [118]

Arnavutluk'ta AB ile ilişkileri düzenleyen yapı, Avrupa Birliği Entegrasyon Bakanlığı olarak adlandırılır. Bakanlık, verilen programları uygulama ve denetleme hususunda yetkilidir.

---

115 Arnavutluk AB Entegrasyon Bakanlığı resmi sitesi. http://www.integrimi.gov.al/al/programi/Integrimi-ne-bashkimin-evropian. Erişim Tarihi 26.05.2019.

116 Avrupa Komisyonu resmi sitesindeki http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/albania/index_en.htm. Erişim Tarihi 26.05.2019.

117 "Serbia Expected To Get EU Membership Boost; Delay For Albania", London South East, 17 Eylül 2013. 119 Avrupa Komisyonu resmi sitesindeki http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/albania/index_en.htm. Erişim Tarihi 26.05.2019.

118 AB Entegrasyon Bakanlığı resmi sitesi. http://www.integrimi.gov.al/al/ministria/mision. Erişim Tarihi 26.05.2019.

Tarihsel sürece bakıldığında ise, 1991 yılındaki rejim değişikliği ile demokrasiye geçen Arnavutluk, dış politikasını Batı'ya çevirmiş ve AB ile iş birliği yapmak için çalışmalar yürütmüştür. Bu bağlamda ise 1992'de yürürlüğe giren Ticaret ve Ekonomik İş Birliği Anlaşması bu olgunun ilk basamağı olarak görülmektedir. Coğrafyasındaki devletlere kıyasla AB ile ilişkilerine daha erken bir dönemde başlayan Arnavutluk, ilerleyen dönemde bu başarısına ivme kazandıramamıştır. Keza çevre ülkelerde Hırvatistan ve Slovenya Arnavutluk'tan çok daha önce tam üyeliğe geçmişlerdir. Ülke içerisinde rejim değişikliğinden sonra son dönemde yapılan anketler ve gözlemler sonucunda Arnavut halkın da AB entegrasyon sürecini desteklediği görülmektedir.

Kosova Savaşı, AB'nin Batı Balkanlar üzerindeki politikalarını büyük oranda etkilemiştir. Bu çerçevede 31 Mayıs 1999 tarihinde AB'nin Arnavutluk'u da içine alan beş Balkan ülkesi ile İstikrar ve Ortaklık sürecini başlatması oldukça dikkat çekici ve önemlidir. Akabinde 2000 yılında düzenlenen Feira Zirvesi'nde Arnavutluk'a potansiyel aday ülke statüsü verilmiştir. 2004'te Arnavutluk ile ortaklık başlamıştır. Ardından iki yıl arayla iki kez daha ortaklık yapılmıştır. 2006 yılında ise İOA yürürlüğe girmiştir. Söz konusu anlaşmanın yürürlüğe girmesinin hemen ardından 29 Nisan 2009 tarihinde AB üyeliği için resmi başvuruda bulunan Arnavutluk'a Haziran 2014'te adaylık statüsü verilmiştir.[119]

Adaylık statüsünün verilmesinin ardından, ülkede yaşanan siyasal seçimlerden dolayı güvensiz bir ortam oluşmuş bu durum da uyum sürecini olumsuz yönde etkilemiştir. Bu çerçevede özellikle 2010-2011 yıllarında görülen siyasi tıkanıklığın ardından 2011 yılı sonundan itibaren Demokrat Parti ve Sosyalist Parti arasında yaşanan normalleşmeye bağlı olarak Arnavutluk'ta 2012 yılında kurumsal değişim hız kazanmıştır. [120]

---

119 Şükrü Yurtsever, '' Avrupa Birliğine Katılım Yolunda Arnavutluk'' , *Avrupa Birliğinin Doğu Avrupa ve Batı Balkanlar Genişlemesi AB36 Mümkün mü?*, Ed. Ercüment Tezcan, İlhan Aras, Altuğ Günar, Sentez yay., 2015, s. 492.
120 Yurtsever, a.g.m., ss.507-508.

Avrupa Komisyonu, 10 Ekim 2012'de açıkladığı Genişleme Stratejisi'nde Arnavutluk'un belirlenen on iki öncelikten birçoğunu yerine getirdiğini belirterek, yargı ve kamu idaresi reformu ile parlamentonun usul kurallarının gözden geçirilmesi önceliklerinin tamamlanması koşuluyla Arnavutluk'a aday ülke statüsü verilmesini önermiştir. Komisyon'un tavsiyesini not eden AB Konseyi ise, Avrupa Komisyonu'nu, geri kalan öncelikli alanlarda ilerleme kaydedildiğinde ülkenin yolsuzluk ve örgütlü suçlarla mücadele alanındaki performansını da değerlendiren bir rapor hazırlamakla görevlendirmiştir. Arnavutluk'un katılım müzakerelerine başlayabilmesi için ise reform taahhütlerini istikrarlı bir şekilde uygulaması ve tüm öncelikli alanlardaki reformları tamamlaması gerekmektedir.

Avrupa Komisyonu, 16 Ekim 2013 tarihinde açıkladığı 2013 Yılı Arnavutluk İlerleme Raporu'nda ülkenin demokratik nitelikleri için bir test niteliğinde görülen Haziran 2013 genel seçimlerinin olumlu geçtiğini kaydetmiş ve Tiran'a, yolsuzluk ve örgütlü suçlarla mücadele alanındaki çabalarını sürdürmesi kaydıyla aday ülke statüsü verilmesini tavsiye etmiştir. Komisyon, Arnavutluk'un katılım müzakerelerine başlayabilmesi için idari reform, hukukun üstünlüğü ve temel haklara ilişkin beş kilit önceliği de yerine getirmesi gerektiğini vurgulamıştır. . Üst Düzey Diyalog, Arnavutluk ile AB arasındaki iş birliğinin geliştirilmesini ve Arnavutluk'ta AB ile bütünleşme sürecine ilişkin mevcut konsensüsün ve bağlılığın sürdürülmesini amaçlamaktadır.
Arnavutluk'un aday ülke ilan edilmesi konusundaki kararın, ülkenin yolsuzlukla mücadele ve yargı reformu stratejisini uygulamaktaki performansına ilişkin Komisyon tarafından hazırlanacak rapor ışığında Haziran 2014'te verileceği ifade edilmiştir.

Tiran hükümetinin örgütlü suçlar ve yolsuzlukla mücadele konularındaki önlemleri uygulamaya ve güçlendirmeye devam ettiğini ve yargı sisteminin bağımsızlığı, şeffaflığı ve hesap verebilirliğini artırmak üzere Venedik Komisyonu ile birlikte çalıştığını belirten komisyon, Arnavutluk'a aday ülke statüsü verilmesi yönündeki tavsiyesini yinelemiştir.

24 Haziran 2014 tarihinde gerçekleşen AB Genel İşler Konseyi'nde Arnavutluk'a aday ülke statüsü verilmesi kararı alınmıştır. Karar, 26-27 Haziran tarihlerinde gerçekleşen AB Liderler Zirvesi'nde onaylandıktan sonra resmiyet kazanmıştır. Nitekim, 2014 yılında Arnavutluk'a adaylık statüsü verilmiştir. Arnavutluk, tam üyeliğe geçiş için kriterlerin uygulanması yönünde çalışmalarını kurmuş olduğu bakanlık ile yürütmektedir. 2014 yılı Arnavutluk İlerleme Raporu'nda, Haziran 2014'te aday ülke statüsü elde eden Arnavutluk'ta reform ivmesinin sürdürülmesi ve Tiran'ın AB sürecinde karşılaştığı zorlukları sürdürülebilir ve kapsayıcı bir şekilde ele alması gerektiğini belirtmiştir. Komisyon, hukukun üstünlüğü alnındaki eksikliklere dikkat çekmiştir. Arnavutluk'un katılım müzakerelerine başlayabilmesi için kamu yönetimi reformu, yargı reformu, yolsuzlukla ve örgütlü suçlarla mücadele ve temel hakların korunması alanlarında olmak üzere kilit reformlara hız vermesi gerektiğini ifade eden Komisyon, iktidar ve muhalefet arasında uzlaşıya dayalı ve yapıcı bir siyasi diyaloğun reform sürecinin başarısında belirleyici olacağını vurgulamıştır.

Genel İşler Konseyi 15 Aralık 2015 tarihli yazıya göre Arnavutluk'un gelişme göstermesi gereken hususlara dikkat çekilmiştir. Bunlardan en önemlileri beş madde olarak sıralanmıştır. Öncelikle ülke adalet sistemindeki yargının bağımsızlığı hususu, ülkenin gündeminde olan silah ve uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadele yönteminde gelişme sağlanması beklenmektedir. Azınlık sorununa da dikkat çekilmiş, temel hakların korunması ve gözetilmesi, soruşturmaların takibi ve genel olarak yolsuzlukla mücadele bu maddelerdendir. Arnavutluk'un ABD ile olan dış ilişkilerinin olumlu seyretmesi ise uluslararası camiada hoşnut karşılanmaktadır.

Bir sonraki yılda çıkarılan 2016 Genişleme Stratejisinde ise, yargı bağımsızlığına tekrar dikkat çekilmiştir. Bir sonraki seçim ile ilgili yolsuzlukların önüne geçilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Strateji belgesinde, Arnavutluk'taki Romanların yaşam koşullarının iyileştirilmesi, ayrımcılıkla mücadele alanına giren vakalarının takibinde ilerleme kaydedilmesi, kamu alımları sistemi ve kamu maliyesi yönetiminin etkinliği, verimliliği ve saydamlığının artırılması, Arnavutluk

vatandaşlarının AB ülkelerine yaptıkları temelsiz iltica başvuruları konusunda acil ve kararlı adımlar atılması gerektiği belirtilmiştir.

Ek olarak bu raporda devlet büyüklerininiçinde bulunduğu yolsuzluklarla mücadeleye önem verilmesi gerektiği, ülke sınırları içinde insan haklarına olan ehemmiyetin üstünde durulması, basın ve yayın organlarının hür bir şekilde yayın yapması, yaptırım gücü olan otoritelerin denetiminin sağlanması gibi maddeler sıralanmıştır.[121]

2018 İlerleme Raporu'nda da Avrupa Komisyonu, Arnavutluk ile katılım müzakerelerine başlanması yönündeki tavisyesini yinelemiştir. Arnavutların yabancı ülkelere yaptığı göç hakkında da düzenlemelerin yapılması öngörülmüştür.[122]

Batı Balkan ülkelerinin AB'ye üye olma sürecini hızlandırmak amacıyla 2014 yılında Berlin Süreci adı altında başlatılan AB-Batı Balkan Zirvesi bu yıl Polonya'nın Proznan şehrinde 4-5 Temmuz tarihlerinde düzenlenmiştir. Merkel hükümetinin dış politika açısından en önemli girişimlerinden biri olan zirveye AB devlet ve hükümet başkanları, Avrupalı yetkililer, dışişleri, iç işleri, maliye bakanları ayrıca finans kurumları yetkilileri ve sivil toplum örgütleri katılmıştır. Almanya'nın inisyatifi ile geliştirilen 'Berlin Süreci' bazı AB ülkeleri ile Batı Balkan ülkelerinin tamamı arasında ekonomik ilişkilerin geliştirilmesini hedeflemektedir. Zirvede genişleme öncesinde bölgede ekonominin canlandırılması, sivil toplum örgütleri ile bağlantıların güçlendirilmesi, kültürel faaliyetlere ve gençlere odaklanılması ve güvenlik konularını kapsamaktadır.[123]

---

121 Arnavutluk hakkında özet bilgi için bkz: https://www.ab.gov.tr/arnavutluk_49992.html. Erişim Tarihi 28.05.2019.

122 Arnavutluk mhakkında özet bilgi için bkz: https://www.ab.gov.tr/arnavutluk_49992.html Erişim Tarihi 28.05.2019.

123 Balkan Zirvesi haber ayrıntıları için bkz: https://tr.euronews.com/2019/07/03/ab-nin-sinirlar-degisiyor-mu-balkan-zirvesinde-gundem-genisleme. Erişim Tarihi 07.08.2019.

Berlin Süreci, Yugoslavya'nın dağılması ile birlikte etnik çatışmalara sahne olan Batı Balkan ülkeleri ile bölgesel iş birliğinin güçlendirilmesini hedeflemektedir. AB ülkeleri Arnavutluk ve Kuzey Makedonya ile katılım müzakerelerinin başlatılması konusunda büyük anlaşmazlık yaşamaktadır. Almanya ile birlikte AB'nin diğer önemli ülkesi Fransa ise AB'nin kendi sorunlarını çözmeden daha fazla üye kabul etmemesi gerektiği yönündeki tezini savunmayı sürdürmüştür.[124]

01.06.2004	Avrupa Konseyi Arnavutluk ile ortaklık yapmıştır.
01.05.2006	AB-Arnavutluk Geri Kabul Anlaşması yürürlüğe girmiştir.
12.06.2006	İstikrar ve Ortaklık Anlaşması ve Geçici Anlaşma imzalanmıştır.
01.12.2006	Geçici Anlaşma yürürlüğe girmiştir.
01.01.2007	Arnavutluk'un üyeliğe hazırlık sürecine destek olmak üzere IPA fonları serbest bırakılmıştır.
01.01.2008	AB Arnavutluk vize kolaylaştırması yürürlüğe girmiştir.
01.04.2009	İstikrar ve Ortaklık anlaşması yürürlüğe girmiştir.
24.04.2009	Avrupa Komisyonu Arnavutluk'taki AB üyeliği uygulaması hakkında görüş bildirmiştir.
09.11.2010	Avrupa Komisyonu Arnavutluk'taki AB üyeliği uygulaması hakkında görüş bildirmiştir.
15.12.2010	Biyometrik pasaport sahibi tüm Arnavutluk vatandaşları Schengen Bölgesinde vizesiz dolaşım hakkı kazanmıştır.
01.02.2011	Arnavutluk tarafından Avrupa Komisyonu'nun görüşünde tanımlanan on iki önemli önceliği ele alan bir eylem planı kabul edilmiştir.
10.10.2012	Avrupa Komisyonu, Arnavutluk'taki bazı alanlarda önemli önlemlerin tamamlanmasını ve AB adaylık statüsünü kazanmasını vurgulamıştır
12.11.2013	AB ve Arnavutluk Temel Öncelikler Konusunda Yüksek Düzeyde Diyalogun ilk toplantısını yapmıştır.
27.06.2016	Komisyon, Haziran 2014'te Arnavutluk'a aday statüsü vermiştir.
01.04.2018	Komisyon, katılım müzakerelerinin başlaması için koşullarını yinelemiştir.

Tablo 3: Arnavutluk'un AB'ye Uyum Süreci Aşamaları

124 Balkan Zirvesi sonrasında aday ülkelerin durumu için bkz: https://tr.euronews.com/2019/07/05/bati-balkanlar-zirvesi-arnavutluk-ve-kuzey-makedonya-ekimde-abden-net-cevap-alacak. Erişim Tarihi 07.08.2019.

125 Oluşturulan tablodaki bilgiler için bkz: https://ec.europa.eu//neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/albania_en. Erişim Tarihi 29.05.2019.

Hollanda'nın Maastricht şehrinde 7 Şubat 1992 tarihinde imzalanan ve 1 Kasım 1993'te yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile ülkelerin ekonomik ve parasal birliğe katılabilmeleri için gerekli şartları belirleyen Maastricht kriterlerinden biri de; Üye ülke devlet borçlarının Gayri Safi Yurtiçi Hasılaya (GSYİH) oranı yüzde 60'ı geçmemelidir. Dünya Bakasından elde edilen güncel verilerie göre ise Arnavutluk GSYİH $13,0394 milyardır. Kişi başına düşen Gayri Safi Milli Hasıla ise $4,320'dir. 2018 ylında %4, 2019 yılında ise %3,6 oranında büyüdüğü seyredilen Arnavutuk'un gelecek 3 yıl için küresel ekonomik beklentileri stabil devam etmesi yönündedir. [126]

Arnavıtluk devlet borçlarının GSYH 'ya oranı olarak kabul edilem %60'ın üstünde seyrederek elde edilen verilere göre %72 oranında saptanmıştır.[127] Bu durum ekonomik kriterlerin yerine getirlmediğinin bir göstergesidir. Üyelik sürecinde müktesabat başlıklarına göre olumlu olarak sonuçlanan başlıklar arasında dış güvenlik ve savunma politikaları olmuştur. Başlangıçta sorun beklenmeyen başlıklar arasında yer alan dış güvenlik ve savunma politikalarının yanında şu başlıklar da bulunmaktadır; vergilendirme, işletme ve sanayi politikaları, bilim ve araştırma, gümrük birliği ve dış ilişkilerdir. Müktesebat başlıklarına göre ilerleme kaydedilmeyen ve eksi not alan başlıklarsa şunlardır; işçilerin serbest dolaşımı, tarım ve kırsal kalkınma, balıkçılık, bilim ve araştırma, tüketicinin ve sağlığının korunması konuları olmuştur. 2018 yılında Arnavutluk'un Avrupa Birliği tam üyelik müzakereleri Lüksemburg'da yapılan görüşmeler sonucu en az bir yıl ertelendiği basına duyurulmuştur. AB, ülkeden bu süre zarfında organize suçla mücadele ve hukukun üstünlüğü konusundaki reformlarını geliştirmesini beklediğini ifade etmiştir.

---

126 Arnavutluk ekonomik verileri için bkz: https://data.worldbank.org/country/albania?locale=sq. Erişim Tarihi 02.06.2019.

127 Arnavutluk ekonomik verileri için bkz: http://web.archive.org/web/20150905091024/https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/al.html Erişim Tarihi 02.06.2019.

Birliğin 28 üyesinin AB Bakanları tarafından onaylanan belgede tam üyelik müzakerelerinin Haziran 2019'a kadar ertelendiği duyurulmuştur. Sürecin ertelenmesini ise Edi Rama, memnuniyetle karşılamış, 2019 yılında müzakerelerin sonuçlanacağına olan inancını açıklamıştır. AB'nin üyelik sürecine yeşil ışık yakmasına rağmen haziran ayında gerçekleşmeyen müzakere hayal kırıklığı yaşatsa da ekim ayında sözü verilen cevap heyecanla beklenmektedir.

Entegrasyon sürecini, ilgili bakanlık aracılığı ile sürdüren Arnavutluk zaman zaman siyasal ve ekonomik dengesizlikler nedeniyle süreci sekteye uğratsa da, sert değişimler görülmemektedir. AB uyum sürecini kısa zamanda tamamlayarak oluşumun içinde yer almak isteyen Arnavutluk, kriterleri yerine getirmek adına çalışmalarına devam etmektedir.

SONUÇ

Bu çalışma; Soğuk Savaş sonrası dönemde değişen uluslararası sistemin, balkan coğrafyası içinde yer alan Arnavutluk örneği üzerinden, Avrupa Birliği'ne uyum sürecini konu almaktadır.

Klasik realizim ve entegrasyon teorileri perspektifinde işlenilen çalışmada, öncelikle Soğuk Savaş kavramına ve tarihsel sürecine değinilerek konunun daha iyi anlaşılması sağlanmıştır. 2. Dünya Savaşı taraflarının gölgesinde kendi çıkarlarını korumak ve güvence altına almak isteyen balkan devletlerinin çabaları işlenmiştir. Savaş sona erdiğinde balkan coğrafyası içinde bulunan Arnavutluk, Romanya, Bulgaristan ve Yugoslavya gibi Sovyetler Birliği'ne bağlı ülkeler rejim olarak da sosyalizmi benimsemiştir.

Çalışmanın merkezindeki Arnavutluk'un kapitalist ve sosyalist devletlerin baskısına en fazla maruz kalan balkan ülkesi olduğu saptanmıştır. Arnavutluk, Yugoslavya'yı partner olarak görse de zamanla aralarında oluşan anlaşmazlıklar ve Kosova sorunu münasebetleri nedeniyle görüşleri ayrılmıştır. İktidarda olan Enver Hoca, müttefik arayışına girmiş ve bir dönem yönünü Çin Halk Cumhuriyeti'ne çevirmiştir. Fakat aldığı yardımlara rağmen değişen düzen ve Enver Hoca'nın politikası sebebiyle ülke, uluslararası ortamda yalnızlık içine düşmüştür.

Bu dönemin genel özellikleri ve savaşın gelişimi konularının üzerinde durulmuştur. Ardından, Soğuk Savaş'ın bitmesiyle değişen dünya düzeninde iki kutuplu sistemden tek kutuplu sisteme geçiş aşamalarının ayrıntılarına yer verilmiştir. Bu bağlamda, sosyalist rejimlerin etkisi altında kalan balkan coğrafyasında savaşın etkileri açıkça ortaya konulmuştur. Soğuk Savaş döneminin bitmesiyle, dağılan Yugoslavya'yı oluşturan devletler bağımsızlık arayışı içine girmiş, sonrasında da ulus devletler halini almıştır. Bu dönemde yaşanan sınır anlaşmazlıkları ve dalgalı dış politikalar kanlı sonuçlar doğurmuştur. Bunun örneklerinden biri Sırbistan'ın aşırı milliyetçi lideri Miloseviç'in Boşnaklara uyguladığı soykırımdır. Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki Çamerya sorunu da

hala çözümlenmemiştir. Arnavutların ‘’Büyük Arnavutluk’’idealinin günümüzde de devam ettiği gözlemlenmiştir.

Arnavutluk’taki rejim değişikliğinin zorlu bir süreç olduğu saptanmıştır. Çünkü Arnavutluk sosyalizm sonrası dönemde birçok ekonomik, güvenlik ve siyasal zorluklarla baş etmek zorunda kalmıştır. Yolsuzluk, işsizlik, kanunların uygulanmaması gibi sorunlar günümüze kadar problem teşkil etmeye devam etmektedir. Ülke, 2000’li yıllarda reformlara yaparak, istikrarlı bir gelişme göstermeye başlamıştır. Yine bu dönemde, güvenliğin sağlamak ve ekonomik destek bulmak amacıyla dış politikada müttefik arayışı içinde olduğu görülmektedir. Bu sebeple de gerek Türkiye gibi gerekse NATO üyeliği, Avrupa Birliği aday üyeliği gibi girişimler ile bu tavrını desteklemektedir.

Çalışmanın, Avrupa Birliği ile ilgili bölümünde ise, öncelikle teşkilatın tarihsel sürecin, uyum kriterleri ve balkanlar üzerindeki etkilerine değinilmiştir. Keza Arnavutluk, 2000 yılında Feira Zirvesi’nde potansiyel aday ülke olmuştur. 2004 yılında ise Avrupa Ortaklığının yürürlüğe girmesi, Arnavutluk’un Batı politikasında pozitif bir ivme kazandığının göstergesidir.

2005 yılından bu yana Avrupa Birliği ile geliştirdiği ilişkileri sayesinde uluslararası ortamda saygınlık kazanmıştır. İnsan haklarına, hukukun üstünlüğüne, ekonomik kalkınmaya ve yolsuzlukla mücadeleye AB sürecinde önem vermiştir ve gelişme kat etmiştir. Kamu personelinin denetimi arttırılmış ve azınlıklık hakları geliştirilmiştir. Cezaevi koşulları iyileştirilmiştir. Ekonomik açıdan da AB üyelik süreci yabancı yatırımcılarda güven uyandırmış ve ekonomide özelleştirilmeler yapılmıştır. Enflasyon oranlarında düşüşler gözlemlenmiştir. Aynı zamanda yapılan seçimlere hile karıştırılmaması, eğitimde eşit haklar, bağımsızlaşan bir medya ve dinlere toleranslı davranma hususunda da gelişmeler gösterilmiştir. Arnavutluk, 28 Nisan 2009’da Avrupa Birliği’ne üyelik başvurusunda bulunmuştur. Komisyon, 2010 yılında Arnavutluk’un AB’ye üye olabilmesi için 12 hususta belirtilen reformların yerine getirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Arnavutluk’un iç siyasetindeki dengesizlikler ve seçimlerin olumsuz sonuçlarından

dolayı AB üyeliği için gerekli olan reformların uygulanması sekteye uğramıştır. 2011 yerel seçimlerinde ise, oyların yanlış sandıklara konulduğu ortaya çıkmıştır ve sonuçların değişebileceği ihtimalinden dolayı oyların tekrar sayılması yönünde istekte bulunulmuştur. Bu durum Arnavutluk'um demoktoratikleşme yönündeki imajının AB karşısında yara almasına neden olmuştur.

2011 yılında hükümet ve muhalefet arasında AB üyelik sürecine zarar veren durumlara son vermek için bir uzlaşma sağlanmıştır. 2012 yılında reformları gerçekleştirebilmek amacıyla yeni bir eylem planı hazırlanarak yürürlüğe konulmuştur.

AB geçtiğimiz yıl Kuzey Makedonya ve Arnavutluk'a yeşil ışık yakarak katılım müzakerelerine haziran ayında başlanabileceğini duyurmasına rağmen bu süreç beklendiği gibi olmamıştır. Haziran ayında sürecin erteleneceği duyurulmuştur. Yapılan zirvede 2019 ekim ayında bu ülkelere tatmin edici bir cevap verileceği konusunda AB üye ülkeleri uzlaşmaya varmışladır.

Ülkede yaşanan siyasi değişimlerin bu sürece etkisinin olduğu görülmüştür. Temmuz ayında yapılan zirve sonunda Angela Merkel yaptığı açıklamada Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un AB'nin işleyiş mekanizmalarının iyileştirilmesi yönündeki düşüncesine katıldığını belirtmiştir. Bununla birlikte Merkel, bu durumu üyelik müzakerelerinden vazgeçmek için bir neden olarak görmediğini açıklamıştır. Bu açıklama ile AB'nin kendi içindeki genişlemenin durması gerektiği tartışmalarına karşın Arnavutluk'un üyelik için uyum sürecine ağırlık vermesi gerektiği anlaşılmaktadır. Avrupa Komisyon'nun genişlemeden sorumlu üyesi Johannes Hahn müzakere görüşmelerinin aksamasının, beklenilen sürede cevap verilmeyişinin adil olmayacağını belirtmesi de Arnavutluk'un müzakere sürecini etkili şekilde yaşaması ve ülke içindeki sorunları çözmesi bağlamında etkili bir açıklama olmuştur. Bu bağlamda yapılan analizler çerçevesinde çalışma Arnavutluk'un uyum sürecinin değerlendirilmesi açısından Balkan literatürüne kaynaklık edecektir.

KAYNAKÇA

Kitap, Dergi ve Makaleler

Ağca, Fehmi, Batı Balkanların Geleceğinde Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Rolü, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 2010 Journal of Entrepreneurship and Development.

Ağır, Bülent Sarper, ''Kosova Cumhuriyeti'', *Çağdaş Balkan Siyaseti Devletler, Halklar, Parçalanma ve Bütünleşme*, Ed. Murat Necip Arman ve Nazif Mandacı, 2. Baskı, Seçkin yay, Ankara, 2014.

Akşin, Sina, Melek Fırat İki Savaş Arası dönemde Balkanlar, İsmail Soysal(ed.), *Balkanlar içinde*, İstanbul, Ortadoğu ve Balkan İnceleme Vakfı yay, 1993.

Armaoğlu, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi* (Cilt 1-2), İş Bankası yay, Ankara, 1991.

Arsava, Füsun, *Amsterdam Anlaşmasının Avrupa Birliği Hukukuna Katkıları*, Ankara, A. Ü. SBF yay, No: 589, 2000.

Aydın, İbrahim, Erjada Progonati, '' *Albanian Foreign Policy in the Post Communist Era*'', UNİSCİ Discussion Papers, Sayı 26, 2011.

Aydın, Mustafa, "*Uluslararası İlişkilerde Yaklaşım, Teori ve Analiz*", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 51, Sayı 1, 1996.

Bağbaşlıoğlu, Arif, '' Öteki İle Bütünleşme Çabaları: Avrupa Birliği'nin Batı Balkanlara Yönelik İşbirliği Faaliyetleri'', *Yeni Türkiye, Rumeli-Balkanlar Özel Sayısı-V*, Sayı 70.

Baklacıoğlu, Nurcan Özgür, *Dış Politika ve Göç*, Yugoslavya'dan Türkiye'ye Göçlerde Arnavutlar (1920-1990) Derin yay, İstanbul, 2010.

Başdoğan, Ferhat, "Arnavutluk ve Türkiye-Arnavutluk İlişkileri", *Stratejik Etüdler Bülteni*, sayı 86, İstanbul, 1991.

Biberaj, Elez, *Albania in Transition the Rocky Road to Democracy*, Westview Press, Colorado,1998.

Bozbora, Nuray, '' Arnavutluk'ta Demokratikleşme Çabaları ve Sorunlar'', (Albania's Democratizion Efforts and İssues'') *Avrasya Dosyası*, Cilt: 8, Sayı: 3, 2002.

Brahaj, Sokol, *Arnavutluk'ta demokratikleşme Süreci ve Avrupa Birliğinin Yapıcı Etkileri*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Birliği Anabilim Dalı, İzmir, 2009.

Butler, Thomas, *MonumentaSerbocroatica: A Bilingual Anthology of Serbian and from Croatian Text the 12 th to 19 th Century*, (Ann Arbor: Michigan Slavic Publications), 1980.

Cansevdi, Hürrem, *Avrupa Birliği'nin Adalet ve İçişleri Alanındaki Müktesebatı ve Türkiye'nin Uyumu*, İktisadi Kalkınma Vakfı yay, 2002.

Demirtaş Coşkun, Birgül, ''Arnavutluk'un Dış Politikası ve Balkanlarda Arnavut Sorunu'', *Balkan Diplomasisi,* (der.) Ömer Eç Lütem, Birgül Demirtaş Coşkun, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi yay, Ankara, 2001.

Dilan, Hasan Berke, *Siyasi Tarih (1914-1939*), Alfa yay, İstanbul, 1998.

Durokovic, Ervina,'' Karadağ Cumhuriyeti'', *Çağdaş Balkan Siyaseti Devletler, Halklar, Parçalanma ve Bütünleşme*, Ed. Murat Necip Arman ve Nazif Mandacı, 2. Baskı, Seçkin yay,2014.

Akdemir, Erhan, '' Avrupa Bütünleşmesinin Tarihçesi'', *Avrupa Birliği, Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar*, Ed. Belgin Akçay, İlke Göçmen, Seçkin yay.

Emiroğlu, Hüseyin, *Soğuk Savaş Sonrası Birleşmiş Milletler: İşlevi- Sorunla*rı, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 7, Sayı 2, 2006.

Friedman, George, *Avrupa Krizi*, Pegasus yay, 2015.

Glenny, Misha, *Balkanlar* 1804-1999, Milliyetçilik, Savaş ve Büyük Güçler, Sabah Kitapçılık, İstanbul, 2001.

Göktaş, Oktay, *Balkanlar'ın Anahtar Ülkesi Arnavutluk*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995.

Gönlübol, Mehmet, *Olaylarla Türk Dış Politikası*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1996.

Gülboy, Gül Pınar Erkem, '' Türkiye ve Sırbistan'ın Avrupa Birliğine Giriş Süreçlerinn Karşılaştırılması'', *Türkiye Sırbistan İlişkleri*, Ed. Yeliz Okay- Tuncay Babablı, Doğu Kitabevi, İstanbul, Aralık 2012.

Gürkan, İhsan, İkinci Dünya Savaşı□ndan Günümüze Değin Balkanlar 1945-1989, İsmail Soysal (ed.), *Balkanlar içinde*, İstanbul, Ortadoğu ve Balkan İnceleme Vakfı yay, 1993.

Hix, Simon, "The Study of the European Community: The Challenge to Comparative Politics", *West European Politics*, Cilt 17, No 1, 1994.

İnaç, Hüsamettin, ‘’ Bosna Hersek’in Avrupa Birliği’ne Entegrasyon Süreci: Eleştirel Bir Bakış’’, *Yeni Türkiye, Rumeli Balkanlar Özel Sayısı*, Sayı 70, 2015.

Jorgensen, Kund Erik, “Making the Common Foreign, 2002.

Kamil, İbrahim, Soğuk Savaş Sonrasında Balkanlar (1990-2015), Nobel yay, 2017.

Karacarlı, Elona Rosi, ‘’ Arnavutluk Cumhuriyeti’’, *Çağdaş Balkan Siyaseti, Devletler, Halklar, Parçalanma ve Bütünleşme*’’, (Ed) Murat Edip Arman, Nazif Mandacı, 2. Baskı, Ankara, 2014.

Karluk, Rıdvan, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, İstanbul, Beta yay, 2007.

Keskin, Sevda, ‘’ Avrupa Birliği’ne Katılım Yolunda Makedonya’’, *Avrupa Birliği’nin Doğu Avrupa ve Batı Balkanlar Genişlemesi AB36 Mümkün mü*?, Ed. Ercüment Tezcan, İlhan Aras ve Altuğ Günar, Sentez yay, 2015, ss. 582-600.

Koloğlu, Orhan, “Osmanlı Döneminde Balkanlar (1391-1918)”, *Balkanlar*, Eren yay, İstanbul, 1993.

Kuş, Rafet, ‘’İkinci Dünya Savaşından sonra Arnavutluk- SSCB ilişkileri ve Sosyalist Arnavutluk’un Dış Politikası’’, *Yeni Türkiye*, Rumeli Balkanlar özel sayısı- IV, y.21, s. 69, Mart Haziran 2015.

Kuyucuklu, Nazif, *Balkan Ülkeleri İktisadı 1*, Arnavutluk, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Gür Ay matbaası, İstanbul, 1983.

Lenaerts, Koen, Van Nuffel, *European Union Law*, 2010.

Mançev, Kristö, İstoriya na Balkanskte Narodi (1945 – 1990), T. 4, Paradigma, Sofya, 2006.

Mateeva, Mariya, Hristo Tepavirarov, *Diplomatiçeskiv Otnoşeniya na Bılgariya* (1878-1988), İzdatelstvo na Bılgarskata Akademiya na Naukite, Sofya, 1989.

Mussari, Riccardo, Denita Cepiku, *Public Management Review*,2007.

Ağırseven, Nehir, '' Soğuk Savaş Sonrası Arnavutluk Cumhuriyeti'nin Siyasal Ekonomik Yapısı ve Dış Politikası'', *Soğuk Savaş Sonrası Balkanlar*, Ed. İbrahim Kamil, Nobel yay,2017.

Özekmekçi, M. İnanç, Avrupa Birliği'ne Katılım Yolunda Kosova, *Avrupa Birliğinin Doğu Avrupa ve Batı Balkanlar Genişlemesi AB36 Mümkün mü?*, Ed. Ercüment Tezcan, İlhan Aras ve Altuğ Günar,Sentez yay, 2015.

Özkan, Ali '' Arnavutluk'ta Komünizm ve Enver Hıoca'', *Yeni Türkiye, Rumeli Balkanlar Özel Sayısı IV*, Y. 21, S. 69, Mart Haziran 2015.

Schwander, Stephine, Sievers ve Bernd J. Fischer, *Albanian İdentites. Myth and History*, Bloomington: İndiana University Press, 2002.

Stefanova, Boyka, '' The ''No'' Vote in the French and Dutch Referanda on the EU Constitution: A Spillover Of Consequences fort he Wider Europe'', Political Science and Politics, Cilt: 39, Sayı.2, 2006.

Şahin, Yeliz, Batı Balkanlar AB Yolunda, İktisadi Kalkınma Vakfı yay, Yayın No 267, 2013.

Uslu, Nasuh, *Türk Dış Politikası Yol Ayrımında*,1. Baskı, İstanbul, Anka yay, 2006.

Ülger, İrfan Kaya, *Kosova'nın Bağımsızlığının Self Determinasyon Çerçevesinde Analizi*, Kocaeli Sosyal Bilimler Enstitüsüsü Dergisi, Sayı 31, 2016.

Vickers, Miranda, James Pettifer, *Albania From Anarchy to a Balkan İdently*, New York University Press, New York, 1997.

Wachtel, Andrew Baruch, Dünya Tarihinde Balkanlar, Bonnie G. Smith, Anand Yang.

Whitman, Richard, '' No and After: Options for Europe'', *İnternational Affairs*, Cilt. 81, Sayı 4, 2005.

Yerasimos, Stefanos, *Milliyetler ve Sınırlar, Balkanlar, Kafkasya ve Orta Doğu*, İletişim yay, İstanbul, 1995.

Yurtsever, Şükrü, '' Avrupa Birliğine Katılım Yolunda Arnavutluk, *Avrupa Birliğinin Doğu Avrupa ve Batı Balkanlar Genişlemesi AB36 Mümkün mü?*, Ed. Ercüment Tezcan, İlhan Aras, Altuğ Günar, Sentez yay., 2015.

İnternet Siteleri

AB nedir, Avrupa Birliği Türkiye Delagasyonu resmi internet sitesi, https://www.avrupa.info.tr/tr/ab-nedir-72, (05.04.2019).

Arnavutluk AB Entegrasyon Bakanlığı Resmi sitesi. http://www.integrimi.gov.al/al/programi/Integrimi-ne-bashkimin-evropian. (26.05.2019).

Arnavutluk ekonomik verileri için The Worldbank internet sitesi, https://data.worldbank.org/country/albania?locale=sq, (02.06.2019).

Arnavutluk Tarihi ayrıntılı bilgi, Albanian internet sitesi, <http//www.albanian.com/main/history>, (19.05.2019).

Arnavutluk ticari verileri için ayrıntılı bilgi, Central İntelligence Agency web sitesi, http://web.archive.org/web/20150905091024/https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/al.html, (02.06.2019).

Avrupa Birliği genişleme süreci ile ilgili ayrıntılı bilgi için ilgili internet sitesi, www.ec.eropa.eu/enlargement, (27.04.2019).

Balkan Tarihi ile ilgili bilgi için Balturk internet sitesi, http://www.balturk.org.tr/balkan-tarihi/, (18.03.2019).

Cihangir, Damla, İKV Değerlendirme Notu, Diğer AB Aday ve Potansiyel Aday Ülkelerinin 2011 İlerleme Raporları Hakkında Değerlendirme , İktisadi Kalkınma Vakfı, 2011, https://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/aday_ve_potansiyel_adaylar_2011_ilerleme_raporu_degerlendirme_notu_damla__ekim_2011_(1).pdf, (15.06.2019).

Emin, Nedim, *Arnavutluk Siyasetini Anlama Kılavuzu*, Seta, 2014. http://file.setav.org/Files/Pdf/20141117133103_39-arnavutluk-web-2.pdf, (23.05.2019).

Maasricht Kriterleri, Avrupa Birliği Başkanlığı resmi internet sitesi, https://www.ab.gov.tr/_301.html, (20.04.2019).

İstikrar ve Ortaklık özet bilgi için Euractive internet istesi, http://www.euractive.com/en, (01.05.2019).

Kennnan, George, (1947), "The Sources of Soviet Conduct", *Foreign Affairs*, Temmuz 1947, http://www.asdk12.org/staff/miller_roger/pages/US_History/Cold%20War/Sources%20of%20Soviet%20Conduct%20by%20X%20(excerpts).pdf, (08.09.2019).

Kopenhag Kriterleri ile ilgili bilgi, ABC Hukuk internet istesi, http://www.abchukuk.com/arsiv/kriter.html. (21.04.2019).

Sishekanu, Martin, Klasik Realizm, https://www.academia.edu/38213418/Klasik_Realizm.docx, (10.10.2019).

Soğuk Savaş Dönemi Tarihi, 2015, https://www.neoldu.com/soguk-savas-donemi-tarihi-733h.htm, (10.02.2019).

Şahin, Bilal, A24 Gazetesi internet sitesi, https://www.a24.com.tr/avrupa-birligi-ab-nedir-hangi-ulkelerden-olusur-amaci-ne-haberi-40076497h.html?h=48, (11.04.2019).

Taşcıoğlu, Hilal, Arnavutluk Ülke Raporu, Ankara, 2011, http://www.nto.org.tr/editorupload/file/Arnavutluk_ulke_raporu_2011.pdf , (16.05.2019).

Yakındağ, Tülin, Uluslararası Sistemde Balkanlar, www.bilgesam.org/incele/837/-uluslararasi-sistemde-balkanlar/#.XNvXaE17mpo, (23.03.2019).